

**STATUS OG UTFORDRINGAR
INNAFOR
MILJØVERN I KOMMUNANE**

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

FYLKESMANNEN I MØRE OG ROMSDAL

Miljøvernavdelinga

Fylkeshuset, 6400 Molde

		Rapport nr: 11-1996
		Tilgjenge Open
Tittel: Status og utfordringar innafør miljøvern i kommunane		Dato: 25.09.96
Redaktør: Odd Høgset		Sidetal: 118
Emneord: miljøvern kommunar	ISBN 82-7430-099-8 ISSN 0801-9363	
Fagansvarleg: Odd Høgset 	For administrasjonen: Per Fr. Brun 	

Beredskapsavdelinga

Telefon 71 25 84 86
Telefaks 71 25 85 18

Kommunal- og
samordningsavdelinga

Telefon 71 25 84 43
Telefaks 71 25 85 10

Landbruksavdelinga

Telefon 71 25 81 59
Telefaks 71 25 81 57

Miljøvernavdelinga

Telefon 71 25 84 75
Telefaks 71 25 85 09

Sosial- og
familieavdelinga

Telefon 71 25 84 52
Telefaks 71 25 84 61

FORORD.....	1
SAMANDRAG OG MERKNADER.....	3
AUKRA KOMMUNE.....	11
AURE KOMMUNE.....	13
AVERØY KOMMUNE.....	15
EIDE KOMMUNE.....	16
FREI KOMMUNE.....	20
FRÆNA KOMMUNE.....	22
GISKE KOMMUNE.....	24
GJEMNES KOMMUNE.....	29
HALSA KOMMUNE.....	34
HARAM KOMMUNE.....	38
HAREID KOMMUNE.....	40
HERØY KOMMUNE.....	42
KRISTIANSUND KOMMUNE.....	46
MIDSUND KOMMUNE.....	49
MOLDE KOMMUNE.....	53
NESSET KOMMUNE.....	57
NORDDAL KOMMUNE.....	59
RAUMA KOMMUNE.....	62
RINDAL KOMMUNE.....	66
SANDE KOMMUNE.....	69
SKODJE KOMMUNE.....	75
SMØLA KOMMUNE.....	77
STORDAL KOMMUNE.....	81
STRANDA KOMMUNE.....	82
SUNNDAL KOMMUNE.....	88
SURNADAL KOMMUNE.....	93
SYKKYLVEN KOMMUNE.....	97
TINGVOLL KOMMUNE.....	99
TUSTNA KOMMUNE.....	102
ULSTEIN KOMMUNE.....	104
VANYLVEN KOMMUNE.....	107
VESTNES KOMMUNE.....	110
VOLDA KOMMUNE.....	113
ØRSKOG KOMMUNE.....	114
ØRSTA KOMMUNE.....	115
ÅLESUND KOMMUNE.....	118

FORORD

Kommunane i Møre og Romsdal har med få unntak frå 1992 bygd opp og styrka sin miljøvernkompetanse innafor den såkalla "MIK-reforma". Kompetanseoppbygginga har vore knytta til løyving av øyremerka midlar over statsbudsjettet til refusjon av lønsutgifter til dei kommunale miljøvernrådsgjevarane.

Fylkesmannen har i dette tidsrommet lagt vekt på at kommunane sjølve fritt skal kunne utforme sin eigen miljøvernadministrasjon, men har gitt råd og rettleiing i prosessen. Eg har ved ei rekkje høve registrert at MIK-reforma har fått godt fotfeste i dei aller fleste kommunane.

Etter om lag 5 år med miljøvernrådsgjevarar var det på tide å evaluere korleis MIK-ordninga har fungert i Møre og Romsdal. Denne rapporten viser resultatet av ei rundspørring til kommunane sommaren 1996.

Eg ønskjer lykke til i det vidare arbeidet med miljøvern i kommunane!

Alv Jakob Fostervoll

SAMANDRAG OG MERKNADER

Nedafor er svara summert opp under dei overskriftene som er brukte i spørjeskjemaet. Rettleiingane om korleis spørsmåla skulle svarast på er og tatt med. 37 av dei 38 kommunane i fylket har svara. Dei aller fleste svara er vel gjennomarbeidd og resultatet av spørjeundersøkinga må seiast å vere godt. Fleire av kommunane har sendt inn ymse tilleggsinformasjon.

Den administrative prosessen i tilknytning til utfyllinga av spørjeskjemaet varierer mykje frå kommune til kommune. Mange kommunar har gitt svaret ei politisk handsaming, medan andre har fylt ut og sendt skjemaet utan noko formell politisk handsaming.

Spørsmål 1: KARAKTERISTISKE TREKK VED KOMMUNEN

Rettleiing: Gi ei skildring av m.a. naturtilhøve, naturtypar, næringsgrunnlag, utbyggingsmønster, konflikhtar, spesielle miljøvernpolitiske avklåringar, spesielt verdfulle naturområde, fisk/fiske, vilt/jakt, spesielle avfallsordningar, resipient situasjon.

Det er stor skildnad på kor grundig kommunane har svart på dette spørsmålet. Dei fleste har avgrensa svaret til summarisk skildring av nokre av desse temaene:

Fysiske tilhøve:	Areal, topografi, dyrka mark/skog, fjell/utmark, kyst/innland
Busetnad/næringsvegar:	Folketal, bygdelag, tettstader, arbeidsplassar
Miljøtilhøve:	Resipienttilhøve, verneverdige område, friluftsliv, vatn, avløp og renovasjon.

Spørsmål 2: KVA ER OPPNÅDD

Rettleiing: Døme på tiltak kan vere: Miljøvernaspekt nedfelt i kommuneplanen, sektorplanar, saksbehandlingsrutinar der det er innarbeidd kvalitetssikring av miljømessige vurderingar, informasjonsmateriell, renseanlegg/opprydding i avløpssituasjonen, tilrettelegging og informasjon om friluftsliv og om jakt og fiske, praksis for motorferdselssaker i utmark, gjenvinningsordningar for avfall, haldningsskapande arbeid vs. ålmenta/skule/politikarar/administrasjon, spesielle naturvernområde.

Alle kommunane kan rapportere om monalege resultat innan miljøvernområdet. Det varierer mykje frå kommune til kommune kva saker som er nemde. På områda avløp og renovasjon arbeider alle kommunane etter ein vedteke plan og med klare mål. Dette er i samsvar med nasjonale prioriteringar. Nedafor er dei områda der det er gjort mest framsteg lista opp. Opplistinga er gjort etter gjennomlesing

og analyse av dei innkomne svara, men det er ikkje nytta noko systematisk statistisk metode for å rangere områda.

1 Avløp og renovasjon.

Alle kommunane arbeider aktivt med desse sakene i samsvar med nasjonale mål, prioriteringar og tilskottsordningar.

Dei fleste kommunane er i aktivt arbeid med å sanere og forbetre kommunale og private kloakkutslepp.

I løpet av dei siste åra har mykje positivt skjedd når det gjeld handtering av avfall. Interkommunale løysingar dominerer. Mange kommunar er i gang med å introdusere kildesortering og ymse former for gjenvinning.

2 Informasjon og bevisstgjerung

Mange kommunar rapporterer om gode resultat innan dette området. Aktivitetane varierer mykje. Det dreier seg om politikarskular, samarbeid med skuleverket, ymse aksjonar, samarbeid med lag og foreiningar, osb.

3 Friluftsområde og friluftsliv

Mange kommunar rapporterer om aktivitetar og framgang på dette området. Det kan dreie seg om betre forvaltning av større utmarksområde der turgåing, jakt og fiske er dei dominerande aktivitetane, og om friluftsliv og grøntstruktur i nærmiljøet.

4 Miljøvern i kommuneplanen

Ein del kommunar rapporterer at dei er nøgde med den plassen miljøvern har fått i kommuneplanen og den vekt det blir lagt på miljøomsyn i kommunale avgjerder. Men biletet er ikkje eintydig positivt på dette området. Det er og kommunar der dette vert følt som eit problem.

5 Organisering av MIK

Mange kommunar seier seg nøgde med måten dei har fått strukturert ansvaret for miljøarbeid innan den kommunale administrasjonen. Målet har ofte vore å gjere det klart kven som har ansvar for kva. Mange meiner at administrasjonen av MIK fungerer godt, men dette biletet er heller ikkje eintydig positivt. I fleire kommunar er det sider ved MIK-ordninga som ikkje fungerer så godt som ønskjeleg.

Spørsmål 3: HOVUDUTFORDRINGAR I ARBEIDET FRAM OVER

Rettleiing: Legg vekt på kva som er dei største utfordringane i høve til oppsette nasjonale/regionale/lokale mål. Døme på utfordringar er gitt i det vedlagte materialet om to kommunar i Sør Trøndelag.

1 Avfall og avløp

Dette området skil seg ut som det høgste prioriterte området i alle kommunane. Dei alle har planar og program for betring av avløp og renovasjon, og det er ei gjennomgåande utfordring å følgje opp desse planane og programma. Dei aller fleste kommunane har sett seg klare mål både når det gjeld sanering og forbetring av kommunale kloakkutslepp, og når det gjeld handtering av avfall.

2 Naturforvaltning i kommuneplansamanheng

Mange kommunar ser ei utfordring i å innarbeide omsyn til god naturforvaltning, forvaltning av kulturlandskap og sikring av biologisk mangfald i kommuneplanane. Men det synest å vere vanskeleg å utarbeide klare mål og prioriteringar på dette området.

3 Forvaltning og skjøtsel av verna område

Mange kommunar har ansvar for forvaltning og skjøtsel av verna område. Det kan vere område som er med i dei fylkesvise verneplanane der kommunen har teke på seg ansvar etter avtale med fylkesmannen, eller område som kommunen sjølv har verna ved vedtak i medhald av Plan- og bygningslova. Ressursar og planar for skjøtsel og stell av desse områda manglar ofte.

4 Friluftsområde, friluftsliv, jakt og fiske

Mange kommunar har enda mykje ugjort når det gjeld å leggje tilhøva til rette for bruk av friluftsområda i kommunen og til å nytte potensialet for jakt og sportsfiske.

5 Enkeltprosjekt

Mange kommunar ser det som ei utfordring å rydde opp i gamle punktproblem. Det kan vere å dekkje til og beplante gamle fyllplassar, reinske opp forureina vatn, o.l.

Spørsmål 4: SUKSESSFAKTORAR OG FLASKEHALSAR

Rettleiing: Av suksessfaktorar kan nemnast t.d. auka bevisstgjeriing, samarbeid i kommunen og interkommunalt samarbeid, planlegging, statlege tilskott, statlege styringssignal, og pålegg. Av flaskehalsar kan nemnast t.d. ressursmangel, sterke sektor- og næringsinteresser i kommunen, mangel på verkemiddel, statleg overstyring, interne tilhøve i kommunen, ikkje definert rolle for miljøvernleiaren i høve til aktuelle problem.

Det er stor skilnad frå kommune til kommune.

Dei fleste kommunane ser positivt på MIK og omsynet til miljø vinn stadig terreng innan kommunal forvaltning. Det er dei miljøtiltaka som er synlege og følbare lokalt som er lettast å få tilslutning til. Eksempel på dette er renovasjon, avløp og betring av grøntstruktur i tettstadane og forvaltning av friluftsområda.

I nokre kommunar er stemninga negativ. Dei har negativ røynsle og det er det hevda at suksess er eit ukjent begrep i kommunal forvaltning, spesielt innan kommunal satsing på miljøvern. Beslutningstakarane i kommunen meiner at miljøvern bremsar ei positiv samfunnsutvikling. Dei organa som er ansvarlege for MIK i kommunen føler at det er forventa at dei skal produsere resultat som dei ikkje har mynde eller ressursar til.

Dei vanskelege økonomiske tilhøva innan kommunane har gjort det vanskeleg for MIK å ta opp konkurransen med etablerte sektorar om kommunale midlar. Miljøvern taper i konkurranse med næringsinteresser, sosiale oppgåver, osb. Framleis ser mange kommunepolitikarar og folk i kommunal forvaltning på miljøvern som noko som ikkje vedkjem dei og deira kvardag. At MIK er pålagt kommunane av staten og ikkje sprunge ut frå eit følt lokalt behov har gjeve MIK ein dårleg start i nokre kommunar. Det er ikkje mogleg å drive aktivt kommunalt miljøvern utan bruk av pengar, og det er hevda at for å overleve er MIK avhengig av øyremerka overføringar frå staten.

Dei fleste kommunane meiner at dei statlege overføringane og pålegg i samband med MIK har bidratt positivt til å fremje interessa for miljøvern i kommunane.

MERKNADER

Nedafør er nokre merknader og refleksjonar om utfallet av spørjeundersøkinga. Den gav ikkje berre nyttig informasjon om MIK-arbeidet i kommunane, men også kor godt spørsmåla var utforma og korleis undersøkinga blei gjennomført.

Teknisk gjennomføring av undersøkinga

Svara viser at spørsmål 1 hadde liten nytteverdi. Dei opplysningane som er gitt er kjende for dei fleste. Anten burde spørsmålet vore kutta ut, eller ønska informasjon burde vore presisert nøye slik at den kunne aggregertast til å dekkje heile fylket. For eksempel kunne den bli brukt til oppdatering av miljøstatusen for fylket.

Spørsmål 2 og 3 var begge nyttige, og den essensielle informasjonen frå undersøkinga ligg i svara på desse to spørsmåla.

Spørsmål 4 er noko uheldig utforma. Suksessfaktorar og flaskehalsar er ikkje reine verbale motpolar, og det er mogleg å misforstå kva ein suksessfaktor er i denne samanheng, sjølv om rettleiinga gjer det klart kva det blir spurt etter. Uttrykka suksessområde og problemområde ville truleg vere lettare å forstå.

Det blei forsøkt å få svara på diskett frå kommunane. Dette fungerte godt for dei kommunane som har datautstyr som kommuniserer med det fylkesmannen har. Men det er klart at det er store rasjonaliseringsgevinstar å hente med betre kommunikasjon på datasida.

Kva er lokalt miljøvern

Undersøkinga viser at det er uklårt for mange kommunale politikarar og andre beslutningstakarar kva saksområde som inngår i begrepet **Miljøvern I Kommunane (MIK)**. Spørsmålet bør reisast om ikkje begrepet miljø og miljøvern er så abstrakt at det er vanskeleg å nytte i praktisk kommunal sakshandsaming. Det kan kanskje vere mogleg å finne eit norsk ord som betre definerer målet med MIK-satsingane. Dette spørsmålet får auka aktualitet når det blir tale om kommunal Agenda 21.

Då Miljøverndepartementet blei oppretta tidleg på 1970-talet fekk det berre ansvaret for dei miljøoppgavene som på det tidspunktet var «til overs», og ikkje forankra i sektordepartement. Men det har likevel utvikla seg ein oppfatning her til lands at miljøvern er det som Miljøverndepartementet steller med.

Undersøkinga viser at fleire kommunar finn det nyttig å utvide satsingsområdet MIK til å dekkje fleire saksområde enn dei Miljøverndepartementet er ansvarleg for. Mange kommunar har til dømes utvida MIK til å omfatte inneklimate, ENØK, trafikkregulering og ymse helsetiltak. Dette er oppgåver som er betre forstått og som får høgare prioritet enn til dømes kulturlandskap, biologisk mangfald og be-
rekraftig utvikling.

Vegen framover

Spørjeundersøkinga er gjennomført som ein del av førebuingane for å få sett i gang arbeidet med å lage kommunale miljøvernprogram, eller kommunale Agenda 21. Forarbeidet til Agenda 21 og den internasjonale forståinga av Agenda 21 er av interesse for arbeidet med ein kommunal Agenda 21.

Rapporten til Brundtlandkommisjonen som blei lagt fram i 1987, satte i gang prosessen. Det nye ved Brundtlandkommisjonen var at den skifta ut omgrepet miljøvern med omgrepet «bærekraftig utvikling», og slo klinkande klart fast at miljøvern er uskiljande knytta til sosiale og økonomiske tilhøve. Den fundamentale forskjellen mellom vanleg velferdsutvikling og bærekraftig utvikling ligg i tidsperspektivet. Bærekraftig utvikling er: «Å tilfredstille den eksisterende generasjons behov uten å forringe kommende generasjoners muligheter til å tilfredstille sine behov».

Agenda 21 er ein del av Rio Deklarasjonen som blei vedteke på Rio-konferansen i 1992. Den går vidare på tankar som er presenterte i Brundtlandkommisjonens rapport. Rio Deklarasjonen består av 27 prinsipp som trekkjer opp retningslinjer for det internasjonale miljøvernarbeidet. Prinsipp som menneske i sentrum, føre var, «polluter pays», konsekvensanalysar osv., inngår.

Agenda 21 består av 4 seksjonar og 40 underseksjonar. Underseksjonane er presenterte som satsingsområde med definerte målsettingar, tidsfristar og budsjett for gjennomføring.

Seksjon 1 inneheld 7 underseksjonar og omhandlar **sosiale og økonomiske dimensjonar**. Til dømes er avskaffing av fattigdom, endring av forbruk, reduksjon av vekst i folketalet, helsevern osv., med.

Seksjon 2 inneheld 13 underseksjonar og omhandlar **vern og forvaltning av ressursar**. I denne seksjonen finn vi dei saksområda som vi her til lands oppfattar som miljøvern - naturvern, forureining, avfall, osv.

Seksjon 3 inneheld 10 underseksjonar og omhandlar **beslutningsprosessar og folkeleg medverknad**, - til dømes medverknad av lokalbefolkning, kvinner, fagforeiningar osv.

Seksjon 4 inneheld 7 underseksjonar og omhandlar **måtar og middel i gjennomføringa** av Agenda 21, - til dømes tilgang på kunnskap, tilgang på kapital, lovgeving osv.

Dei måla som inngår i Agenda 21 omfattar heile velferdsamfunnet. Det som skil Agenda 21 frå andre velferdsprogram er **tidsperspektivet**. Agenda 21 tek ansvar for velferden til dei kommande generasjonar og tek avstand frå forbruk og utvikling som kan vere til skade for framtidige generasjonar sin velferd. Denne tankegangen kan vere nyttig å ta med inn i arbeidet med kommunale Agenda 21.

AUKRA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Aukra kommune har med sine 60 km² og ca. 3.000 innbyggjarar, god plass til både eksisterende og nytt næringsliv, busetjing og eit rikt friluftsliv.

Øya Gossen utgjør hovuddelen av kommunen. Omkring ligg 325 ikkje busette holmar og skjær og skjermer for storhavet. Øya er låg og flat med høgste punkt på ca. 100 meter. Det finst spor etter busetjing i kommunen heilt attende til steinalderen (1800 f. Kr.). I Julsundet, fastlandsdelen av kommunen, går fjella rett opp i ca. 600 meters høgde.

Aukra er ei typisk kystkommune, med sjøen som viktig fritids- og rekreasjonsområde. Salt hav, frisk luft, fugleliv og alle slags aktivitetar på sjøen er det rikeleg høve til.

Dei mest værharde stedene på Gossen er dominert av fjell i dagen, ellers er lynghei og myr/furuskog vanleg i vegetasjonsbiletet. På skjerma lokalitetar finst og meir varmekrevjande treslag. Områder med planteskog og kulturbeiter er og utbreidd.

Reisetid frå Molde er ca. 30 minutt (inkludert 10 min. ferje).

Kva er oppnådd

Aukra kommune har i dag tvungen renovasjon frå hushaldningane og fritidsbustader, i tillegg til frivillige mottaksordningar for spesialavfall, glass, papir og brukte klær. Innsamlinga skjer i kommunal regi gjennom henting av sekkar ein gong pr veke for hushaldsavfallet. Dei andre tilboda er sentralt utsette containarar som blir tømt etter behov.

I tillegg må nemnast at kommunen har ei ordning der private huseigarar får levere hageavfall (kvist o.l.) gratis på eigne deponi på avfallsplassen. Dette spesielt for å redusere bråtebrenning, og dei problema dette skaper.

Kommunen har starta opp med tvungen ordning for tømning av slamavskiljarar. Averøy Billag og ein gardbrukar på Gossen står for tømning og avvatning i slamlagune.

Deponering av nærings- og hushaldsavfallet skjer på kommunen sin godkjente avfallsplass på Gossen. Avfallsplassen er dreve i kommunal regi.

Spesialavfall blir av kommunen levert til I.B. Kjørsvik i Molde. Han deklarerer og besørger vidare behandling. Kommunen dekker kostnadane.

Kvitevarer blir mellomagra på avsett område på avfallsplassen, for deretter å bli henta/pressa av godkjent firma.

Når det gjeld papir frå privathushaldningar og kommunale kontorar m.v. så har kommunen avtale med Bjarne Øverland i Molde om henting/tømming av sentralt utplasserte papircontainerar. Avtalen har inga tidsperspektiv. Det er i dag også ei etablert, ikkje kommunal, ordning med innsamling av papp og papir frå forretningar og industribedrifter m.v. i kommunen. Bjarne Øverland står også for denne papirinnsamlinga.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Målet for Aukra kommune sin satsing innen avfallssektoren er:

- * Å ta hand om alt avfall som er til skade og ulempe for einskildindividet, samfunnet og naturen på ein best mogleg måte.
- * Kjeldesortering skal utførast på den minst ressurskrevande og rimelegaste måten og innafor ein akseptabel kostnad sett i forhold til oppnådd resultat.
- * Etablere/vidareføre ordningar som brukarane er mest mogleg nøgd med.
- * At arbeidsmiljøet skal vere godt for renovatørane.

Kommunen er avhengig av tilfredsstillande mottaksordningar for å kunne nå opp til denne målsettinga. Det er difor ikkje mogleg å satse på alle områda, og ein bør foreta ei gradvis utviding av ordningane også med omsyn til nivået på gebyrane.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksess er heller ukjente faktorar i kommunal forvaltning. Men flaskehalsar er det fleire av, utan at eg skal kome direkte inn på slike her. Eg nemner berre: Når ein blir tilsett (nokre er knapt nok tilsett ein gong) for å utøve oppgåver som til dels kan oppfattast negativt og rammande for einskildpersonar, bedrifter m.fl. i kommunen, utan å ha makt eller mynde m.v. for slikt, da ber man om trøbbel. Derfor kan det ofte vere lurt å legge seg lavt i terrenget.

AURE KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Kommunen har spredt bosetning, med lange avstander mellom grendasentrene. Det gjør det kostbart å drive renovasjon. Det er store avstander til gjenvinningsbedrifter eller kostbar transport med ferje. (Dette begynner nå å bli bedre.) Aure kommune har måttet orientere seg mot Sør-Trøndelag når det gjelder avsetning av sortert avfall.

Aure kommune har et stort flateinnhold, 511 km². 136 km² er produktivt skogsareal eller jordbruksareal. Antall innbyggere er for tiden ca. 2800. Aure kommune har tidligere hatt problem med at folk flyttet ut av kommunen, og med det fått redusert folketall. Behovet for en streng avklaring av arealbruken har så langt ikke vært nødvendig. Det er også en oppfatning om at det ikke er så viktig med en streng arealpolitikk når det har vært så mye ubrukt areal tilgjengelig.

Den liberale holdningen til arealbruken har ført til en del arealkonflikter, blandt annet innenfor hyttebygging, oppdrettsnæringen, bruk av strandsona (verning i 100 m-beltet), samt vern av områder og dyr i forhold til annet bruk. Forvaltningen av arealene har av og til vært vanskelig og noen ganger fått tilfeldig utfall som følge av den liberale holdningen til arealbruken.

Etter at metodene for å drive landbruk og fiske er endret, opplever vi at store områder gror igjen og går «tilbake til naturen», og at bruken av strandsonen er endret. Kravene til arealbruk er endret og det viktigste nå er å skape et samfunn som gir arbeidsplasser, opprettholder eller øker bosettingen, gir gode boligområder og samtidig ivaretar naturen på en god måte.

Kva er oppnådd

Etter at det ble ansatt en miljøvernrådgiver i Aure kommune er natur og miljø virkelig satt på dagsordenen. Det har vært en som har hatt ansvaret for oppfølging av saker innenfor emnet. Aure kommune har fått tildelt statlige midler for å utføre ulike miljøtiltak.

Miljøvernrådgiveren har jobbet med tilrettelegging for friluftsliv og har bl.a. hatt ansvaret med å opparbeide kultur/natursti på Finset. Hun var ansvarlig for utarbeidelsen av kommunedelplan for idrett og friluftsliv. Hun deltok aktivt i arbeidet med avfallsplanen og avløpsplanen.

Miljøvernrådsgiveren var aktivt med i undervisningen i skolen og deltok på naturdager, informerte om aktuelle miljøsaker og holdningsskapende arbeid.

Hovedutfordringer i arbeidet framover

Hovedutfordringen for å holde miljøarbeidet oppe i kommunen blir å innarbeide miljøaspektet i kommuneplanen. Det er viktig at miljøpolitikk blir sektorovergrepene slik at en tenker miljø i alle planer. Det må utarbeides en oversikt over verdifulle naturområder som en må ta hensyn til ved utbygginger.

Innenfor renovasjonssektoren ligger utfordringen i å tilrettelegge for avfalls-sortering og gjenvinning.

Generelt er utfordringen for miljøvernrådsgiver å jobbe med holdningsskapende arbeid, og forebyggende arbeid.

Suksessfaktorer og flaskehalsar

Som suksessfaktorer kan nevnes den økte bevisstgjøringa i lokalforvaltningen og hos befolkningen i kommunen når det gjelder miljøsaker. Kommunen har fått utnyttet flere statlige tilskuddsordninger. Det er blitt en bevisstgjøring om å tenke globalt og handle lokalt. Barn og unge har fått et reflektert syn på miljøutviklingen (dette ligger i tiden).

Flaskehalsene har det vært flere av. Det tar tid å omstille kommuneadministrasjonen og politikere til nye ordninger. Problemet med innføring av ny stilling som miljøvernrådsgiver, var bl.a. at arbeidsoppgavene var vanskelig å definere. Politikere og administrasjon hadde kanskje ikke tenkt godt nok igjennom hvordan de ønsket miljøoppgaver løst.

Etter tre år med miljøvernrådsgiver i kommunen er det skapt rom for miljøarbeidet, både administrativt og politisk. Det har tatt litt tid å etablere nye tanker og ideer i et etablert system.

Aure kommune sitter igjen med et godt inntrykk av MIK-ordningen.

AVERØY KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturforholdene preget av nærhet til havet. Svært variert. Næringslivet er variert men preges av fiske, fiskeindustri, mekanisk industri, landbruk og fiskeoppdrett. Utbyggingsmønsteret er spredt. Kommunesenteret inneholder de fleste funksjoner, men må tilrettelegges på en bedre måte.

Gode muligheter for friluftsliv. Store hjorteviltressurser. Gode sjøresipienter, dårlige innlandsresipienter. Medlem i Romsdalshalvøya Interkommunale Renovasjonsselskap. Reiselivsnæringa i sterk vekst.

Kva er oppnådd

Utarbeidet miljø- og ressursplan. Miljøaspektet involvert i det meste av kommunal planlegging. Friluftskart utarbeidet. Gjennomført politikerkole i miljølære - ikke spesielt godt framme.

Etablert gode samarbeidsforhold mellom miljøvernleder og andre etater. Involvert i planarbeid. Planlegging av friluftsområde igangsatt.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

- Avklare endelig framtidig løsning for miljøvernlederstillingen og administrativ plassering.
- Få satt miljøvern i vid forstand sterkere på dagsorden.
- Utfordringer innen avfallsbehandling, kildesirtering m.m.
- Arealplanlegging, herunder også kystzoneplan.
- Tettstedsutvikling i kommunesenteret.
- Skape samarbeidsrelasjoner, sette miljøforhold bedre på dagsorden både administrativt og politisk.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorer:

Har etablert allianse etter behov.

Flaskehalsar:

Ikke god nok kontakt med deler av det politiske systemet.

Forskjell på kommunens prioriteringer og statlige mål.

Det trengs noe tid før "miljø" settes i fokus i hele organisasjonen.

EIDE KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturforhold:

Areal: 156 km²

Ant. innbyggere: 3 070

Hovednæring: Steinindustri, landbruk og servicenæring

Eide kommune ("Nordens steinkommune") ligger mellom Kristiansund og Molde. Naturen spenner fra høye fjell og daler til det atskillig flatere kystlandskapet ut mot Atlanterhavet. Kommunens utmarksarealer domineres av høyfjell som omkranses med blant annet et økonomisk drivbart skogbruksareal på 45 000 da. Totalt jordbruksareal i drift er 18 300 da.

Fiske / jakt

Kommunens beliggenhet helt mot både fjord og hav tilsier rike muligheter for sjøfiske. I flere av våre naturskjønne vassdrag går det opp både ørret og laks. Almennheten har her gode muligheter til å kjøpe fiskekort som blir administrert av Eide Jeger og Fiskerforening. Innlandsørret finnes i rikt monn både i vassdragene og blant de ca. 40 fiskevann i høyfjellet.

En fin blanding av innmarksareal og store utmarksareal gjør at det finnes relativt store bestander av både rådyr og hjort i kommunen. Storviltjakten er derfor godt organisert for å sikre en fornuftig ressursutnyttelse. Dessverre er organiseringen av småviltjakten nedprioritert i forhold til storviltjakten.

Miljøproblemer

Generelt er det liten forurensning i kommunen, men med noen unntak. Til tross for atskillig bedring i de senere år, er det fortsatt betydelig avrenning fra landbruket som fører til en viss eutrofiering av vassdragene. Fortsatt finnes en del skjemmende søppelfyllinger fra private og industrien i kommunen.

Industri og nærmiljø vokser i enkelte tilfeller nærere hverandre enn tilrådelig. Dette har ført til at en rekke beboere klager spesielt på støy og støv. Det antydes et økende press mot uberørte landareal som grenser mot sjø og vassdrag.

Drikkevannskvaliteten fra våre 3 hovedvannforsyningskilder er god, mens 2 private vannverk har en noe varierende vannkvalitet.

Kva er oppnådd

Holdningsendring

Å ta hensyn til miljøet er ikke noe nytt som følge av MIK - reformen. Forskjellen fra tidligere er vel heller at forholdet til miljøet er blitt mere bevisst og målrettet. Spesielt kommer dette til syne ved planarbeid og arealforvaltning, hvor miljøhensyn har fått en økende innflytelse. Forurensningsloven og plan og bygningsloven, er 2 spesielt viktige miljølover som påvirker avgjørelser/-holdninger.

Vann og avløp

- Hovedplan for vannforsyning
- Ny hovedplan for avløp er ferdig om kort tid
- Tvungen slamtømming

Avfall

- Kartlagt søppel og skrot i hele kommunen.
- Kildesortering av papir, klær, drikkekartonger, glass, spesialavfall og matavfall fra storhusholdninger (egen miljøstasjon under planleg.)
- Innsamlingssystem av lanbruksplast og plantevernmidler
- Containeraksjon 1 -2 ganger per år for innsaml. av husholdn. avfall.
- Tvungen renovasjon i hele kommunen (medlem i RIR før MIK - tilsetning)

Naturforvaltning

- Gjennomført undersøkelser om vannkvalitet, høyere vegetasjon og fisk i Nåsvassdraget. (Neste trinn er å lage en vassdragsplan)
- Assistert fylkesmannen (prøvetaking) i forbindelse med fare for oppblomstring av giftige blågrønnalger i kommunen.
- Laget rapport fra undersøkelser om vannkvalitet og vannføring i Skottenbekken (Mulig resipient for husholdningskloakk i Bollia)
- Iverksatt vannføringsmålinger for å sikre minstevannføring i Nåselva. (Hovedvannforsyningskilden i kommunen virker direkte inn på vannføringen)
- Kommunen har overtatt viltforvaltningen (viltneimnda).
- Kartlagt hvor alle viltpåkjørslar skjer (skilting kanskje aktuelt).
- Laget egen fiskeplass for handikappede på Vevang.

Inneklima

- *Rådhuset:* Tilnærmet røykfritt rådhus, utskifting av en del filttepper, montert mobilt aircondition-anlegg på kontor med svært dårlig inneklima.
- *Skoleverket:* Inneklimaundersøkelser, stadig forbedringer med hensyn til klimaanlegg, og utskifting av en del filttepper.
- Samarbeider med industri og nærmiljø for å finne løsninger for å redusere spesielt støy og også i noen grad lukt og støv plager.

Miljøvennlig tettstedsutvikling

- Ny sentrumsplan som også skal fremme miljøhensyn
- Opparbeiding av gangstier for å sikre en trygg skolevei og ferdsel i sentrumsnære områder.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

I Eide kommune er det forløpig ikke utarbeidet en lokal handlingsplan for miljøvern. De viktigste miljøveroppgavene er listet opp i uprioritert rekkefølge. Oversikten er ikke politisk behandlet og er slik bare et uttrykk for administrasjonens syn.

Vann og avløp

- Fastsette miljømål for våre vassdrag (resipienter) i hovedplan avløp
- Lage egen vassdragsplan for Nåsvassdraget
- Sikre god drikkevannskvalitet for alle innbyggere i kommunen.

Avfall

- Fastsette egne miljømål for en bedre avfallshåndtering (vedlegg til RIR's avfallsplan)
- Rydde opp i alle ulovlige søppelfyllinger fra private og industrien.

Naturforvaltning og friluftsliv

- Sikre en fornuftig arealforvaltning med miljøhensyn.
- Arbeide for at almenheten får bedre tilgang til friluftslivsaktiviteter. Eks. fiske ved hjelp av vassdragsplan og guide om innlandsfiske
- Sikre biologisk mangfold i naturen og vedlikehold av kulturlandskapet

Miljøvennlig tettstedsutvikling

- Ivareta et trygt og godt nærmiljø uten riskiko for helsemessige ulemper (eksempelvis p.g.a. støy, støv, og lukt)
- Fremme estetiske miljøkvaliteter og trafiksikkerhet.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

- Næringsinteressene kan oppleves som svært sterke i forhold til nødvendige miljøhensyn.
- Fint at det finnes muligheter for å søke på eksterne midler for å gjennomføre miljøtiltak. Ressursmangel for å bidra med nødvendig egeninnsats er et problem.
- Miljøvernkonsulenten må selv være med å definere sin rolle. Viktig at miljøarbeidet blir fokusert mot overordnet planlegging, og ikke for mye mot detaljert saksbehandling.
- Miljøhensyn oppfattes litt for lett som en brems i samfunnsutviklingen. Viktig å fokusere mere på det positive i miljøarbeidet. Miljøhensyn må komme som et resultat av en helhetsvurdering.

FREI KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Øykommune 70 km². Innfartsåre Kristiansund. Utbedring av RV1, bygging av gangvei langs veien er påbegynt. Statens Vegvesen ønsker omlegging av veien ved Rensvik. Freiøya er skogkledd med bebyggelse langs veien.

Næring	antall	%
Jordbruk	53	2,3
Skogbruk	5	0,2
Fiske/fangst	46	2,0
Industri	396	17,0
Bygg/anlegg	211	9,0
Varehandel	363	15,5
Annen service	1259	54

Kva er oppnådd

Skole:

Samarbeid med skoler, barnehager, miljøundervisning, lokalhistorie, aktivitetstider. Bredt faglig samarbeid med politiet vedrørende oppsyn er etablert. Informasjonsbrodlyrer utarbeidet.

Helse:

Miljøvernleder arbeider med miljøretta helsevern, helseoppl. utvalg, innklimagruppe, samarbeid med kommunelege I.

Kultur:

01.01.96 ble miljøvernleder plassert i kultur og miljøsektoren.

- uttalelser vedr. skogsbilveger, bygging 100-metersbeltet, industrietable ring, scooterkjøring, separatutslipp, forurensning.
- sekretær i interkomm. og komm. prodjektgrupper vedr. kulturminne og friluftsliv.

Teknisk:

Utbygging i h.h.t. plan- og bygningsloven, avfall, kompost etc.

Planverk:

Miljøplan vedtatt, friluftsliv-/idrettsplan vedtatt. Kulturvernplan vedtatt. 2 reg. planer for friområder under politisk behandling. 1 disposisjonsplan vedtatt. Innspill til avløps- og avfallsplan og kommuneplanens arealdel.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

- Gi miljøvern god forankring i kultursektoren.
- Større tyngde, bredere samarbeidsfelt.
- Bedre avfallshåndtering.
- Økt satsing på miljøundervisning.
- Større integrering i administrasjon ved saksbehandling.
- Fullført saksbehandling skal innføres.
- Miljøkontakter i skoler.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Opplever godt samarbeid mellom etatene.

- Ingen budsjett. Lite budsjett til kurser etc.
- Miljøvern kan oppfattes som bremsekloss, og kan bli holdt utenom prosessen.

FRÆNA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

380 km². 9.068 innbyggjarar hausten 1995.

Fleire fjelltoppar over 600 meter.

Fruktbart åkerland mellom fjella og ved foten av desse.

Fleire mindre vassdrag, ingen større elver. To mindre vassdrag, Hustadvassdraget og Sylte/Moaelva er kjende for godt fiske. Jordbruk og fiske er dei viktigaste næringsvegane, men industrien er veksande.

Kysten er eksponert ut mot Hustadvika og Julsundet, som byr på gode resipienttilhøve, sjølv om også utslepp kan skape lokale problem. Frænfjorden er ein sårbar resipient innanfor øyrekka, dvs. Aureosen, Sylteosen og Malmefjorden. Dei viktigaste utfordringane er å innarbeide haldningsendringar når det gjeld synet på landbruksforureining, industriforureining og illegal avfallsdumping.

Kva er oppnådd

Størst suksess har miljøvernarbeidet hatt med å samarbeide med industrien om å freiste å sjå på avgangen/avlaupet som ein ressurs og utnytte han som eit råstoff. Best lukkast dette på meieriet, medan innsatsen nett no vert konsentrert mot Hustadmarmor AS, kor problema er større og meir kompliserte.

Preplast Industrier AS har vendt seg til bøndene med eit produkt for renovering av eldre og utett silo. I dag har dei lange ventelister. Avfallshandsaminga har vore ei sentral utfordring i eit samfunn med tradisjon for å ordne med slikt sjølv. Offentleg renovasjon vert oppfatta som «kostbar».

No står Fræna kommune foran eit eittårig prøveprosjekt på utvida kjeldesortering. Vedtaket i kommunestyret 25.03.96 om dette signaliserer samstundes ei gjennomgripande haldningsendring og ein vilje til å ta utfordringane på alvor.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Ein syner til dei fem prioriterte hovudsatsingsområda i miljø- og ressursplanen:

1. Tiltak mot forureining.
2. Betra vassforsyning.
3. Miljøkunnskap.

4. Vilt, fiske og naturforvaltning.
5. Trafikksikring.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar:

1. Tiltak mot avrenning frå punktkjelder i landbruket.
2. Samarbeid med industrien om tiltak mot forureining.
3. Samarbeid med skolen om miljøkunnskap.

Eit forsøk med å nytt ein avgangsklasse i biologi ved Fræna vidaregåande skole til ein miljørevisjon hausten 1995 gav nyttig røynsle.

Flaskehalsar:

Miljøverntiltak har ofte ein pris som vert oppfatta som «dyr». Miljøvernomsyn kjem ofte i konflikt med tunge næringsinteresser. Vilja til å prioritere miljøet strekk seg ofte så langt som Staten er viljug til å betale.

GISKE KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøva

Giske kommune er ei kystkommune med om lag 6200 innbyggjarar, fordelt på øyane Vigra, Valderøy, Giske og Godøy, med eit samla landareal på om lag 40 km². Øyane er innbyrdes samanknytte og knytte til fastlandet via tunnel- og brusamband.

Tradisjonelt så har fiske og landbruk vore dei viktigaste næringane i kommunen. Fiske og fiskeforedling er enno ei viktig næring, men største veksten i sysselsettinga har det vore innan private og offentlege tenesteytande næringer.

Giske kommune har ein vakker og frodig kystnatur, som er prega av det vestnorske kystklimaet. Naturressursane som er knytte til sjøen og det marine miljøet er av særleg stor interesse, noko som også avspeglar seg i fritidsaktivitetane med tanke på ulike former for fritidsfiske m.v.

I Giske kommune er det store marine gruntvassområde, som i biologisk samanheng er av stor verdi, både som oppvekstområde og tilhaldsstad for marine artar. I denne samanheng er det også store areal som er freda, som naturreservat eller fuglefredings- område.

Miljøproblem

Miljøproblema som skuldast utslepp innanfor kommunen sine grenser må karakteriserast som minimale. I kommunen er det ikkje større vassdrag, berre mindre vatn og bekkar. Dei fleste av bekkane er overdekte, og kan vere påverka av utslepp av nærings salt frå landbruket.

Utslepp til luft kan avgrensast til samferdselsektoren (bil, båt og fly). Det ikkje lokalisert industri i kommunen som har utslepp av miljøgifter verken til luft eller vatn (sjø). Utslepp frå næringsverksemdene er stort sett organisk avfall frå fiskeindustrien, som også er avhengig av tilgang på reint sjøvatn i produksjonen.

Kommunalt avløpsvatn går ut i fjordane, som blir karakterisert som svært gode resipientar. Problema med overgjødning kan karakteriserast som "punkt-problem", lokalisert rundt utsleppspunktet for avløpsleidningane. Det er ikkje terskelfjordar i kommunen, og heller ikkje innestengde sund, pollar e.l. Straumføringa i fjordane i Giske kommune er svært god, med rask utskifting av vassmassane.

Kva er oppnådd

Giske kommune kom med i MIK-programmet frå 1. august 1992. I Giske kommune er det lagt vekt på at miljøvernkonsulenten skal ha ein tverrsektoriell funksjon, der målsettinga m.a. har vore at overordna miljøomsyn skal vere retningsgjevande for verksemda i alle kommunale etatar og avdelingar, og at miljøverninteressene skal sikrast gjennom all kommunal planlegging og drift.

I Giske kommune har miljøvernkonsulenten sidan oppstarting av MIK-programmet vore knytt til rådmannen sin stab, og det er formannskapet som har behandla miljøvernsakene (miljøvernutval). Kommunen er no inne i ein OU-prosess. Resultatet av denne prosessen er enno ikkje avklart, men det er realistisk å rekne med ei omorganisering av m.a. sentraladministrasjonen, og at miljøvern i gå inn i ei avdeling saman med m.a. kultur og næring i *ein* sektor saman med noverande teknisk etat. I denne samanheng vil det bli ei utfordring å ta vare på dei tverrsektorielle sidene ved miljøvernarbeidet i kommunen.

I den tida Giske kommune har vore med i MIK-programmet har følgjande miljøvern- oppgåver fått høg prioritert:

- * Delta i arbeidet med utarbeiding av *avfallsplan* for 1994-97, og delta i styringsgruppe med sikte på skiping av eit interkommunalt avfallsselskap i Ålesundsregionen.
- * Opplysningsverksemd og praktisk tilrettelegging i samband med *avfallshandtering*, heimekompostering, kjeldesortering, avfallsreduksjon, ombruk m.v. Om lag 15 % av husstandane i kommunen heimekomposterer (pr. 1.1.96).
- * Sekretariatsfunksjonar i samband med *SAM-prosjektet*, utvikling av samarbeidsformer mellom frivillige lag og organisasjonar og det offentlege, oppretting og drift av nærmiljøutval, legge til rette for støtte til lokale prosjekt/tiltak rundt om i kommunen (t.d. Alnes fyr, Solbakken gml. skule, Godøytun og Nestun).
- * Handningsskapande arbeid og informasjon, særleg med tanke på *miljøundervisning* i skulen og *miljøskule* (for politikarar, tilsette i kommunen og andre interesserte).
- * Delta i utarbeidinga av plan for anlegg og område for *idrett og friluftsliv*.
- * Organisering av *miljøovervaking* i Vigrafjorden i samband med avløp/kloakkutslepp (i samarbeid med Norsk institutt for vannforskning).

- * Forbyggingstiltak i samband med *stranderosjon* (Fylkesmannen i Møre og Romsdal og Statens Naturskadefond). Konflikt mellom taretråling og lokale interesser/naturtilhøve.
- * Tiltak i samband med *kulturminne* og antikvariske vernetiltak (t.d. ut gravingar på Giske og antikvarisk inventar i Vigra kyrkje).
- * Sekretariatsfunksjonar i samband med *viltmemnda* og forvaltning/skjøtsel av viltbiotopar/verna område i kommunen.
- * Informasjon i samband med *næringsliv og bygdeutvikling*.
- * Sekretariatsfunksjonar i samband med *Prosjekt fiskerifagutvikling*, eit samarbeidstiltak mellom næringslivet, kommunen og Giske vidaregåande skule. Oppretting av Fiskerifagleg opplæringskontor.
- * Rullering av *kommuneplanen* for 1996-2008. Koordinator, saksbehandling, samordning av arealplantypar, utforming av plandokument og organisering av planprosessen (mellom politikarar, administrasjon og innbyggjarar).

Hovudutfordringane i arbeidet framover

I utkastet til kommuneplan for Giske kommune 1996-2008 er det skissert følgjande hovudmålsetting for innsatsområdet "Naturressursar, friluftsliv og miljøvern":

Giske kommune skal satse på ei berekraftig utvikling med ei forsvarleg utnytting av naturressursane på ein slik måte at særpreget, naturverdiane og det biologiske mangfaldet blir sikra både på kort og lang sikt.

Giske kommune skal satse på eit sektorovergripande og heilheitleg miljøvernarbeid, der det lokale ansvaret og miljøutfordringane både lokalt og globalt blir synleggjort.

Giske kommune skal arbeide for å realisere dei nasjonale miljømålsettingane, som t.d. avfallsgjenvinning og redusksjon av utslepp til jord, luft og sjø.

Vidare heiter det i planutkastet at det i Giske kommune skal satsast på folkeleg deltaking i alt miljø- og kulturvernarbeid, planprosessar m.v. (jfr. SAM-prosjektet). Gjennom deltaking og lokal mobilisering så vil ein opne for å få eit breiare perspektiv inn i samfunnsdebatten, samstundes som ein er med på

å gjere innbyggerane meir medvitne om å satse på ei berekraftig og økologisk forsvarleg utvikling, også med tanke på komande generasjonar.

I samband med kommuneplanen er det foreslått m.a. følgjande verkemiddel: Utarbeiding av kommunedelplan for avløp, kystzoneplan og rullering av avfallsplanen, friluftspanen og utarbeide ein lokal miljøplan. Oppfølging av SAM-prosjektet, haldningsskapande arbeid og informasjon. Tilrettelegging for natur- og friluftsliv, samt satse på estetisk kvalitetsheving av offentlege område.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

I hovudsak er miljøvernararbeidet i kommunen prega av to dimensjonar:

- * Det *lokale* miljøvernararbeidet, med planlegging og praktisk tilrettelegging og tiltak i kommunen. Dette omfattar alt frå friluftsliv og gode bumiljø, med leikeplassar og gang- og sykkelstiar til industriutbygging og foru reiningsaker.
- * *Nasjonale* målsettingar for miljøvernararbeidet. Dette omfattar alt frå verneplanarbeid til krav om reinsetiltak innan avløpssektoren, der den lokale tilpassinga ofte kan vere ein minusfaktor.

Avstanden mellom dei nasjonale målsettingane og dei lokale utfordringane er ofte avhengig av geografi og naturgjevne lokale tilhøve. Eit døme på dette er statleg krav om opprensning og nyinvesteringar innan avløp. I Giske kommune er det som nemnt svært gode resipientar. Det er heller ikkje registrert problem med tilslamming langs strendene, slik som det ofte kan skje i meir innestengde fjordar, pollar m.v. I Giske kommune vil det vere rett å karakterisere utfordringane innan avløp som "punkt- problem", og som ein langt på veg kan løyse med lokalt tilpassa tiltak. Nasjonale målsettingar bør såleis utformast med tanke på lokale tilpassingar.

Suksess er eit ord som sjeldan eller aldri blir brukt i ein kommunal samanheng. Dette gjeld også for det kommunale miljøvernararbeidet, men det er også eit spørsmål om kva ein skal legge i ordet suksess?

I Giske kommune så har SAM-prosjektet har hatt ein positiv innverknad på det tverr- etatlege samarbeid, men deltakinga i prosjektet har utvilsamt hatt sin viktigaste funksjon i å skape dialog og møtepunkt mellom innbyggerane og kommunen (både politikarar og administrasjon). I stor grad så har innbyggerane, med frivillige lag og organisasjonar i spissen, vore med på å rette søkjelyset på lokale miljøtiltak rundt om i kommunen, ofte på ein konstruktiv og framtidsretta måte.

Skulane og barnehagane i kommunen har også vore viktige medspelarar og pådrivarar i miljøvernarbeidet i kommunen. Ved fleire skular har det vore eit stort engasjement som har gitt seg utslag i fleire konkrete resultat, t.d. innan avfallshandteringa (ombruk, gjenvinning og heimekompostering) i kommunen.

I samband med rulleringa av *kommuneplanen* vart det satsa på brei mobilisering med lokal deltaking gjennom *nærmiljøutvala*. I Giske kommune er erfaringa at eit samarbeid mellom lokale organisasjonar (såkalla 3. sektor) er eit nøkkelområde i det lokale utviklingsarbeidet. I denne samanheng har kommunen satsa bevisst på område- retta planlegging. Innan nærmiljøarbeidet ligg det også store utfordringar innan oppvekstmiljø, eldreomsorg, helsevern, utvikling av kulturell eigenart, identitet og trivsel, der SAM-prosjektet har lagt viktige føringar for vidare utvikling.

GJEMNES KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve:

Areal: 394 km² (totalt, landområde og vassdrag)

Bebuarar: 2.900 (omlag)

Næringsgrunnlag og busetnad:

Hovednæringa er jordbruk, og busetnadene og næringsverksemda er prega av hovednæringa. Ved sida av landbruket er ulik industriverksemd blømande, saman med servicenæringar som og aukar. Havbruksnæringa i fjordane er og betydeleg.

Gjemnes kommune har skiftande natur og landskap, frå beskytta kystområde, - til meir prega innlandsstrok. Naturtilhøve er godt egna for vokster, og dette forklarar at primærnæringane har så gode tilhøve.

Dyre- og plantelivet er rikt både ved kysten og i innlandet. Dyrelivet er særleg prega av store aukande stammer av hjortevilt som hjort og rådyr. Fuglelivet er og rikt med mange arter.

Skog og myr samt dalar og lier er dei dominerande naturtypene i låglandet. Fjellområda har toppar omkring 1000 m. Naturlege skogtypar er furuskog i indre deler av kommunen. I ytre deler består liene stort sett av berre lauvskog. Det er treslagskifte både i barskogområde og lauvskogområde.

Geologien er prega av morenemateriale, samt jord- og torvdekke over berggrunn, og torv- og myrområde. Fleire område i kommunen har elve- og bekkeavsette materiale, i tillegg til breelvavsetnader.

Det er fleire vassdrag i kommunen, der Fosterlågen/deler av Osvassdraget er størst (ca. 8 km²). I innlandet og på fjellet er det mange små vatn. Dei mange elvane og elvedeltaene er og sermerkt, med Batnfjordselva som største elva. Fosterlågen/Osvassdraget og Batnfjordselva er lakseførende.

I kommunen er det fleire verneområde, m.a. Heggemsvatnet/Holåvatnet samt Aspåsmyrane våtmarksområder. På Batnfjordsøra er verna typisk fjorddelta. Elveosdeltaet for Batnfjordselva blir venteleg verna etter fylkesplanen for elveoslandskap.

Kommunen har ein rik kulturarv m.a. gamle gravplassar og andre gamle kulturminner frå oldtida, samt kulturminner frå verksemd i kommunen i nyare tid. Kulturlandskapet er og rikt og variert, med registreringer m.a. på Gagnat av sær-

egne kulturlandskap og planteartar som viser spor etter menneskeleg verksemd svært langt attende.

Kommunen ligg lengst sør på Nordmøre, og omfattar Bergsøya, området omkring Batnfjorden, og dei sørlege delane av Kvernes, - Frei og Tingvollfjorden. I sør har kommunen grenser mot kommunane Nesset og Molde, i vest til Fræna og Eide.

Gjemnes kommune ligg strategisk til ved fastlandssambandet til Kristiansund og Frei. Planer for vegsambandet «Kyststamvegen» gjennom kommunen vil og bidra til auka ferdsel.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Miljøvernomsyn er eit lite konkret og lite sentralt tema i kommunens oversiktsplanlegging, både i tekstdelen og arealdelen til kommuneplana.

Fylkesmannen har tidlegare spurt etter sterkare synleggjering av MIK-prosjektet, og aktiv deltaking frå miljø- og næringskonsulenten ved revidering av både tekstdelen og arealdelen i plana.

Tverrsektoriell styring og innarbeiding av miljøvernomsyn og kvalitetssikring i heile kommunens verksemd vil vere ei stor utfordring for ei bærekraftig utvikling.

Forurensingssituasjonen i kommunen er stort sett ikkje så gal, omframt i nokre områder der det er lokale problemer, og tiltak er naudsynte. I Sagelva viste bakteriologiske prøvar i 1995, - og tidlegare, lite god kvalitet på vatnet, og i Torvikelva viser og prøvane at kvaliteten på vatnet var dårleg. Skeidsdalselva og Batnfjordselva har vore forurensa, men stoda har betra seg ein del.

Avløpsituasjonen til Fosterlågen frå Heggem sentrum skal betrast i 1996 ved oppgradering av Heggem renseanlegg.

Kommunen må få ein handlingsstrategi for avlaup i samsvar med planmalen frå SFT for hovedplan for avlaup. Det må settast opp mål for vasskvaliteten i resipientane, og dette vil gje utslag i kommunens vidare disponeringar. Hovedplanen bør utarbeidast som ein delplan til kommuneplanen. Tilskott til planarbeidet er løyvd frå Kommunalbanken.

Kvaliteten på drikkevatt frå dei private vassverka er for dårleg. Dette gjeld særleg vassverka i Flemma, på Osmarka og i Torvikbukta. I samsvar med nye drikkevassforskrifter vil fullrensing av vatnet frå desse vassverka ikkje vere til å koma utanom.

Renovasjonsordninga for avfall frå hushaldningane blir ivareteke gjennom samarbeidet i RIR. Kommunen har arbeid med reduksjonstiltak/komposteringskurs for organisk avfall. Budsjettet for renovasjon gjev ikkje rom for tilskot til kjøp av avfallsbingar, og ordninga med komposteringsavtalar er for lite attraktiv.

Det er ein del ukontrollerte fyllingar frå verksemdar omkring i kommunen. Eit mål må vere å få innlevert meir av søppelet som elles kjem ut i naturen.

Om utbyggingslysta og turistsatsinga i framtida slår til, kan det føre til at det blir enda færre samanhengande områder utan inngrep i kommunen. Det er lagt til rette for slik utbygging i kommuneplanen. Jfr. «inngrepskartet» frå DN fins det ikkje områder i kommunen som kan gjevast betegning som villmark, eller i sone 1.

I faresona er også elveoslandskapa, - om utbyggjarar er interesserte.

Havbruksnæringa har auka sterkt og har no betydning som næring for mange i kommunen. Oppdrettsnæringa har sannsynlegvis hovedskulda for ein del sjukdomar på vill-laksen, og røymd oppdrettsfisk er no vanleg i lakseførande elvar seint om hausten. Lakselusa frå oppdrettsfisken kan vere del-årsak til at vill-laksen er borte frå småelvene i kommunen (jfr. rapport frå Fylkesmannen). Det blir ei stor utfordring å tilpasse havbruksnæringa til naturgrunnlaget.

Næringsgrunnlaget i kommunen har tidlegare i det store og heile vore primærnæringar med offentleg verksemd og servicenæringar samt ein del mekanisk verksemd. Ein stor del av dei som er verksam i yrkeslivet må reise ut av kommunen for å arbeide. Kommunen treng ei bærekraftig næringsutvikling der ressursane i kommunen vert nytta på beste måte.

Utfordringane for «Agenda-21 plan» kan bli lokal utvikling av næringsgrunnlaget der omsynet til bærekraft og naturgrunnlag står i senteret.

I høve lokale tradisjonar for byggeskikk og estetiske tilhøve har kommunen utfordringar med å følgje opp arbeidet som vart sett i gong med «Miljøgatprosjektet» på Batnfjordsøra.

Kva er oppnådd

Gjemnes kommune har hatt engasjement som nærings-/plan-/miljøvernkonsulent frå 1992. Stillinga vart omgjort til 100% miljøvernkonsulent frå årskiftet 1993/94. Stillinga var, jfr. retningslinjene frå Staten, organisert under sentraladministrasjonen. Frå 01.04.96 vart stillinga organisert under nærings- og miljøavdelinga. Stillinga er gjort fast frå 01.01.97.

Arbeidsvilkåra for arbeid på tvers av sektorane har pga. denne organiseringa vore vanskeleg å følgje opp. Nærleik til leiinga er viktig for å leggje strategiar. Kommunen har ikkje etter siste organisasjonsmodellen teke inn miljøvernkonsulentstillinga i leiingsskiktet.

Det er oppnådd større forståing på ein del områder med omsyn til bærekraft for forvaltninga av naturgrunnlaget.

Fiskeforvaltning har fått eit løft sidan 1992. Grunneigarane er no meir opptekne av å ta vare på utmarksressursane og å nytta utmarka betre særleg i høve viltforvaltninga.

Det er etter kvart større forståing for å ta vare på det biologiske mangfaldet. Fylkesmannen har løyvd pengar til registreringsarbeid. Landbruksforvaltninga har også starta opp planarbeid for kulturlandskapet.

Kommunen er også i gang med hovedplan for skogsvegbygging. Omsynet til betre utnytting og bærekraftig utvikling i skogbruket er hovudføremålet.

Tilrettelegging for friluftsliv er også ei utfordring i ein kommune med så mykje fine naturområde. Anleggsarbeidet med tilkomst og opprusting av friområdet ved Fosterlågen vert starta opp i august/september. Fleire tilretteleggingar er på gang.

Naturoppsyn og tiltak i høve faunakriminalitet er eit område som må gjevast prioritet. Ikkje minst må det arbeidast med førebyggjande tiltak. Det er såvidt kome igang samarbeid mellom kommunen og lensmannen/politiet på dette området.

Arbeidet med hovudplan for avlaup blir sannsynlegvis starta opp h-96. Kommunalbanken har løyvd 40% tilskott til kostnader med planarbeidet.

Oppgradering av avlaups situasjonen i mange område i kommunen står vi framfor. For området som renn til Fosterlågen er saneringsplan for leidningsanlegget ferdig. Anleggsarbeidet vert starta opp i desse dagar. Det er løyvd kr 400.000 for 1996 til saneringsplanen for Heggem renseanlegg.

Renovasjonsordningar har eigen lågare sats for husstandar som komposterer heime. Komposteringskurs i samarbeid med Miljøheimevernet i Møre og Romsdal har vore avheldt.

Forprosjekt for miljøstasjon for avfall vart gjort ferdig v-96. Oppstarting av byggjearbeidet er venta h-96.

Prosjekt for reinare produksjon i industrien har vore støtta av kommunen. Det er gjeve omtale og informasjon ut om forbetringstiltak for verksemder i kommunen.

Beredskapsarbeidet mot akutt forureining har vore knytta til arbeid mot brannvesenet. Det er gjort arbeid opp mot styringsgruppa for planarbeidet på Nordmøre, der miljøvernkonsulenten sit i gruppa.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Tilhøve som er tunge for miljøvernarbeidet:

Miljøvernkonsulenten ser vanskar med å innverke på hovudlinene i utviklinga i kommunen når det ikkje er gjeve rom for dette arbeidet i leiingsfunksjonen.

For å kunne fungere som miljøvernpådrivar må stillinga gjevast høgare status og identitet og vere sikra nok fristilling. Eg meiner stillinga skulle vore organisert sidestilt avdelingsnivå. Det er naudsynt å kunne disponere eigne budsjettmidlar for sjølvstendig arbeid.

Økonomien i kommunen er trong. Dette er ein flaskehals for dei fleste prioriteringar og tiltak.

Tiltak som det kan målast positiv verknad av innafor ei nær tidsramme vil slik få høgast prioritet. Nyttå må kunne målast av dei som her sit slik til.

Tilhøve som er vellukka for miljøvernarbeidet:

Administrasjonen i kommunen er liten med relativt gode uformelle liner for å arbeide saman.

Private lag og organisasjonar er ofte interesserte samarbeidspartar.

Interkommunalt uformellt samarbeid mellom MIK-personar i kommunane.

Miljøvern blir sett på dagsorden i saksområder der miljøvernkonsulenten kjem i inngrep.

Statlege styringssignal og statlege tilskott har gjort det lettare å få arbeidsområde prioritert.

HALSA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve

Areal:	304 km ²
Innbyggj.tal:	1994 (januar -96)
Hovudnæringar:	(1990) Primærnæring 300 sysselsette
	Sekundær 195 «
	Tertiær(priv) 160 «
	« (off.) 300 «

Kommunen grensar mot Tingvoll, Surnadal, Hemne, Aure og Tustna. Terrrenget strekkjer seg frå fjord- og dalområde, til skogslier og fjell. Naturlandskapet er dominert av Aresvikfjorden, Halsafjorden, Skålvikfjorden og Valsøyfjorden. Store delar av busetjinga er spreidd langs desse fjordane, der vi også finn dei beste jordbruksareala.

Produktivt skogareal er på 108 000 daa og jordbruksarealet er på 17 000 daa. I løpet av dei siste 15 åra har fiskeoppdrett kome inn som ein viktig næringsveg i kommunen.

Miljøproblem

Når det gjeld forureining, står Halså i eit bra lys, med nokre få, mørke småflekkear. Enkelte næringsdrivande har framleis som uvane å brenne søppel (altså meir enn tre og papp).

To fjordar som er gode resipientar (Halsafjorden og Aresvikfjorden). To terskelfjordar med lav toleranse (Skålvikfjorden og Valsøyfjorden). Tilstanden i desse fjordane er sterkt betra sidan 80-talet.

Planlagd kyststamveg med sansynleg trase-val frå Halsanaustan til Skårneset vil få alvorlege miljømessige konsekvensar både for landbrukseigedommar, tettstaden Halsanaustan, kulturlandskap, naturlandskap og vilt-/fugleliv langs traseen.

Kvaliteten på drikkevatnet i kommunen er etter krava frå Folkehelsa tilfredsstillande. Lokalt vert det stilt ein del spørjeteikn ved effekt og eigentleg behov for luting av drikkevatn frå Langvatnet.

Kva er oppnådd

Haldningsendring og miljøundervisning

- * Miljødugnad i samarbeid med Miljøheimevernet på fylkesplan. Førebels 400 deltakarar i Halså.
- * Deltaking i undervisningsprosjekt i grunnskulen, m.a. prosjektveker og distriktsaktiv skule.
- * Lagt grunnlag for oppretting av prosjektleiarstilling i kulturbasert ressursutvikling. Aktivt arbeid for å sjå miljø, kultur og næring i samanheng og som felles interesser.
- * Ført langsiktige mål og retningsliner i pennen for den nye kommuneplanen.
- * Miljø- og ressursplan sette miljøvern på dagsordenen, og viste kva miljøvern i Halså er.
- * Politikarskulen i miljøkunnskap.
- * Fagsamling om økologisk jordbruk.

Vatn og avlaup

- * Nytt reinseanlegg for Halsabygda Vassverk AL for 350 husstandar.
- * Hovudplan for vassforsyning.
- * Samla rammeplan for avlaup.
- * Krav til slamavskiljar, og utslepp min. 2 meter under minstevannstand for terskelfjordane Skålvik- og Valsøyfjord.

Avfall

- * Plan for handtering av avfall i Halså.
- * Kartlagt tot.mengde næringsavfall i kommunen.
- * Innsamlingssystem for papir.
- * Bringeordning for spesialavfall og glas.
- * Bringeordning for tekstilar, kle og sko er under etablering.
- * Opprydding av industritomta rundt gamle Enge Tresliperi.
- * Vårryddesjjon m/utsetjing av containerar.
- * 46 husstandar er registrerte heimekompostørar
- * 247 tonn slakteriavfall (fisk og kjøt) går ut av kommunen for attvinning til dyrefor.
- * 10 tonn landbruksplast går årleg til Follidal Gjenvinning.

Naturforvaltning og friluftsliv

- * Merking av fleire turstiar rundt om i kommunen.
- * Fiskekultiveringstiltak og tilrettelegging for friluftsliv i og ved Me gardsvatnet.
- * Organisering av grunneigarlag for meir samordna forvaltning av naturressursane.
- * Utarbeiding av plan for anlegg og områder for idrett og friluftsliv.

- * Innspel til og deltaking i skogbruksplanlegging.
- * Oppfølging av lovverket om motorferdsel i utmark. Problematisk.

Energi og inneklima

- * Har kartlagt ein del kompetanse på varmepumpe-teknologi.

Miljøvenleg utvikling av tettstader

- * Alternative reisemetodar for kloakk og avlaupsvatn. Samleperm.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Haldningsendringar

- * Distriktsaktiv skole.
- * Kulturbasert ressursutvikling.
- * Miljødugnad, oppfølging.
- * Støtte omsetjing av økologiske varer i Halså.

Vatn og avlaup

- * Stimulere til framhald i fjordprosjektet med overvaking av vasskvalitet i terskelfjordane Valsøyfjord og Skålvikfjord.

Avfall

- * Matavfall frå privathushald skal utfraksjonerast. Målet er å få flest moge leg til å byrje med heimekompostering.
- * Få organisert miljøstasjonar for fleire fraksjonar som plast, tekstilar, sko og metall. Containersamlinga som etterkvart dannar seg, lyt ileggast stor innsats på det estetiske, samanknyttande feltet.
- * Påvirke bedrifter i kommunen til å skaffe seg papp-/plastpresser og hand same avfallet sitt på ein meir ressursøkonomisk måte enn brenning i fri luft.

Energi og inneklima

- * Redusere bruken av fossile brennstoff.
- * Oppmode om auka bruk av biobrensel (særleg ved her i området).
- * Informere om moglegheiter ved bruk av varmepumpe.
- * Andre ENØK-tiltak.

Naturforvaltning og friluftsliv

- * Merking av edellauvskog-reservat på Innreiten.
- * Sikre ålmeinta fri ferdsel langs fjordane.
- * Verte mindre liberale i utdeling av snøscooterløyve.
- * Freiste å hindre auka press på utmarka. Restriktiv med omsyn til skogsbilveggar. Mindre restriktiv m.o.t. traktorveggar.
- * Ivareta biologisk mangfald og stimulere til auka bruk av kulturlandska pet.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Interessa for miljøvern går mykje i takt med merksemd gjennom media. Det seier seg sjølv at konkurransen då er hard, og at virkemidla dessverre kanskje allereie er oppbruka. Miljøvernleiarane har her ei sentral oppgåve: Halde miljøvernet på dagsorden uavhengig av tabloidpresse og «Bellona-krigføring». Den moglegheita miljøvernleiarane har hatt gjennom si frie og sektorovergripande stilling, har gjeve gode resultat. Kombinasjonen av kunnskap om lokalsamfunnet, økologi, biologi saman med statlege styringssignal og pålegg har vore gode reiskapar. Den gode oppfylgginga av miljøvernleiarane dei første åra var svært verdfull, og gav dei tilsette eit solid og realistisk fundament.

Ein flaskehals har vore å få det interkommunale samarbeidet til å fungere.

HARAM KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve:

Areal:	256 m ²
Ant. innbyggjarar:	8633 (01.01.95)
Hovudnæring:	Industri og primærnæring

Haram kommune grensar mot kommunane Sandøy, Midsund, Vestnes, Skodje, Ålesund og Giske. Naturmessig er kommunen prega av nordvestlands kystnatur med stor artsrikdom. Kommunen har fleire verna naturområde for fugl, vilt og våtmark. Kommunen er og rik på kulturminne.

Miljøproblem:

Forureiningssituasjonen i kommunen har betra seg dei siste fem åra. Det er vedteke tvungen renovasjon i kommunen, men det manglar oppfølging på dette området. Mengde og type næringsavfall i kommunen er ikkje registrert. Likevel tyder det på at dei største bedriftene har teke tak i miljøproblematikken og oppretta tiltak for å redusere og gjenvinne avfall. Korkje drikkevasskvaliteten eller avlaupssituasjonen i kommunen er fullstendig tilfredsstillande.

Kva er oppnådd

Renovasjon:

Tvungen renovasjon vart i 1991 innført for heile kommunen. Sidan den gong har bringeordning for papp og papir, glas og spesialavfall vorte innført. Avfallsplan for kommunen er utarbeidd. Mellomlagerplass for kloakkslam er opparbeidd på Nøsa, Hellandshamn. Slamtømminga starta desember 1995.

Avlaup og vatn:

Hovudplan for vassforsyning er under utarbeiding. I samanheng med slamtømminga er det sett i gang ei registrering av tilstanden på tankar, tal på kommunalt tilknytte og tal på dei som korkje er kommunal tilknytning eller har tank. Desse opplysningane skal ein flette inn i hovudplan for avlaup som er tenkt påbegynt i 1996.

Friluftsliv m.m.

Plan for idrett og friluftsliv er vedteke. Politikerskule i miljøkunnskap har vore gjennomført og miljølæra i skulen er svært godt følgt opp.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Renovasjon:

Hovudutfordringa for kommunen er å følgje den utarbeidde avfallsplanen - registrering av alt avfallet i kommunen, utrekning av nytt renovasjonsgebyr, innføring av nye ordningar og informasjon ut til abonnentane.

Oppgradering av grovavfallsplassen på Nøsa slik at den tilfredsstillir dagens krav. Området skal utvidast for sortering av papp og papir, plast, trevirke, kvitevarer, glas og spesialavfall.

Oppfølging av rankekompostering på Nøsa med prøvetaking slik at ein kan dokumentere type og bruksområde for det ferdig komposterte slammet.

Avlaup og vatn:

Hovudplan for avlaup skal utarbeidast og følgjast opp. Det same gjeld hovudplan for vassforsyning.

Friluftsliv m.m.

Miljøkonsekvensvurdering ved arealplanlegging.

Bevare allemannsretten og det biologiske mangfald.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Miljøvernkonsulenten har fått definerte oppgåver innanfor ulike felt av miljøvern. Prioritering av desse oppgåvene må følgjast opp.

Suksessfaktor:

Informasjon er ein suksessfaktor. Dette har kommunen merka i slamtømmingsarbeidet. Informasjonen har ført til at folk har fått forståing for kva slammtømming inneber. Informasjon har og vore til hjelp når det gjeld tømning av containerar for ulike avfallsfraksjonar. Tømmetider kjem i lokalavisa og i tillegg har oppsamlingsstaden fått ein oversikt over tømmetider for heile 1996 slik at innbyggjarane føler dei har fått eit meir tilfredsstillt system.

Ein annan suksessfaktor er å følgje opp påbegynte oppgåver.

Flaskehals:

Manglande tid/kapasitet til å få utført alle oppsette oppgåver.

HAREID KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Areal: 82 km².

Antall innbyggere: 4673.

Hovednæring: Industri, service, primær.

Hareid kommune grensar mot Ulstein i sør. Elles omkransa av sjø. Nordsida av Hareidlandet. 30 km kystlinje. Ingen øyar. Høgste fjell er 690 m o.h.

Forureiningssituasjonen generelt er tilfredstillande. Godt utbygd kloakknnett. Renovasjon gjennom SSR. Retur/innsamling av: papir, glass og spesialavfall. Nyåpnet grovavfallsplass. Hjørdalsvatnet har vore utsett for kraftige algeoppblomstringar med giftproduksjon. Samarbeid med Fylkesmannen og NIVA, kartlegging i gang.

Kva er oppnådd

God respons frå publikum på returpapir, glass osv. Folk er svært miljøbevisste. Mange henvendinger/klager.

Vann og avløp:

Nytt vassverk for Hareid sentrum, Hareidsdalen og Snipsøyrdalen samt Skaarfish i Hjørungavåg. Hovedplan for vassforsyning (Asplan/Viak). Hovedplan for avløp (Interconsult) ferdig 1996. Separering av spillvann/overvann i store deler av kommunen.

Avfall:

Tvungen renovasjon (SSR). Aktiv kartlegging/fjerning av hensatte bilvrak. Mottak for spesialavfall på Langeneset (Vest Miljø AS). Ny grovavfallsplass på Hareidseidet (interkommunal).

Naturforvaltning:

Opparbeiding av parkeringsplassar Hareidseidet, Holesanden, Overåsanden, Ytredalen (Brandal). Regulering av Kvitneset kystfort til fri-/friluftsområde. Foredrag for 3. klassingar i barneskulen. Etablert samarbeid med politi.

Energi/inneklima:

Inneklimaundersøkelser i skulane. Røykfritt rådhus.

Tettstedsutvikling:

Planar for anlegging av Hareid fergekai.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Bevisstgjeriing/opplæring i skulane. Miljølæreplan.

Vann/avløp:

Rensing av alt avløpsvann. Fastsette miljømål for vannressursene. Overvåking av enkeltresipientar for kloakk og avrenning frå landbruket. Tett oppfylging av Hjørdalsvatnet. Utarbeide tiltaksplan saman med Fylkesmannen og NIVA.

Avfall:

Vidareutvikle kildesorteringa.

Naturforvaltning:

Vidareutvikle samarbeid med nabokommunar og politiet for å bekjempe miljøkriminalitet. Forvaltning av verneområde i kommunen.

Energi/inneklima:

Energisparande tiltak. Bedre inneklimaet i offentlege bygg og boliger.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Det må avsettast øyremerka midlar til miljøvernarbeid/planlegging. For mykje ad-hoc idag. Det kostar å rydde opp i gamle miljø-syndar. Betre bevisstgjeriing av politikarane. Politikarane må vere meir villig til å ta «upopulære» avgjerdslar når det tener miljøet.

HERØY KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Areal:	121 km ² .
Folketal:	8250.
Hovudnæring:	Fiske, fangst og fiskeindustri. (Største fiskerikommunen i landet).

Herøy er ei øykommune på Ytre Søre Sunnmøre. I dag er det busetnad på 10 av dei 359 øyane i kommunen. 9 av desse er bundne saman av bruer. I kommunen som elles i regionen har vi ein jamn vekst i folketalet.

Naturen i Herøy skifter frå vegetasjonsfattige og steile klipper på øyane ut mot storhavet, via lyngheiar til meir frodig og skogvakse fjordlandskap i indre deler av kommunen. I denne vakre kommunen finn vi ytst mot havet Runde med fuglefjell og irrgrøne marker, ein idyllisk skjergard, lett tilgjengelege toppar og lyngheiar til glede for turgåarar og sist men ikkje minst ein stor kulturarv som gjev innbyggjarane ei kjensle av identitet og tilhøyring.

Busetjingsmønsteret i kommunen er spreidd og fordelt på etter måten mange livskraftige bygdesamfunn som representerer naturlege einingar både geografisk og sosialt. Mange stader er grensene mellom byggesone og ubebygd areal uklare. Det spreidde utbyggingsmønsteret medfører forholdsvis stort arealforbruk til utbyggingsformål og dårleg utnytting av ledningsnett for vatn og kloakk. Vi har svært mange private kloakkutslepp langs strendene, og mange kommunale utslepp som må utbetrast. Stort sett gode resipientforhold. Drikkevattforsyninga har også vore vanskeleg med mange mindre og dårlege vasskjelder og kostbart ledningsnett.

Kommunesenteret Fosnavåg har vakse opp kring fiskerihamna, og den sjøretta industrien pregar tettstaden i stor grad også i dag. Kommunesenteret er naturleg avgrensa av sjøen og terrenget rundt. Tettare utnytting av tomteareala i sentrum har soleis tvinga seg fram i staden for å spreie bebyggelsen utover større areal.

Verksemder innan fiskeindustrien er spreidd rundt om i kommunen. Diverse lokale problem med ureining - transport og trafikkproblem.

Kva er oppnådd

* Generelt har vi siste åra hatt eit stadig aukande engasjement i forhold til miljøspørsmål i kommunen.

Ressursforvaltning.

- * Kommunen vurderer det slik at dei største miljøutfordringane ligg i den generelle ressursdisponeringa gjennom dei overordna plan- og budsjett-prosessane. Arbeidet med kommuneplanen har difor hatt høg prioritet, og miljøplanlegginga er ein integrert del av kommuneplanarbeidet. Det har vore lagt stor vekt på å få til ein konstruktiv planprosess med god dialog med bygdelaga og fylkeskommunale og statlege fagorgan. Kommuneplanen er no på det næraste klar for 2. høyringsrunde.

Tettstadutvikling.

- * Plan for opparbeiding av gangareal, parkering og grøntareal/beplantning i deler av Fosnavåg sentrum. Gjennomføring av planen er oppstarta med investeringar på omlag 5 mill. kr. I tillegg har det siste åra gjort mykje for å oppgradere uteområda i sentrum.
- * Arbeid i gang med bebyggelsesplan for eit område langs hamna som m.a. inneber restaurering av eldre sjøhusbebyggelse. Særpreg og identitet er grunnlaget for arbeidet og betre utnytting av tomteareala.
- * Stor interesse for nyetablering innan sjøretta verksemd/fiskeindustri har medført kommunal storsatsing for å tilrettelegge og samle slik verksemd i størst mogleg grad på eit større industriområde - Herøy Fiskeri- og Servicebase.

Avfall og gjenvinning.

Herøy er medlem av Søre Sunnmøre Reinhaldsverk (SSR) som har gjennomført:

- * Glasinnsamling, papirinnsamling, mottak av landbruksplast, utdeling av tøybleier og innhenting av spesialavfall m.v.
- * Kommunen har eige mottak av grovavfall frå hushaldningar.
- * Mottak av hageavfall og oppmaling av greiner til flis som folk kan hente gratis.
- * Mottak av kvitevarer.
- * Årlege ryddeaksjonar i samarbeid med SSR, skulane og div. lag og organisasjonar. Her inngår også gratis levering av grovavfall frå hushaldningar.
- * Samarbeid med skular om heimekompostering. Elevar får bygge kompostbingar som dei tar med heim.
- * Det vert arbeidd med betre mottaksordningar for avfall frå fiskeflåten.
- * Kommunal etableringsstønad til eit firma som driv containerutleige til bedrifter og innsamling av skrapjern. Firmaet har no dei fleste større bedriftene i kommunen som kundar. Har resultert i ferre private fyllingar og vesentleg reduksjon i brenning av avfall rundt om på bedriftene.
- * Div. saker med opprydding i private fyllingar o.l.

Vatn og avløp.

- * Kommunen har hovudplan for vassforsyning. Har blitt fylgd opp med vesentlege investeringar i betre og sikrere vassforsyning.
- * Hovudplan for avløp. Vesentlege summar avsett i økonomiplanen til opprydding på kloakksektoren. Arbeidet med gjennomføring er godt i gang.
- * Kommunal tømestasjon for toalettavfall frå bubilar, campingvogner og turbussar.
- * Reduksjon i markante punktutslepp frå landbruket. Naudsynte investeringar i gjødsellager og siloanlegg er gjennomført for dei fleste aktuelle brukarar i kommunen.
- * Vedtak om innføring av tvungen slamtøming frå private salmavskiljarar.
- * Konesjonsbehandling av utslepp frå fiskeindustrien.

Kulturlandskap, kulturmiljø, friluftsliv og undervisning.

- * Kommunen har satsa mykje på å utvikle Herøy gard til eit levande kystkultursenter. Det er utarbeidd skjøtselsplan for kulturlandskapet. Mykje er gjort med restaurering av bygningar og kulturlandskap og tilrettelegging for ålmugen - rydding og opparbeiding av stiar, sti med rullestolstandard, bord og benkar, toalett m.v. Arbeid med natursti er i gang.
- * I samarbeid med Høgskulen i Volda skal det utarbeidast undervisningsopplegg for grunnskulen i miljølære og friluftsliv ved Herøy gard.
- * Kurs i miljølære for lærarar.
- * Restaurering av kulturlandskap og opparbeiding av stiar på Moltu.
- * Planar for sti med rullestolstandard i Kjeldsund.
- * I samarbeid med nabokommunane er det vedteke å utarbeide turkart for Ytre Søre Sunnmøre.
- * Turlaget står føre rydding og merking av stiar.
- * Med kommunalt tilskot har jeger- og fiskeforeninga bygt brygge for rullestolbrukarar ved Djupvikvatnet.
- * Kommunedelplan for idrett og friluftsliv.

Energi og inneklima.

- * I samarbeid med energiverket blir det no starta opp arbeid med ENØK-analyse/vurdering av inneklima i alle kommunale bygg.
- * Røykfritt i alle kommunale bygg.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

- * Slutføring av kommuneplanen.
- * Slutføring av kommunedelplan for idrett og friluftsliv.
- * Gjennomføring av investeringsprogrammet i hovudplan for avløp.
- * Gjennomføring av vedtak om tvungen slamtøming.
- * Oversikt over og kontroll med private kloakkutslepp.

- * Videreføring av arbeidet med hovedplan for vassforsyning. Ny organisering av vassforsyninga og sikring av vasskjelder med nedbørsfelt. Arbeidet i gang.
- * Videreføre arbeidet med å betre det fysiske miljøet i kommunesenteret og dei einskilde bygdelaga - identitet og estetikk.
- * Betre mottaksordningar for avfall frå skip.
- * Betre samarbeid med industrien om avfallshandtering.

KRISTIANSUND KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturforhold

Kristiansund kommune er landets minstre bykommune med sine 22,3 km². Det bor i dag ca 17.000 innbyggere i Kristiansund. Service og industri er utvilsomt hovednæringene. En stor del av industrien og også servicenæringen er etter hvert blitt relatert til oljeindustrien. Kvernberget flyplass er stamflyplass for regionen. Flyplassen har også helikopterbase for oljevirksomheten utenfor Midt-Norge.

Kristiansund kommune ligger på 3 øyer som er bundet sammen med bruer. Kommunen har også brusamband med Frei kommune og videre over Krifastanlegget til fastlandet. Det fraflyttede fiskeværet Grip - en times båttur ut i havet - er også en del av kommunen.

Kristiansund er en typisk bykommune, men trass i dette er relativt store areal beholdt som friluftsområder. Disse var for få år tilbake dekket av lyng/myr. Leplanting og normal tilvekst har gjort at både bar- og løvskog etter hvert tar over store arealer. Øyene Kristiansund ligger på var i middelalderen dekket av skog. Skog er altså ikke noe nytt. Byskogen fikk en hard medfart under orkanen nyttårsdagen 1992.

Gløsvågen er fredet i medhold av naturvernloven. Sjøområdet rundt Grip er aktuelt som sjøfuglreservat.

Miljøproblem

Industrifyllingen på Hagelin, hvor det fylles i sjø, er den eneste fylling som er i drift i kommunen i dag. Undersøkelser viser at denne fyllingen og de gamle avfallsfyllingene på området har skapt forbausende små miljøproblem. Årsaken skyldes trolig en god resipient (havet). Hagelin har siden 1943 vært benyttet som avfallsdeponi. I lange perioder ble alt forbruks- og produksjonsavfall fra Kristiansund og Frei kommune deponert her. Konsesjonen til industriavfallsfyllinga går ut 31.12.96. Kommunen ønsker å forlenge denne konsesjonen til rundt århundreskiftet.

Det er påvist høye verdier for bly, kobber, kadmium, kvikksølv og tjærestoff i sjøbotn i Kristiansund, slik som ellers der vi har eller har hatt skipsverft. En undersøkelse fra NIVA viser at overflatesedimentene er meget kraftig forurenset av tungmetall, spesielt kvikksølv. Det ble også påvist høye konsentrasjoner av PCB og PAH og andre organiske miljøgifter. De høyeste verdiene for PAH har åpenbart sammenheng med tidligere forurensing fra Gassverktomta.

Konflikter mellom utbyggere og beboere nær utbyggingsområder er et stadig tilbakevendende problem. Mer eller mindre lovlig sandblåsing i havneområdet er også blitt et økende problem.

Drikkevannskvaliteten i kommunen er meget god. Badevannskvaliteten på badestrendene har mange år vært tilfredsstillende.

Biltrafikken er den største kilde til luftforurensing. Byen har 260 boliger langs riksveien som har utendørs støy over den grense som er satt når støy regnes som et helseproblem. Til tross for aksjoner og det daglige oppryddingsarbeidet som gjøres av kommunen og private, er generell forsøpling både i sentrum og ut langs turstier et stort problem. Vårrydding for hundeskitt er fortsatt like aktuelt.

Det finnes ikke landbruk i Kristiansund lenger. En kan si at kommunen har små problemer innen natur- og ressursforvaltning. Vårt største ressursproblem er mangel på arealer.

Kva er oppnådd

Miljøvern er blitt mer fokusert i kommunens overordnede økonomiplanarbeid.

Kommunen har i flere år hatt en tverrfaglig gruppe som arbeider med holdningskapende arbeid, miljøundervisning og videreutvikling av samarbeidsforholdene mellom kommunen, fylkeskommunale skoler og næringslivet. Et opplegg for en gjennomgående miljøundervisning fra barnehage og ut den videregående skole er målet. Resultatet er i ferd med å utforme seg.

Kristiansund kommune ligger langt framme når det gjelder kildesortering og gjenvinning av avfall. Siden kommunen startet kildesortering i 1990 har mengdene avfall til resirkulering bare økt. I 1995 ble en fjerdedel av alt avfall fra husholdningen resirkulert. 20% av kommunens husstander drev med hjemmekompostering i 1995. I områder som er spesielt egnet er oppslutningen 50%.

Kristiansund har lenge hatt et bra drikkevann. Et karbonatiseringsanlegg som ble satt i drift i 1995 har skapt en mer trygg og stabil vannkvalitet.

Det er gjort en stor innsats når det gjelder kommunalt avløp de siste 10 årene. Planer som tidligere er utarbeidet er gjennomført. Avløpsforholdene i Vågen og det indre havnebasseng er det ryddet opp i.

Inneklimaet er kartlagt i alle barnehager og skoler. Flere tiltak er gjennomført, bl.a. har 2 gamle barnehager fått ventilasjonsanlegg.

Tilrettelegging og videreutvikling av turstier har i mange år vært prioritert i kommunen. Resultatene spesielt i sentrumsnære områder er meget gode.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Holdningsskapende arbeid er den viktigste og vanskeligste oppgaven vi står foran. Gjennom arbeidet bl.a. i den nevnte tverrfaglige gruppen tror kommunen at ting vil kunne skje over tid.

Ny hovedplan for avfall er utarbeidet i 1996. Det ligger store utfordringer i å få gjennomført denne, spesielt framtidig valg av behandlingsmetode for våtorganisk avfall.

Hovedplan for avløp blir rullert i år, med forslag om å opprettholde målet om at det skal være ryddet opp i eksisterende utslippsforhold innen år 2000 slik det nasjonale mål er.

NIVA konkluderer i sin rapport «Miljøgifter på strekningen Narvik - Kragerø» med at Kristiansund er en av de 8 mest forurensede havner av de undersøkte på strekningen, og at det er nødvendig med en omfattende og utvidet kartlegging av sedimenttilstanden i hele Kristiansund havn.

NEAS er med i den tverrfaglige gruppen som bl.a. arbeider med miljøundervisning. Kommunen har som mål å komme mer på banen i ENØK-arbeid gjennom dette arbeidet.

Det ligger store utfordringer i å gi de innbyggerne som bor langs vår innfartsvei, bedre forhold med hensyn til støy.

Utfordringene i oppgaven som miljødiplomat ved å megle mellom ubygger eller drivere av industri og naboer synes ikke å ha noen grense.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Oppgavene innen miljøvern er i Kristiansund ikke delegert fra bystyret til rådmannen etter at den nye kommuneloven kom. Det er her et behov for en gjennomgang.

Noen ganger er mangelen på virkemidler som f.eks. å gi enkeltpersoner eller bedrifter pålegg til å rette regelmessige forhold, meget frustrerende.

Et bedre samarbeid med Frei kommune spesielt når det gjelder arealplanlegging vil ha gjort situasjonen bedre på mange områder.

MIDSUND KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve:

Midsund kommune er ei øykommune bestående av øyane Otrøy, Midøy, Dryna, Magerøy og Tautra.

Alle øyane, unntatt Tautra, er knytt saman med bruer. Samla areal er 96 km², og her bur vel 2000 mennesker.

Fjella er dominerande i kommunen og dekkjer 80% av arealet. Høgste fjelltopp er Opstadhornet med sine 740 m.o.h.

Fiske og oppdrett, jordbruk og mekanisk industri er hjørnesteinane i det lokale næringsliv. Klimaet er skiftande og kan svinge mellom varme stille sommardagar til stormfulle haustdagar med regn og snøfokk.

Miljøproblem:

Kommunen er den største oppdrettskommunen i Romsdal. Dette har ført til at ein stor del av kyststripa har blitt bandlagt med lakseoppdrettsringar. Her har det vore eit konfliktområde mellom miljøverninteresser og oppdrettsinteresser. Sjølv om mykje alt er avklara, så vil nok dette vere eit område som kan bli konfliktfyllt også i framtida.

Kommunen er med i interkommunale ordningar når det gjeld renovasjon, slamtømming, storhushaldningsavfall og spesialavfall, og dette fungerer godt.

Drikkevatnet i kommunen er ikkje god nok. Vi har eit kommunalt vassverk og fleire private. For tida er anleggsarbeidet i gang for å få bygd eit renseanlegg for det kommunale vassverket. Det skjer og opprustning / utbetring av private vassverk for å få opp vasskvaliteten, men det vil nok gå ein del år før vasskvaliteten for heile kommunen er god nok til dei krav som no vert stilt.

Kva er oppnådd

Haldningsendring:

I kommunen var det mykje skepsis då det i 1992 vart oppretta ei to års engasjementstilling i 60% som miljøvernleiar. Det vart blant anna stilt spørsmål om det var behov for ei slik stilling, enn om ein berre oppretta stillinga fordi ein fekk statlege tilskot til stillinga.

Det blei oppretta eit miljøutval der miljøvernleiareren var sekretær, og den første tida var det politiske engasjementet nokså labert. Miljøvernleiareren arbeidde aktivt for å få opp interessa i form av å informere / lære opp kva

oppgåver miljøutvalet skulle ha. Etter kvart vart miljøutvalet ein pådrivar i miljøspørsmål.

Miljøvernleiarstillinga var administrativt underlagt rådmannen, men i mange høve var oppgåvene nær knytta til dei oppgåver som var lagt til teknisk etat. I ein del høve kom miljøvernleiarens syn på frådelingar, dispensasjonar frå kommuneplanens arealdel eller reguleringsplanar o.l. i strid med det syn administrasjonen ved teknisk etat hadde, og dette skapte ikkje det beste samarbeidsklima. Dette betra seg og litt etter kvart, men miljøvernleieren hadde ikkje følelsen av å vere heilt akseptert.

Før 2-års engasjementet til miljøvernleiarstillinga gjekk ut vedtok kommunestyret å forlengje engasjementet til ut året 1996. Diverre slutta miljøvernleieren i stillinga 28.8.95 då han flytta til Oppland på grunn av at kona hadde fått arbeid der. Stillinga har sidan stått vakant på grunn av den politiske- og administrative omorganiseringsprosessen som har pågått, og som no går mot slutten.

Avfall:

I Midsund kommune er det enno ikkje innført kildesortering av hushaldningsavfallet, men dette var ein ting miljøvernleieren var oppteken av. Han kom med forslag om at det vart sett i gang ei førsøksordning med at kommunen kjøpte inn ein del kompostbingar og sette ut til folk i kommunen som viste interesse for kildesortering av hushaldningsavfallet. Dette forslaget fekk støtte både i miljøutvalet og i kommunestyret og forsøket er enno i gang.

Han har elles vore komunen sin kontaktperson når det gjeld innføring av papirinnsamling, og spesialavfalls-innsamling. I kommunen er det no sett ut ein del containere der folk kan kaste sitt papir og papp. Spesialavfallsinnsamlinga er sett i gang som eit interkommunalt tiltak.

Vatn- og kloakk:

Vasskvaliteten i Midsund har vore rekna for relativt god, men sett i høve til nye kvalitetskrav såg vi at noko måtte gjerast. Noko er alt gjort både i kommunal og privat regi. I kommunen er det relativt mange private vassverk, nokre store men mest små. Siste åra har kommunen vore bevist på dette og har ytt hjelp til utbygging eller utbetring av private. Bl. a. har kommunen medverka til at det har blitt gjennomført grunnboringar etter vatn, og resultat har vore særst gode. Kvalitet og vassmengde har vore tilfredsstillande.

I desse dagar er arbeidet i gang med å bygge renseanlegg til Midsund vassverk, som er det einaste kommunale vassverket i kommunen.

Miljøvernleieren la ned eit stort arbeid i samband med innføringa av tvungen slamtømming. Det meste av arbeidet gjekk med på å få registrert kven

som hadde septiktankar, kor store dei var og kor dei var plasserte i høve til bustadhuset m.m. Dessutan utarbeidde han forslag til kommunale forskrifter for slamtømminga.

Slamtømminga er organisert som ei interkommunal ordning og blir sett i verk frå 1995.

Viltforvaltning:

Det er relativt mykje hjort i kommunen og det vert kvart år gitt fellingsløyve på over 100 dyr. Rådyr er her og, men i mindre omfang. Småvilt som fugl, hare m.m. finn ein over det meste av kommunen, men i mindre skala.

Miljøvernleiaren var sekretær og saksbehandlar for viltnemnda, og dette var eit arbeid som vart sett pris på. Av arbeid som vart gjort kan nemnast:

- registrering av fallvilt og vidareraportering
- fordeling av fellingsløyver
- utarbeiding av plan for småviltjakta
- arealoppmåling i viltsamanheng

Natur- og friluftsliv:

Det har vore arbeidd med å rydde opp rundt gravhaugar og istandsetjing og merking av turstiar.

Kommunedelplan for idrett- og friluftsliv vart vedteke i desember 1995.

Årleg har det vore igangsett ryddedagar i kommunen i samarbeid med grunnskolen og velforeiningar.

Kommunen har kjøpt inn ei komposteringskvern som blir lånt ut innbyggjar som ønskjer å rydde vekk greinar og kvistar frå trær, og samtidig kunne gje seg nytte av det oppmalte produktet.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Hovudutfordringar i arbeidet framover er å få på plass igjen miljøvernleiarstillinga slik at miljøarbeidet kan kome inn i faste formar igjen. I samband med administrativ omorganisering ligg det no forslag til kommunestyret om at miljøvernleiarstilling i 60% blir å lyse ledig snarast. Det ligg og eit ønskje om å få utvide stillinga til 100% ved at ein og legg andre oppgåver til stillinga. Dette for å kunne få kvalifiserte søkjarar til stillinga og få behalde desse.

Det må framleis arbeidast med haldningsskapande arbeid i høve til miljøspørsmål innfor alle kommunale sektorar, og ovenfor verksemder og innbyggjarar.

Stikkordsmessig vil vi nemne kva som må prioriterast i tida framover:

- Hovudplan for vass- og kloakk
- Hovudplan for avløp
- Avfallsplan
- Revidering av plan for anlegg- og områder for friluftsliv
- Miljøplan
- Førebygge beiteskader frå grågås
- Kartlegging av vandremønsteret for hjort
- Styrking av informasjonsarbeidet

Suksessfaktorar og flaskehalsar

For tida er flaskehalsane i miljøarbeidet at vi ikkje har kapasitet til å prioritere miljøoppgåver slik vi ønskjer å gjere. Det er derfor viktig at vi får miljøvernleiarstillinga på plass igjen.

Dei årlege ryddedagar har vore godt mottekne, og er ei ordning vi vil fortsette med. Særleg er oppryddinga i fjæra viktig då det er forskjellig slags skrot som driv på land på i løpet av året.

Forståing for miljøarbeidet er stigande, men det er nødvendig å få til ein god dialog med verksemdene i kommunen.

Planarbeidet i kommunen har blitt ein flaskehals for oss på grunn av manglande personressursar. Vi ser det slik at miljøvernspørsmål lettast kan ivaretakst når planane blir utarbeidde, og vi ønskjer ein aktiv medverknad frå miljøvernleiaren i det kommunale planarbeidet.

MOLDE KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Areal:	362 km ²
Innbyggertall:	23.199 (01.01.96)
Hovednæringer:	Handel, privat og offentlig tjenesteyting, industri (særlig innen metallbearbeidende).

Molde er en lavlandskommune, 70% av arealet er under 300 moh., for Norge er tilsvarende 32%. Omlag 195 km² er skogdekt, barskogen er dominerende. Dyrka marka utgjør 14 km². Kommunen omfatter landet langs nordsida av Fannefjorden og Moldefjorden, mesteparten av Skålahalvøya og flere øyer. Bolsøya og Sekken er de to største øyene, og samtidig de eneste som er bebodd.

77 % av innbyggerne bor i Molde by. Tettstedet strekker seg ca. 11-12 km langs fjorden, og er omlag 1 km bredt. Byen har følgelig en utpreget båndbystruktur. Bydelen Nordbyen, med ca. 2500 innbyggere, ligger ovenfor og vesentlig høyere enn den øvrige bebyggelsen. Nordbyen er derfor et brudd med den rene båndbyen. 9 % av innbyggerne bor i tettsteder utenom byen, mens 14 % bor spredt.

Miljøproblem

De store ferskvannsförekomstene er stort sett lite forurenset. To unntak er Årøelva, der undersøkelser indikerer påvirkning av miljøgifter og Istadelva/Olterelva som er belastet med utslipp fra kloakk og jordbruk.

Vannforsyninga er i hovedsak basert på to vannverk. Fannefjord vannverk, som forsyner indre strøk, har svært god kvalitet. Drikkevannet fra Hindalsrøra, som forsyner byen, er aggressivt og har i perioder for høye humusverdier og fargetall. Ettersom dagens kilde er relativt grunn, er temperaturen ustabil.

Sjøen innenfor kommunens grenser er gjennomgående lite forurenset. Noen steder er det utslipp av urensset kloakk på grunt vann, som gir lukt, høye bakterieverdier og flyttestoffer.

I den ca. 11 km lange strandsonen langs byen er ca. 7,5 km utfylt i løpet av de siste 35 år. Dette har gitt ca. 300 dekar innvunnet areal, men deler av sjøfronten er blitt skjemmende og verdifulle gruntvannsområder har gått tapt.

Avfallsdeponiet i Årødalen fører til betydelige luktproblem, og utslipp av drivhusgasser. Deponiet har til nå også vært et spiskammers for fugler. Lekkasje fra nedlagt deponi kan være en kilde til forurensing av Årøelva.

Molde har fler trafikkulykker enn landsgjennomsnittet, lokalt er folk plaget med trafikkstøy. Utbyggingsmønsteret har til nå medført en økende grad av bilavhengighet.

Molde har en rik og variert natur, og den langstrakte og smale byen gjør at de fleste har kort veg til skog og mark. Mange boligområder mangler likevel uberørte naturområder i nærmiljøet. Tidligere utbyggingstiltak er ofte utført med lite hensyn til estetikk og fysiske miljøkvaliteter som bl.a. vegetasjon.

Undersøkelser viser at inneklimate i offentlige bygg, skoler og barnehager er for dårlig. De mer psykososiale miljøfaktorene for kommunens innbyggere er vanskelig å vurdere. Selv om folk trives godt i Molde så er det klart at deler av befolkningen opplever en mangel på treffsteder. Grupper av befolkningen har et svakt sosialt nettverk, som fører til redusert levevilkår. De fysiske omgivelsene og organisering av jobb, bolig og service er med på å påvirke disse forholdene.

Kva er oppnådd

Holdningsendring og overordnede tiltak:

- Politikerskole i miljøkunnskap i 1992-93.
- Miljøhensyn er kommet inn som overordnet mål i kommunens handlingsprogram.
- Stort engasjement i befolkningen i frivillige aktiviteter for miljøforbedring.

Vann, avløp og avfall:

- Plan for drikkevannforsyninga, utbygging pågår.
- Kloakkrammeplan, tiltak pågår kontinuerlig.
- Avfallsplan, kildesortering er påbegynt.
- Kartlegging av bilvrak i naturen, delvis opprydding.

Natur- og friluftsförvaltning:

- Biologisk mangfold, kartlegging, beskrivelse av tiltak og fastsetting av mål i kommunens handlingsprogram.
- Opprusting av Hjertøya, Julneset og Retiro friluftspark.

Arealplanlegging:

- Sentrumsplan, mer miljøvennlig byutvikling.
- Boligbyggeprogram, konsolidering innenfor tettstedet.
- Grøntstrukturanalyse og landskapsanalyse.

Estetikk og grøntstruktur:

- Opprusting bussholdeplassen.
- Vesentlig økning i bruk av naturstein ved nyanlegg.
- Økt treplanting i byen og langs hovedvegene.
- Utarbeiding av veileder: "Visuell profil i Molde kommune"

Barn og unges interesser:

- Vedtatt barne- og ungdomsplan
- Ansatt oppvekstkonsulent

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Denne oversikten er ikke politisk behandlet, arbeidet med en egen miljøstatus vil bli påbegynt høsten -96.

- Forbedre saksbehandlingsrutinene for å synliggjøre miljøhensyn i beslutningsprosessene.
- Videreutvikle miljøvern som et sektorovergripende ansvar, både politisk og administrativt.
- Utvikle en større lokal forståelse og aktiv innsats for å ivareta det biologiske mangfoldet.
- Legge opp til en arealplanlegging som i sterkere grad integrerer miljøhensyn, ikke minst med sikte på å utvikle en utbyggingsstruktur som reduserer transportbruken.
- Etablere rutiner for bedre sikring av hensynet til biologisk mangfold, grøntstruktur og friluftsliv ved utbygging og i naturressursforvaltningen.
- Utarbeiding av en markaplan som sikrer hensynene til natur og friluftsliv.
- Bedre den estetiske standard i tidligere og nye utbyggingsområder, ikke minst hensynet til grøntstruktur, alléer og lekeområder for barn.
- Videreutvikle Moldenaturen som en viktig del av innbyggernes og kommunens identitet.
- Rydde opp langs strandlinja i utfyllingsområdene.
- Sikre mulighetene for naturopplevelser og et naturbasert friluftsliv nær boligområdene.
- Viderutvikle kildesortering av avfall for å øke gjenvinningen og løse problemene med lukt og gassutslipp fra avfallsdeponiet.
- En bedre ivaretagelse av kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap.

Suksessfaktorer og flaskehalsar.*Noen viktige suksessfaktorer:*

- Det er etablert et godt samarbeid knyttet til kommuneplanlegginga, arealplanlegging på kommuneplannivå og langt på veg også på reguleringsnivået.

- Det er et økende engasjement i kommunens utførende etater for vektlegging av estetikk og grøntstruktur.
- Statlige tilskudd har utløst eller bidratt til kommunale prosjekter både innen utredning, planlegging og konkrete tiltak.
- Miljøvern, som et ansvarsområde for kommunen, er tydeligere etablert og synliggjort politisk og administrativt.
- Klare og entydige statlige mål på enkelte felter.
- Kommunens størrelse (innbyggertall og areal) oppleves gunstig ved at en på den ene side har oversikt, mens en samtidig har en god bredde i faglige ressurser og kompetanse.
- En stor andel av befolkningen er engasjert i natur- og miljøspørsmål.

Noen viktige flaskehalsar:

- En relativt sterk sektorkultur, der rutine for samordning i saker med miljørelevans ikke er godt nok utviklet. Fullført saksbehandling er ikke godt nok gjennomført.
- For lite ressurser til tverrsektoriell planlegging, natur- og friluftsförvaltning.
- Kommuneadministrasjonen er spreidd på mange bygg.
- Manglende økonomiske ressurser til gjennomføring av tiltak.
- Kommunens innflytelse i det interkommunale renovasjonsselskapet er for liten, men kommunen har opprettet et eget utvalg for oppfølging av drifta ved deponiet.
- Kommunen har ennå ikke en overordnet miljøplan med nødvendige styringssignaler, dette er bl.a. nødvendig for å klargjøre ansvaret for den overordna miljø- og naturressursförvaltningen.
- Sprikende statlig politikk og virkemiddelbruk på enkelte felter.

NESSET KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Neset er ein indre fjordstrøk-/innlandskommune. Av arealet på 1048 km² er 2/3 fjellområder (1/3 over 1000 m.o.h.). Dei 3280 innbyggjarane bur i dalbotnar og småbygder ved fjordane. Landbruk, noko industri og service er dei viktigaste næringane. Mange pendlar til nabokommunane (Hydro Aluminium Sunndal). Vasskraftutbygging (Aura og Grytten) gjev kommunen vesentlege inntekter.

Kommunen har ingen store miljøproblem. Tilfeller av forsøpling, lokal forureining, uheldige terrenginngrep o.l. finst. På grunn av store verneinteresser (edellauvskog, havstrand/elveos, vassdrag, «Dovrefjell» og kulturlandskap), er avveging mellom bruk og vern viktig.

Kva er oppnådd

Administrativt var miljøvernleiarstillinga i rådmannen sin stab frå 1992 - 95. Etter omorganisering vart stillinga underlagt landbrukssjefen i eit nyoppretta landbruks- og miljøkontor. Tilsvarande endring skjedde politisk med overføring av miljøutvalsfunksjonen frå formannskapet til nærings- og miljøutvalet. Samtidig vart oppgåver etter forureiningslova (avfall, forureining, slamtømming) overført frå teknisk etat.

I MiK-perioden frå 1992 til i dag har ikkje kommunen utarbeidd større arealplaner o.l. Eige miljø- og ressursprogram er heller ikkje utarbeidd, då vi etter kvart ser det mest tenleg å innarbeide dette i kommuneplana og arealdelen under kommande revisjon.

Resultat som kan tilskrivast MiK:

- Betre forståing for miljøinteressene administrativt og politisk.
- Betre forvaltning av motorferdsel i utmark.
- Betre miljøvurdering i enkeltsaker.
- Auka innsats innan forureining og forsøpling.

Kommunestyret har vedteke å vidareføre miljøvernleiarstillinga etter 1996.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

- Innarbeiding av miljømål og tiltak i kommuneplan og økonomiplan.
- Styrke det overordna og tverrsektorielle miljøvernarbeidet.
- Snu miljøfokuseringa frå reparering til langsiktig forvaltning.
- Lokal forvaltning av verneområder.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar:

- Bra dialog i kommuneadministrasjonen og i politiske organ.

Flaskehalsar:

- Tradisjonell konflikt mellom statleg styring og lokalt sjølvstyre (pålegg, prioriteringar, ressursbruk m.m.)
- Tendens til sektorisering av miljøvernarbeidet.
- Mål og prioriteringar for miljøvernarbeidet kunne vore betre.

NORDDAL KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve:

Areal:	942 km ²
Innbyggjarar:	2.000
Hovudnæring:	Landbruk, service/turisme, mindre industri, fiskeoppdrett og kraftproduksjon.

Den etter kvart godt gjente turistvegen “The Golden Route” går tvers gjennom Norddal, som ligg mellom Rauma kommune med den kjente Trollstigvegen og Geiranger i Stranda kommune.

Mot vest og sør-aust, grenser kommunen og til Stordal og Skjåk. Omlag 2% av arealet er jordbruksareal. Resten av arealet består av store fjellområde, skogkledde lier, sjø og ferskvatn.

Tafjordfjella er eit sær populært turområde med fleire turstiar og overnattingshytter. Med unntak av K1, er alle kraftstasjonane i Tafjord bygd inn i fjellet. Ein opplever ikkje store konflikter mellom kraftutbygginga og friluftinteressene, men for stor ferdsel i fjellheimen kan uroe villreintrekka.

Spesielle naturområde, jakt og fiske:

Det er gjort framlegg om oppretting av Reinheimen nasjonalpark og 4 landskapsvernområde i Norddal. Kommunestyret har gått i mot oppretting av nasjonalpark/verneområde etter dei retningslinene som framlegget omfattar, då ein meiner at styringa bør bli trygga gjennom lokale organ og vedtekter.

Det er 4 lakseførande vassdrag i kommunen. Valldøla og Norddalselva er varig verna. Norddalsfjorden /Tafjorden er ein fiskerik fjord som forsyner lokalbefolkninga og dels nokre sjarkfiskarar med fisk. Fjellområda har mange gode fiskevatn. Kommunen har ein stor og aukande stamme av hjort. I tillegg til hjortejakt, vert det drive jakt på villrein, rådyr og i begrensa omfang elg. Det er gode tilhøve for småviltjakt. Jerv og gaupe vert observert hyppigare i dag enn for nokre år sidan, og bestanden av ørn er veksande.

Forureining/avfall:

Forureiningssituasjonen i kommunen må seiast å vere tilfredsstillande. Lausmasene i Norddal er svært godt eigna til infiltrasjon av kloakkvatn frå spredt busetnad. Norddalsfjorden/Tafjorden er ein djup og vassrik fjord med stor vassutskifting. Det er avlaup frå ca. 1000 pe som har utslepp i fjorden. Hushaldningsavfallet har vore frakta ut av kommunen sidan 1983,

men tidlegare fyllingar må følgjast nøye med av omsyn til moglege sigevassproblem.

Kva er oppnådd

Avfall:

Norddal kommune har vedtatt avfallsplanen for kommunen. Planen legg opp til kildesorteringsordningar og tiltak for å redusere avfallsmengda.

Konkret kan ein nemne følgjande ordningar:

- Tvungen renovasjon i heile kommunen innkl. hytterrenovasjon, ordning for spesialavfall, glassigloar, papirinnsamling, mottak av kvitevarer, landbruksplast, metall og tre. Det vert gjeve avgiftsreduksjon for dei som heimekomposterer våtorganisk avfall. Kommunen samarbeider interkommunalt om spesialavfall, slamdeponering og levering av hushaldningsavfall.

Vatn og avlaup:

Alle kommunale kloakkutslepp til fjorden er lagt ut på djupt vatn. Hovudplan for avløp vert ferdig hausten 96. Kommunen har vedtatt og sett i drift ordning for tvungen slamtøming. Det er montert tømeanlegg for bobilar/bussar. Kommunen har overtatt det tidlegare private Valldal vassverk. Det er investert ca. 2 mill. kr. i utskifting av AC leidningar, ny overføringsleidning og nytt reinseanlegg. Dei 4 andre større private vassverk har montert reinseanlegg.

Jakt/fiske/friluftsliv - informasjon/tilrettelegging:

Utanom jakt- og fiskermiljøet har det vore lite informasjon om kor det er mogleg å kunne få kjøpe jakt- og fiskekort. Dette er er i ferd med å betre seg. Reiselivslaget er i gang med å utarbeide ein fiskeguide for heile kommunen, og fiskekort for lakselevne og fjellvatna vert m.a. seld i turistinformasjonen. Naturopplevingar står sentralt i friluftslivet, og det er merka og rydda turstiar i heile kommunen. Det vert arrangert og tilrettelagt organiserte turar. Det er etablert eit selskap som driv med elvepadling i Valldøla. Dette er godt annonsert.

Motorferdsel:

Utanom Taffjord Kraftselskap, hjelpekorpsa og idrettslaga sine naudsynte aktiviterar, er det så godt som ikkje motorisert ferdsel i utmark og fjellområde i Norddal.

Kontakt med skulane:

Kommunen sin sakshandsamar i forureiningssaker har hatt timar med elevar på skulane om resurs- og avfallsspørsmål. Ein av skulane har starta med kompostering av matavfall og brukar dette i O-fag opplæringa.

Hovedutfordringane i arbeidet framover

Ein har nedanfor lista opp dei viktigaste oppgåvene innan miljøarbeidet i kommunen dei næraste åra:

- Utarbeide ein lokal handlingsplan for miljøvernet i kommunen.
- Definere klårt arbeidsoppgåvene til sakshandsamarane som arbeider med miljøvern.
- Oppfølging av tiltaka som er vedtekne i avfallsplanen - avfallsreduksjon.
- Slutføre arbeidet med hovudplan for avløp og gjennomføre planen.
- Gjennomføre handlingsplanen for friluftsliv - legge tilrette bade-/familieområde langs fjorden.
- Informasjon til innbyggjarane om miljøtiltak.
- Vidareføre kontakt mellom miljømynde og skulane.
- Sikre miljøhensyn m.a. i hyttebyggingssaker.
- Sikre ei god forvaltning av biologiske ressursar - driftsplaner for fiske, utmarksplaner og viltforvaltning.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar:

Interkommunalt samarbeid har vist seg både praktisk og økonomisk fordelaktig på avfallssida.

Ein kan nemnde felles anbod når det gjeld spesialavfall og slamtøming.

Auka bevisstgjerings og informasjon i miljø saker har direkte virka positivt, t.d. når det gjeld interessa for heimekompostering.

Statlege pålegg og styringssignal har vore fordelaktig, særleg med tanke på å vedta avfallsplanen der ein konkret tidsfrist var ein viktig faktor. Statlege tilskot, t.d. oppryddingstiltak på avløpssida og utarbeiding av hovudplan for avløp, har pådrivande virkning på kommunen sin ressursbruk og innsats.

Flaskehalsar:

Ein av dei viktigaste utfordringar må vere å bestemme miljøvernleiaren og/eller andre sakshandsamarar sine arbeidsområde i miljø saker. Dette gjeld både på forureiningssida og i andre miljø saker som har med den daglege trivesel i lokalsamfunnet å gjere. Statleg overstyring av kommunane kan virke frustrerande for lokalpolitikarar og lokalbefolkning som har forvalta naturressursane på ein god måte utan for sterk statleg styring. Ein kan her nemnd handsaming av framlegg til landskapsvernområde og nasjonalpark.

RAUMA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Rauma kommune er 1510 km² stor. Romsdalsfjorden og Romsdalen deler kommunen i en nordlig og en sørlig del. Kommunen er preget av dramatisk fjellandskap i indre deler og jordbruksbygder langs fjordene. Omlag 2/3 av kommunens areal er høg fjell (over skoggrensa). Landbruk, turisme og service er hovednæringene i Rauma, i tillegg er det flere små industriforetak.

I følge DN's rapport om inngrepsfrie områder, er Rauma en av de få kommunene i Møre og Romsdal som har villmarkspregede områder igjen. Disse områdene er omfattet av forslaget til Reinheimen Nasjonalpark. Omlag 60% av kommunens areal er underlagt forslag om vern etter naturvernloven; 1 nasjonalpark og 3 - 4 landskapsvernområder. To barskogs- og to edelløvskogsområder er foreslått i de nasjonale verneplanene. Romsdalen er registrert som et nasjonalt viktig kulturlandskapsområde. Istra og Rauma elv er varig verna mot kraftutbygging. Deler av kommunen er sterkt påvirket av veger og magasiner i forbindelse med kraftreguleringer, i tillegg går ei 300 kW kraftlinje mellom Aura og Giskemo gjennom kommunen.

I Rauma er det store bestander av hjort og rådyr, bestanden av elg er også økende. Årlig verdi av hjorteviltjakta i kommunen er anslått til vel 1 mill. kroner. Kommunen har både gaupe og jerv. Flere av elvene hadde gode bestander av laks før de ble smittet av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Høsten 1993 ble alle lakseførende vassdrag rotenonbehandla. Det er store innlandsfiskeressurser i kommunen.

Kva er oppnådd

Kommunens nye arealplan (vedtatt 1995) danner et godt utgangspunkt for å ta vare på naturarven. Dette betinger at alle retter seg etter den, og politikerne er forsiktige med å gi dispensasjoner. Sjøområdene er også omfattet av arealplana.

Kommunen jobber aktivt for at fyllplassen i Isfjorden skal tilfredsstillende de krav som til enhver tid settes. Kildesorteringa har god oppslutning og fungerer tilfredsstillende. Rauma deltar i det interkommunale samarbeidet for å samle inn matavfall fra storhusholdninger til grisefor («Møre Miljøfor»). Avfallsplan ventes ferdig i løpet av 1. halvår -96. Det er innført tvungen slamtømming fra 1996.

Kommunedelplan for kulturminner gir ei oversikt over fornminner i kommunen utarbeidet 1994. Byggeskikkpris deles ut annakvart år.

Turkart for Romsdalsalpene ble utarbeidet i samarbeid mellom kommunen og reiselivslaget. Kommunedelplan for anlegg og område for idrett og friluftsliv ble utarbeidet i 1994, handlingsprogrammet rulleres 1. halvår -96. Tre år etter rotenonbehandlingen ser det ut til at lakseparasitten er utryddet fra elvene og at bestandene av laks tar seg sakte, men sikkert opp igjen (elvene er ikke «friskmeldt» enda).

Det blir utarbeidet forvaltningsregler for Raumavassdraget i samarbeid med NVE og Lesja kommune, for å sikre verneverdiene mot andre inngrep enn kraftutbygging.

Alle søknader om motorisert ferdsel i utmark etter nasjonal forskrift blir behandlet samlet en gang i året. Dispensasjonssaker etter lovens §6 behandles administrativt etterhvert som de kommer inn. Kommunal forskrift vurderes.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Gjennom utarbeiding av miljø- og ressursplan (1996) legges grunnlaget for et miljøkonsekvensskjema som skal følge alle politiske saker. Denne planen skal også bidra til at miljøvern i større grad blir tatt inn i budsjettprosessene. Utarbeide naturforvaltningskart med viktige områder for vilt, friluftsliv, viktige naturområder m.v. Informere og formidle kunnskap om natur- og miljøarbeidet.

Kommunen vil arbeide aktivt for å få lokal styring av de foreslåtte verneområdene.

Forsvarlig handtering av avfall, motivere til avfallsminimering og stimulere til lågere forbruk. Den største utfordringa blir å fjerne den våtorganiske delen av avfallet fra husholdningene. På avløpssektoren ligger den største utfordringa i å sanere ledningsnettet i Åndalsnes sentrum, i tillegg til å bygge flere renseanlegg.

Bedre forvaltning av viltartene gjennom mer effektiv hjorteviltjakt og bedre tilrettelegging av småviltjakt. Det må arbeides for å minske konfliktene mellom hjortevilt, landbruk og trafikk. I Ulvådalsområdet går det omlag 2500 sau på beite hver sommer. I de senere åra har det vært betydelige tap av sau på grunn av rovdyr (jerv). Det er viktig å arbeide videre for å finne gode løsninger på denne konflikten. Delta i arbeidet for å gjennomføre landskapsøkologisk planlegging i skogbruket (omfatter veger, avvirkning, flerbrukshensyn m.m.).

Sikring av areal til allmennhetens friluftsliv. Stimulere befolkninga til mer aktiv bruk av nærmiljøene. Grønnere sentrum (i første omgang Åndalsnes). Registrere og sikre områder som blir brukt i pedagogiske sammenhenger (skole og barnehage).

Bedre samarbeid med reiselivsnæringa om tilrettelegging, kanalisering og markedsføring.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Rauma har hatt miljøvernleder siden 1992. Det er tydelig at ikke fire år er nok til at miljøtankegangen er innarbeidet hos alle i organisasjonen. Kommunen har ikke definert hvilke miljøvernoppgaver som skal prioriteres og miljøvernlederens administrative plassering diskuteres fremdeles. Politikerne trenger opplæring. Ressurser til miljøarbeid blir gjenstand for nedprioritering i forhold til sterke sektorer som oppvekst og helse. Sektorinndelinga er fremdeles markert, noe som er med å hindre flyt av informasjon. Fullført saksbehandling er ikke gjennomført (= alle synspunkt og relevante fakta skal komme fram i saksutgreiinga fra en og samme saksbehandler).

Mangel på økonomiske ressurser, sammen med at det er EN person som er ansvarlig for hele arbeidsfeltet, setter svært ofte begrensninger for hva man får utrettet.

På tross av dette er det økt bevissthet m.h.t. natur og miljø både i kommuneorganisasjonen og blant befolkninga. I alle saker som krever dispensasjon fra arealplana, er miljøvernlederen en selvfølgelig høringspart. Kontakten med befolkninga, ulike institusjoner og organisasjoner er positiv. Det er stort behov for å formidle kunnskap og endre holdninger rundt miljøarbeidet.

God kontakt mot fylkesmannens miljøvernavdeling og kollegasamlinger i regionen er viktig og nyttig. Statlige tilskudd har gjort at en rekke naturforvaltningstiltak har vært mulig å gjennomføre. Eks. Kløverstien, Kolmanne-set, forskjønning av Raumaosen m.fl.

RINDAL KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Rindal kommune (640 km²) er eneste innlandskommunen i fylket, kommunen har grense til Sør-Trøndelag og er en av innfallsportene til Trollheimen landskapsvernområde (ca. 25% av kommunens areal). Botanisk sett er Trollheimen et av de rikeste og mest interessante fjellområdene i hele landet, med stor variasjon i naturtyper og et høyere artsantall for planter og dyr enn andre kjente fjellstrøk i Norge. Bosettingsmønsteret er preget av kommunens stilling som jord- og skogbrukskommune med tyngden av jordbruksarealet i hoveddalføret og i Rinna-dalføret østover mot grense til Meldal.

Det er gode beiteområder i alle deler av kommunen. Berggrunnen domineres av kambrosiluriske bergarter, først og fremst grønnskifer, grønn leirsandstein og kalkstein. Det er mest av morenejord, men langs hoveddalføret finner en mye sandjord og grusholdig sandjord med marint leire under. Årsnedbøren avtar med avstanden fra kysten. Østlig vind om vinteren gir kaldt og stabilt vær og vinterstid har en ofte lange kuldeperioder. Rindal er den største elgkommunen i Møre og Romsdal. Det er observert streifdyr av ulv og jerv. Lakseelva Surna starter i, og renner gjennom kommunen og gyteområdene for laksen ligger her. Ørret er vanlig og det finnes også røye i mange vann. Ørekyte ble første gang påvist i 1993. Arealavrenninga drenerer til slutt til Surna. Det ble ikke fastsatt minstevassføring for Surnavassdraget ved reguleringen og det medfører i perioder meget liten vannføring på strekningen ovenfor kraftstasjonen, med de uheldige konsekvenser det kan medføre. Graden av forurensning i Surna er som for 10 år siden. Den kommunale kloakken og septikslammet går til høggradig renseanlegg. Det er et stort press for hyttebygging inn til og innenfor områder av regional naturverninteresse, arealplanens «nei-områder», og bestemmelsene fungerer ikke.

Kva er oppnådd

Handlingsprogrammets landsiktige mål og retningslinjer

Kommunen vil gjennom konkret planlegging og tilrettelegging sikre natur og areal som grunnlag for bosetting og sysselsetting, friluftsliv og livsutfoldelse, og for verneformål. Kommunen vil gjennom et sektorovergripende miljøarbeid sørge for at miljøvern hensyn integreres i planleggingen og virksomheten i alle sektorer og på alle nivåer. Slik vil kommunen ivareta hensynet til en bærekraftig utvikling innenfor alle sektorene. Kommunen vil legge føre-var-prinsippet til grunn og vurdere miljøkonsekvensene av alle kommunale vedtak. Kommunen vil fastlegge og gjennomføre lokal miljø-

vernpolitikk for å løse lokale miljøproblemer, slik at kommunen sikrer helse og trygghet for sin befolkning.

Miljøundervisning og holdningsendring

- * Politikerskolen i miljøkunnskap 1992/93 og 1995/96
- * Miljønettverksgruppe skole/kommune

Vann og avløp

- * Ny drikkevannsforsyning, grunnvannsbrønn, fra 1996
- * Forurensningskontroll gjennomført på alle gardsbruk
- * 80% av alle bruk har ferdige gjødselplaner
- * Avfalls og avløpsregistrering langs vassdragene
- * Aktuelle virksomheter har installert oljeutskiller

Avfallsbehandling/kildesortering

- * Bringeordning for spesialavfall, glass og landbruksplast
- * Henteordning for papir, papp og drikkekartong
- * Årlig innsamling av grovavfall fra husstander
- * Utdeling av gratis tøyleiepakke til nyfødte 1993-95
- * Samarbeid med Surnadal kommune for levering til Syltøran

Naturforvaltning og friluftsliv

- * Opprenskning av badeplass Igeltjørna
- * Parkeringsplass ved Sæther, flere info-tavler
- * Småviltjaktkart
- * Fiskekultiveringsprosjekt i Rørvatnet

Energi og inneklima

- * Radonundersøkelse i boliger
- * Inneklimaundersøkelse gjennomført i alle kommunale bygg
- * Byggematerialer barnehage i samråd med Astma- og Allergiforeninga

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Vann og avløp

- * Bidra til å kartlegge vannkvaliteten hos melkeprodusenter
- * Stimulere til samarbeid om mindre fellesanlegg utenfor hovedforsyningsområdet der det er praktisk
- * Opprusting hovedrenseanlegget
- * Fastsette miljømål for vannressursene
- * Bidra til å stoppe punktutslipp

Avfall

- * Framtidsretta løsning for slam og våtorganisk avfall
- * Etablere gjenbruksstasjon og innføre hjemmekompostering
- * Bidra til opprydding av private avfallsfyllinger

Naturforvaltning og friluftsliv

- * Registrere nøkkelbiotoper for å ta vare på biologisk mangfold
- * Miljøvern sterkere inn som premiss i kommuneplanens arealdel
- * Vedlikehold av kulturlandskapet
- * Skogsveiplaner for alle skogsområder
- * Vilt-/jaktforvaltning over kommunegrensene/fylkesgrensa
- * Informasjon om motorferdsel i utmark, barmarkskjøring

Energi og inneklima

- * Bedre inneklimaet i offentlige bygg og boliger
- * Enøk-gjennomgang alle kommunale bygg

Suksessfaktorer og flaskehalsar

Miljø- og ressursforvaltning er eget programområde i kommunens handlingsprogram. Muligheter for synliggjøring av miljøvernet i saksbehandlingen for ressurskomiteen. Fagpersoner deltar på utvidet ledermøte en gang pr. mnd. Skolen har opprettet miljønettverksgruppe hvor miljøkonsulenten deltar. Det er samarbeid med Surnadal kommune om overvåkning (vannkjemi) av Surna. Det har vært samarbeidsmøter Trollheimskommunene imellom vedrørende motorferdsel i utmark. Statlige tilskudd har bidratt til realisering av en rekke positive friluftstiltak.

Rindal kommune har adm.struktur etter funksjonsprinsippet. Miljø(vern)konsulentstillinga er plassert sammen med konsulenter og ingeniører i fagnivået som er underlagt lederteamet. Stillinga har sin begrensning da miljøvern først og fremst er et lederansvar. Kommunen har vedtatt å ikke utarbeide miljø- og naturressursprogram. Ulovlig barmarkskjøring er et problem i kommunen og det er ikke lett å forstå at graverende saker ender med påtaleunntatelse.

SANDE KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve:

Sande er ein kystkommune på ytre søre Sunnmøre med omlag 3200 innbyggjarar. Kommunen består i hovudsak av øyane Kvamsøy, Sandsøy og Voksa, delar av Gurskøya og noko fastland, ialt omlag 141 km² landareal. Sjø, fjordar, øyar, holmar og skjær, lyngheiar, beitemark og dyrkamark er viktige landskapselement. Sandsøya og Riste er registrert som særskilt interessante kulturlandskap i den nasjonale registreringa. Kommunen er rik på fornminne/funn. Viktige næringar er mekanisk industri (skipsindustri), service- og primærnæringar/havbruk.

Den årlege gjennomsnittlege nedbørsmengda er omlag 1500 mm.

Temperaturen er relativt jamn, noko som gjev kjølege somrar og milde vintrar.

Miljøproblem:

Forurensingsmessig er det lite problem kommunen sett under eitt, men det fins lokale problem hovudsakleg i tilknytning til industriverksemnd, landbruk og kloakkutslepp. Drikkevasskvaliteten er ikkje tilfredsstillande i alle bygdelag og avløpsnett er enno ikkje utbygd slik vi ønskjer.

Kva er oppnådd

- * Politikerkulen i miljøkunnskap våren 1993
- * Ny drikkevassforsyning for Kvamsøya, Sandsøya, Voksa og fastlandsdelen.
- * Midlertidig UV-rensing av drikkevatt Gjerdsvika
- * Rensing av drikkevatt Gursken under arbeid
- * Avfallsplan for Sande 1992 - 1995.
- * Medlemsskap i Søre Sunnmøre Reinhaldsverk.
- * Papirinnsamling
- * Nedlegging av Hidsneset avfallsplass
- * Godkjent mellomlagerplass for kloakkslam på Larsnes
- * Utplassering av stasjonar for levering av spesialavfall, glas
- * Utdeling av tøybleiar til foreldre med nyfødde barn.
- * Kurs i heimekompostering for Haugsbygda husmorlag 1993
- * Grønt kontor 1992
- * Reduksjon i utslepp frå landbruket
- * Overvaking av landbruksutslepp til vassdrag
- * Kommuneplan, arealdel med temakart 1993-2002
- * Inneklima måling på skular, barnehagar med utbetringar
- * Turkart under arbeid

Hovudutfordringane i arbeidet framover

- * Utarbeide Hovedplan for avløp
- * Betre drikkevasskvaliteten, Larsnes planlagt 1998 og permanent anlegg for Gjerdsvika
- * Bygge ut avløpsnett
- * Ytterlegare reduksjon av utslepp frå landbruket
- * Biologisk mangfald
- * Kulturlandskapet
- * Registrere og sikre nøkkelbiotopar
- * Forvaltning av LNF-3 områda
- * Forvaltning av innlandsfiskeressursane, betre organisering,
- * Strandsoneforvaltning
- * Betre inneklima skular, barnehagar, off. bygningar
- * Rullering av idretts- og friluftspan
- * Merking og opparbeiding av stiar
- * Det skal vere naturleg å tenkje på og ta omsyn til miljøvern både for sakshandsamarar og politikarar

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar:

- * Miljøvern byrjar å bli innarbeidd som ei kommunal oppgåve.
- * Ny politisk organisering, Hovedutval for næring, plan og miljø og Naturforvaltningsnemnd

Flaskehalsar:

- * Lite oppfølging av miljøvernleiarane frå Staten si side
- * Økonomiske ressursar, kommunal økonomi
- * Mange aktørar, kven har ansvaret

Sandøy kommune
6427 Harøy

1. Karakteristiske trekk

Naturforhold

Areal	ca 19 kv km
Øyer holmer og skjær	860 stk
Verna område	ca 2 kv km
Leplantefelt	ca. 1 kv km
Folketall	1400
Hovudnæring:	Industri, fiske, sjøfart service og jordbruk

Kommunen er ei øykommune med sjøgrense til nabokommunene Aukra, Midsund og Haram .

Kommunen har ingen vassdrag eller naturleg forkomst av anadrome fiske-
slag.

Mykje av arealet er myrareal.

I 60-åra vart det gjennomført ei storstilt leplanting. Ca 5 % av kommunen sitt areal vart tilplanta med meir eller mindre rette/rektangulære felt. Felta er i breidde frå 5 meter til 2x 20 meter, samla lengde er ca 6 mil. Felta utgjer eit svært dominerande trekk i kulturlandskapet.

Viltforekomster

Kommunen har ikke storvilt, derimot foregår det ein del jakt på gås samt ein del fangst av sel. Gåsebestanden i kommunen er raskt veksande og fører til betydelege skader for jordbruket.

Utover det jaktbare viltet har kommunen eit særst rikt og mangfaldig fugle-
liv. For å i vareta dette er 4 område verna etter natuvernlova. I areal utgjer dette omlag 5 % av landarealet i kommunen.

Forureining

Kommunen har ikkje forureinande industri. Resipientforholda for avløp er svært gode. Det er likevel ein del lokale utsleppspunkt som bør ordnast/oppgraderast.

Kva er oppnådd*Generelt*

Det har dei siste 10 åra vore dreve ein god del miljøvernarbeid i kommunen, særleg bør det arbeidet som skulen har gjort nemnast.

Frå 1992 vart kommunen med på MIK. satsinga. Ein fekk statlege midlar tilsvarande 1/2 stilling. Denne vart i vår kommune slege saman med planlegging. Kommunen har no tilsett Plan og miljøverleiar. Denne har rådmannen som direkte overordna. Kommuneplannemnda (same som formannskapet) har den politiske leiinga.

Kommunen valde i denne omgang å ikkje gå igang med ei eiga miljøvernplan men å innarbeide miljøvernet i dei eksisterande styringsverktøya som kommunen bruker.

Haldningsendring/miljøundervisning

Alle lærarane har gjennomført 40 timars kurset i miljølære. Det er utarbeidd miljølæreplanar for alle klassetrinna og barnehagen. Verneområda blir mykje brukt i denne undervisninga.

Det nyvalde kommunestyret skal ha miljødag (13.mai). Hovudvekta blir lagd på strandsona i kommunen vår.

Det har vore dreve opplysning om spesielle emner m.a kompostering i samarbeid med lokale organisasjonar.

I samarbeid med lokale organisasjonar, særleg idrettslaget, har vi hatt årlege ryddeaksjonar av heile fjørearealet i den bebudde delen av kommunen. Dette ser vi på som eit sær s viktig haldningsskapande arbeid i høve til generell forsøpling.

Vatn og avløp

Med unntak av Ona-Husøy har no heile kommunen nok og godt drikkevatt, Orten har avsaltninganlegg, resten har vatn frå Sahara interkommunale vassverk. Forprosjektet for vatn til Ona-Husøy er ferdig.

Alle nye byggefelt har separat avløpssystem med kommunal slamavskillar. Det er innført tvungen slamtømming i heile kommunen.. Hovudplan for avløp er påbyrja.

Renovasjon

Det er innført tvungen renovasjon for heile kommunen med unntak av Orten. (15 personar) Kommunen har eigen avfalls plass og det er bygd kilde-sorteringsplass. Det er fleire forskjellige avfallsordningar i kommunen. Desse er geografisk orientert. Dette er eit system som ein bygg vidare på i avfallsplanen som no ligg ute til høyring. Renovasjonen er sjølvfinansierande.

Kommunen har i samarbeid (finansielt) med SFT rydda eit større industriområde for skjemma og/eller miljøfarleg avfall.

Natur og friluftsliv

I samarbeid med idrettslaget er det utarbeidd turorienteringskart. Det er bygd parkeringsplass og gangveg til bade og friluftstrand Malen. Det er opparbeidd turstiar i samband med grøfting av leplantefelta. Det er bygd servicebygg for reisande og båtturistane på Ona. (regionalt fellesprosjekt). Arbeidet med kultur og friluftplan er påbyrja.

Mindre tiltak i samband med beiteskader av gås er oppstarta. DN støttar forsøk med utegangersauer på Uksnøya , kan ein ved å betre kulturlandskapet der «flytte» noko av gåsa dit ?.

For å ivareta den spesielle bygningsmassen på Ona er det utarbeidd reguleringsplan for heile dette området, m.a. er alle bygningane SEFRAK registrert. I same planen er det utlagt fleire verne område. Arbeidet med regulering av det viktige natur og friluftsområde Uksnøya er oppstarta.

Det er i dei siste åra dreve eit omfattande vedlikehaldsarbeid i kommunal regi på leplantefelta. Dette gjeld gjødsling, grøfting, tynning m.m.

Enøk

Alle større kommunale bygg er enøkvurdert og tiltak er ferdig utført. Kommunen har tilbod om rettleidingstjeneste på feltet.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Det viktigaste er å drive nok opplysningsarbeid til at kvart enkelt menneske tek ansvar for sin kvardag.

* Synleggjere miljøprofilen i budsjett og årsmelding for på den måten å sette det meir på dagsorden.

- * Samordne den lokale miljøkunnskapen og gjere den tilgjengeleg for fleire.
- * Få betre i gang det miljøretta helsevernet.
- * Utarbeide kystsoneplan.
- * Stell av kulturlandskapet, spesielt ligg det store oppgåver innanfor leplantefelta.
- * Sikre regionale interessante friluftsområde med spesiell vekt på båtutfartsområde.
- * Forvaltning av gåsebestanden.
- * Ved auka turisme, meir fritid og auka bruk av utmarksareala til husdyrbeite må ein vere vaken for eventuelle brukskonflikter på deler av arealet i kommunen.
- * Stadsutvikling med tanke på estetikk og trivsel.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar

- * God miljøkunnskap i skulen og med engasjerte enkelt lærarar.
- * Plan og miljøvernleiar direkte underlagt rådmannen.
- * Samordna plan og miljøvernarbeidet.
- * Eigen budsjettkapittel med investeringspost som gjer det lettare « å hoppe » inn i andre sine prosjekt. Det blir også lettare å få til tverretatte tiltak.
- * Regionalt nettverk mellom miljøvernleiarane.
- * God oppfølging (utan innblanding) av miljøvernavdelinga.
- * Satsing på enkeltprosjekt i staden for ei samla plan. (vår kommune er liten og oversiktleg)

Flaskehalsar

- * Manglande sentrale delegering på dei fleste område.
- * Ikkje klart definert kvar vi vil. (må sjåast i samanheng med siste punktet i suksessfaktorane)
- * For stor papirflaum, må alle rapportar vere så omfangsrike ? .
- * Ting tek tid.

SKODJE KOMMUNE

Karakteristiske trekk

- Ope landskap, oppdelt av fjord, vatn og daler i aust/vest retning. Høgste fjellet er Frostadtind på 807 m som ligg nordaust i kommunen.
- Kommunen er skogrik, heile 45 5 av landareala er skogkledd, i hovudsak furu. Av næring basert på skogen finst gardssager, palleproduksjon, trevarefabrikker og møbelfabrikk. Jordbruket er i tilbakegang med ein reduksjon av antall årsverk frå 58,4 i 1993 til 48 i 1995.
- Ein større fiskebåt (tråler) er heimhøyrende i kommunen. Lokalt vert det drive fiske med nokre mindre sjarkar. Eit lakseoppdrett har to lokalitetar på Glomset, og eit firma driv fiskeforedling.
- Tenesteyting og industri er dei største næringane i Skodje.
- Det meste av kommunen har spreidd utbygging, berre Skodje og Valle vert definert som tettstad. Skodje skulekrins hadde i 1994 56 % av folketallet, medan Svorta (inkl. Valle) hadde 22 %.
- I Glomsetmarka, Straumsdalen og Skinstadreset er det sett i gong verneprosess for områder med barlind. På Liafjellet ved Solnør er det eit område for barskogvern. Skodje har store friluftsområder av regional karakter.

Kva er oppnådd

- Eige kapittel om miljø i kommuneplan der hovudmålet er: «Ta omsyn til natur og miljø i all planlegging og handling». Miljø- og ressursplan utarbeidd. Vassforsynings-, avløps- og avfallsplan.
- Innsamling av glas, papir, klede og sko, spesialavfall, samt ei årleg loftstrydding (kvitevarer m.m.) er innført. Det vert gjeve 40 % reduksjon i renovasjonsavgifta for dei som inngår avtale om heimekompostering (inkl. kjeldesortering). Slamtøming startar for fullt i veke 20.
- Kloakksanering vert gjennomført stegvis i Skodjebygda, slik at det meste av kloakken no vert pumpa over Skodjevika og ut i Storfjorden. I 1995 vart det lagd kommunal kloakkleidning på Glomset med sanering av mange private kloakkar. Det er bygd slamavskiljar ved Stette, Glomset og Engesetvatnet (også sandfilter).
- Kartlegging av fiskeressursar i ferskvatn er utført i samarbeid med Skodje Jeger og Fiskeforening.
- Motorferdsle i utmark har ikkje vore noko problem, få søknader.
- Friluftslivstiltak gjennom Ålesund og omland friluftsråd (Mauren, Håhjem, kart).
- Dei fleste idrettslaga har planer om turstiar. Fellesprosjekt for å få til lik merkestandard for kommunen.
- Miljøvernkonsulenten har samarbeidd med skulane. Politikarskule i Miljøkunnskap gjennomført med deltaking både av politikarar og administrasjon.

- Oppretta plan-, næring- og miljøseksjon i sentraladministrasjonen.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

- Auke bevisstgjeringa og integrere miljøverntanken ytterlegare i kommunen si planlegging og handling. Få til gode samarbeidsrutiner med plan, næring (inkl. landbruk) og teknisk avdeling.
- Definere arbeidsoppgåver, prioriterte område.
- Avfall: stimulere til meir heimekompostering, etablere ein form for miljøstasjon.
- Det er eit mål å få til felles turkart for kommunen.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

- *Suksessfaktorar*: Auka bevisstgjerung generelt i samfunnet. Mykje oppnådd på avfallshandtering og kloakksanering (tilskot/pålegg).
- *Flaskehalsar*: Miljøvernkonsulentstillinga har hatt preg av å vere mellombels. I ein del tilfelle manglande vilje til å prioritere miljø framfor andre omsyn.

SMØLA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturforhold

Smøla er ei lavlandsøy omkranset av et utall små øyer, holmer og skjær. Det er mye utmarksareal som er urørt, med et fint jaktterreng for småvilt og fugl. Utmarksarealet har også en del fiskevatn. Skjærgården er grunn og rik på fugleliv. Kommunen har nylig fått kulturlandskapsprisen for sørlige delen av øya/skjærgården. Dette området er også av spesiell stor verdi for bl.a. sjøfugl. Smøla er generelt rikt på fiske- og fugleliv.

Den dominerende jordarten på Smøla er myr som ligger direkte på fjellgrunn. Det er litt mineraljord langs stranden. En del av de myrene som ennå er urørt er aktuelle for fredning i og med at de er av interesse både nasjonalt og internasjonalt. Hele kommunen kan betraktes som et spesielt verdifullt naturområde.

Smøla har rester fra svært gamle bosetninger, og har derfor en del fornminnefelt.

Miljøproblemer / status

Generelt kan en si at status for forurensing i kommunen er god. Innen landbruket er det i flere år arbeidet med å ordne gjødselkjellere og pressaftanlegg, slik at de aller fleste gardbrukere har nå tette og store nok gjødsellager og gode pressaftanlegg. Dette arbeidet var til å begynne med konsentrert til de prioriterte vassdraga i kommunen. I tillegg kommer landbruksplasten, som pr. i dag ikke har noen god innsamlingsordning.

Kommunens avfallsplass er stengt og sanert, og alt avfall går nå til den interkommunale avfallsplassen i nabokommunen Aure.

Det skal fastsettes mål på vannkvalitet i kommunen. Forslag til avløpsplan er under behandling.

Det var lenge til dels svært dårlig vannkvalitet i kommunen. Det er de siste 4 årene investert ca 20. millioner kr i nytt kommunalt vannforsyningsanlegg, slik at de aller fleste har nå tilgang til godt, rensset vatn. Kommunen har fått vannprisen 2 ganger for dette arbeidet.

Både fiskeindustrien og oppdrettsanleggene har fått godkjente ordninger for sitt avfall. Det er også kommet til ordninger med industriavfall.

Kommunen har så godt som fullført den store leplantingsplana som var utarbeid tidlig på '70-tallet.

Kommunen er ferdig med SEFRAK-registreringen i kommunen (reg. av eldre bygninger og tufter). Registreringen av fornminnefelt er også ferdig, og temakartene er ferdig utarbeid.

Kva er oppnådd

Miljøundervisning

- Politikerskolen i miljøkunnskap, gjennomført med alle folkevalgte
- Kompostering i barnehagene
- Skolene er med i forskjellige prosjekt (ex. Coastwatch) og har undervisning innenfor rammen av skolens læreplaner

Vann og avløp

- Nytt kommunalt vannforsyningsanlegg inkl. renseanlegg for hele kommunen som dekker 95 % av kommunen

Avfall

- Deltakelse i interkommunal avfallsmottak for husholdningsavfall
- Deltakelse i interkommunal renovasjonsordning for spesialavfall
- Innsamling av papir
- Innsamling av glass, delt i farget / blankt glass
- Innsamling av spesialavfall / miljøstasjon, - kildesortering av tekstiler, metall og hvitevarer
- Årlig innsamlingsaksjon for søppel («Nordmøre - reneste region»)
- Tatt initiativ til utvidet bruk av hjemmekompostering, oppnådd ca 15 % deltakelse

Naturforvaltning

- Opprusting av friluftsparken i Kvistvågen
- Plan for forvaltning av kulturlandskapet i Sør-Smøla (under utarbeiding)
- Plan for forvaltning av grågåås (under utarbeiding)
- Ca 5.000 dekar leplanting
- Forvaltning av vilt/fisk og natur jf. overføring av funksjonen fra statlig til kommunal

Energi og inneklima

- ENØK-tiltak, gjennomført i kommunale bygninger
- Inneklima, utarbeidet handlingsplan

Når det gjelder inneklima og ENØK-tiltak, er det foretatt en del registreringer i skoler og andre offentlige bygg.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Noen av de utfordringer vi står overfor er:

- Ferdigstilling av plan for forvaltning av kulturlandskapet i Sør-Smøla
- Skape et apparat rundt denne planen som kan hjelpe folk i området
- Arbeide for å sikre det biologiske mangfoldet i kulturlandskapet
- Ferdigstilling av plan for forvaltning av grågåss
- Oppfølging av denne planen
- Fastsette mål for vannkvalitet og ev. påfølgende tiltak (kloakkrammeplaner), endelig vedtak. Opprydding i utilfredsstillende områder.
- Stell av leplantingene
- Stedsutviklingsprosjekt for Veidholmen og Vestsmøla (prosjektleder er ansatt). Det blir vurdert tiltak når det gjelder havnemiljø/kloakk (kloakkrammeplan), bevaring av bygningsmiljø og kulturmiljøet, kabling i stedet for luftstrekk osv
- Videreutvikle avfallshandteringen, gjenvinning og behandling av slam og våtorganisk avfall
- Bedre inneklima i skoler, barnehager og kontorer
- Mottak/innsamling av landbruksplast / rundballeplast

Dette er forholdsvis arbeidskrevende planer/tiltak dersom en skal kunne gjøre det beste ut av dem.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Det er planer om å foreta en omorganisering av den administrative organisasjonen. Den politiske omorganiseringa er allerede ferdig. Om det er mulig å få til et bedre samarbeid mellom etatene etter omorganiseringa gjenstår å se. Det er også håp om at en del rutinearbeid kan flyttes over til en fellestjeneste, slik at en kan få frigjort tid som kan brukes til konkrete saker og ikke til egenadministrasjon.

Selv om en kan få frigjort tid, kan det likevel bli for mye å gjøre til at en rekker alt på forsvarlig vis med den bemanning som er i dag. Dette må ses i sammenheng med planprosesser som er eller vil bli satt igang, og hvordan de skal gjennomføres. Eksempelvis vil det gå med forholdsvis mye tid for å følge opp en forvaltningsplan for Sør-Smøla.

Men en kjenner likevel ikke resultatet av ei ev. omorganisering før etter en tid. En vet derfor ikke om det blir en suksess eller en flaskehals.

Mye av arbeidet er/blir ikke utført spesielt av miljøvernkonsulenten. Det kan like godt være bare teknisk etat, landbrukskontoret og andre, men også i samarbeid mellom alle eller enkelte av etatene.

Dersom en kan ha et godt fagmiljø/fagbase er det et svært viktig bidrag til å styrke og hjelpe hverandre i arbeidet. Det er viktig at ansatte kan bevare sin fagintegritet for å få god effekt. I dette arbeidet er det viktig at det er ei koordinerende og pådrivende stilling.

Enkelte tiltak krever en del midler, og det er derfor viktig at stat/fylkeskommune kan bidra med ressurser som f.eks. faglig kompetanse og økonomiske virkemidler i arbeidet med å komme frem til gode løsninger.

STORDAL KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Typisk vestlandskommune med fjord og fjell og elles med den frodige vegetasjonen ein har i indre fjordstrøk. Industri og jordbruk. Bustadbygging i liene utanom jordbruksareal, ofte i brattlendt terreng. Langsæterområdet og Dyrkornområdet er særleg verdifulle naturområde/friluftsområde. Fiskerike elvar, vatn og sjø. Stor stamme med hjortevilt. Grovavfallsplass. Storfjorden som reseipient har god kapasitet, men ein har ein del mindre problem i strandsoner. Elvane er lite forureina.

Kva er oppnådd

Kommunen manglar kommuneplan, men har nyleg utarbeidd/revidert delplan for avlaup og avfall. Her har ein vurdert/laga planar for det vidare arbeidet med informasjon, haldningsskapande arbeid, reinseanlegg/opprydding i avlaupssituasjonen samt gjennomføring/handtering av avfall. Grunneigar lag driv info om jakt og fiske. Motorferdselssaker i utmark stort sett i høve til regelverk - få dispensasjonar.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Gjennomføring av tiltak nedfelt i vedtekne planar, som avlaupsplan og avfallsplan.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Den sterke fokuseringa på miljøproblematikken har ført til auka bevisstgjeringsring på dette området. På avlaups- og avfallsektoren er det gjennomført interkommunale ordningar som må seiast å vere positive erfaringar. Statlege pålegg kan påvirke gjennomføring av tiltak i positiv lei.

Flaskehalsar er ressursmangel, mangel på miljøvernleiar.

STRANDA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Stranda kommune har eit areal på 846m², er oppdelt i fjord, fjell og dalar med 4 bygdelag Stranda, Liabygda, Geiranger og Sunnylvn.

Stranda kommune har rike tradisjonar innan industri, reiseliv og jord/skogbruk. Den viktigaste industrien er næringsmiddelindustrien, i tillegg har ein møbel, teko, jern/mekanisk og butikkinnredningsbedrifter. Turisme og jordbruk/skogbruk er viktig for deler av kommunen.

Stranda har ein særeigen natur, der m.a. ein finn varig verna vassdrag som Vesteråselva, Geirangerelva og deler av Bygdaelva. I tillegg har ein framlegg om landskapsvernområde for deler av kommunen.

Kommunen har sikra friluftareal både til fjells og mot sjø for rekreasjon og aktivitet. Spesielt er tilgang til areal mot sjø begrensa, på grunn av areala for det meste er utilgjengelege, utan med båt.

Stranda har ein mellomting mellom kyst og innlandsklima.

Innan kommunen er det høve til fiske etter laks/ørret både i elvar og vatn etter kortsal. Vidare er det høve til jakt på småvilt, rein og hjort.

Allereide på 70-talet fekk Stranda kommune, samt nokre bedrifter, samla hovudkloakkane i alle bygdelag og fekk dei lagt ut på 25 meters djupne, Storfjorden som resipient er god, spesielt då dette er ein sers djup fjord.

Kva er oppnådd

Stranda kommune har fått vedteke eige hovudmål for miljøvern. Vidare har ein fått ny nemndstruktur, der miljøvernemnd er utpeika som eige organ med eige reglement. medlemmane i nemnda utgjer og friluftsnemnd. Sjå eige vedlegg.

Vassverka i kommunen leverer vatn av god kvalitet, for å dokumentere dette og for å sikre vasskvaliteten spesielt overfor næringsmiddelindustrien, er det igangsett arbeid med karbonatisering av 2 av vassverka.

Arbeid med gjennomføring av avfallsplan er igangsett, m.a. med arbeid for å få til ein gjennvinningsstasjon.

Kommunen har fått utarbeidd turkart for heile kommunen, med vurdering av ruter når det gjeld vanskelegheitsgrad.

Av andre ting som er oppnådd eller utført, vil ein nemne at ein har fått vedteke kommunedelplan for idrett og friluftsliv og gjort registreringsarbeid for "postvegen" mellom Trondheim - Bergen, samt og ein liten gard med gamle hus og redskap/innbu.

Utarbeidd tettstadanalyse for Stranda sentrum, med forslag om tiltak for å gjere dette meir miljøvennleg for publikum, der fotgjengarane vert prioritert. Enkelttiltak vil kunne bli teke ut av planen der dette ikkje har konsekvensar for reguleringa.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Den største utfordringa ein har er å få utarbeidd ein eigen miljøvernplan for kommunen, der omsynet til nasjonale, regionale og kommunale målsettingar vert ivareteke.

Det må leggest endå større vekt på det haldingsskapande arbeid både internt, og eksternt, med målgruppe administrasjon, barnehage/skule, publikum og politikarar.

Igangsette tiltak og ordningar må vurderaste og fylgjast opp.

Gjennomføring av tiltak i tettstadanalyse for Stranda, samt finansiering av dette med tilskot og kommunal eigenandel, vil vere ei stor utfordring for å skape tiltru til miljøarbeidet.

Tettstadanalyse for Hellesylt og gjennomføring av miljøtiltak i Geiranger sentrum (bepanting, materialbruk, avslutning mot sjø).

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Informasjon til publikum, samarbeid med politikarar/administrasjon fører til betre haldningar.

Klar instruks for miljøvernleiar som viser kva han har ansvar for og kva hans arbeidsområde er, medfører at miljøaspektet vert betre innarbeidd i kommunal planlegging.

Klare reglar og beviste handlingar med handsaming av søknader om motorisert ferdsel i utmark, for å redusere motorisert ferdsel mest mulig.

Tilskot til prosjekt må prioriterast. Vi kan nemne at innan tettstadanalysa for Stranda sentrum er det m.a. eit tiltak som mellom ålmenta har fått stor oppslutnad. Tiltaket gjeld avslutning mot sjø, med trebrygge mellom gammalt og nytt ferjeleie, samt avsluttande forbygging med stein. Publikum ventar at dette vert gjennomført. Gode miljøtiltak kjempar om løyvingar i det

kommunale system, men tapar mot investeringar i skule, helse og sosial og teknisk sektor.

Dersom publikum/politikarar ikkje ser at prosjekt vert gjennomført, fører dette til at deira engasjement ikkje vert særleg stor ved seinare miljøtiltak.

Ein annan flaskehals er at ordningar, som vert igangsett, ikkje fungerer slik meininga var. Eksempel at innsamling av glass med mottaksstopp på glass-smelteverk fører til at glasskontainerane må tømast på kommunal industrifylling. Publikumsomdøme her verkar negativt inn på miljøvernhalddinga når slike ting vert gjort.

Handsaming av nasjonale retningsliner må vere lik i alle fylker.

SULA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve:

Areal: 59 km²

Tal innb. : 6800

Hovudnæring: Industri og service.

Kommunen sine grenser omfattar øya Sula, med fastlandssamband (bru) til Ålesund. Sula har ein variert natur, med mykje fjell. Busetnaden er konsentrert langs dei flatare partia på nordsida av øya. Sula er den fjerde mest tett befolka kommunen i fylket. Om lag 20 % av arealet er dekkja av produktivskog, 3 % er ferskvatn og jordbruksarealet er på 6 %.

Sula har ein variert natur som gir eit rikt og variert dyre- og planteliv. I barskogen er furua det viktigaste treslaget og lauvskogen dominere bjørk. I kommunen har ein også større edellauvskogslier på sydsida av øya. Med innslag av alm, svartor og hassel.

Dyrelivet har store førekomstar av hjortevilt, spesielt hjort og i dei seinare åra også rådyr. Det største våtmarksområdet dekkjer spektret frå næringsfattige til næringsrike ferskvatn, som dekkjer krav til ei rekkje vassfuglartar.

Aure er den viktigaste fiskearten.

Kulturlandskap/kulturminner

Sula har mange kulturminner. Spesielt området langs Hessafjorden er viktig kulturlandskapsområde.

Miljøproblem

Forureinings situasjonen i kommunen er generelt tilfredsstillande, men med nokre unnatak. Borgundfjorden har for stor tilføring av nærings salt, med lokalt oksygenmangel og hydrogensulfid i botnslammet. Det er også forureining frå båtslippene tilknytt Borgundfjorden. Badevasskvaliten er per iodevis mindre god (dvs forkomst av tarmbakteriar).

Rundt båtslippene er det også problem kring støy, sandblåsing og sprøyte-lakkering.

Andre lokale forureiningskjelder knytt til støv, støy, lukt, deponering skrot m.m. kan forekomme.

Innan natur- og ressursforvaltning har ein ikkje hatt større problem, anna enn ulovleg jakt. Dette har vore eit stort problem i kommunen, med har betra seg monaleg etter at sentrale personar har fått dom for ulovleg jakt. Elles

er utfordringane store for å sikre naturinteressene i areal-forvaltninga. Pres-set er stort, spesielt langs strandsona.

Kva er oppnådd

Friluftsliv

Område er blitt sikra og delvis tilrettelagt, t.d. toalett. Sula er tilknytt Fri-luftsrådet for Ålesund og omland, som tilrettelegg og driv fleire regional viktige områder i kommunen, t.d. Langevågsholmane.

Viktig kulturlandskapsområde har blitt merka med informasjon om ulike tuftene i område.

Avfallshandtering

Kommunen har samla inn papir hjå kvar abonnent sidan 1993 og har eller utplassert glasigloar og stasjonar for spesialavfall. Elles har ein ordning for gratislevering av grovavfall og kvitevarer. Det er også starta opp eit heime-komposteringsforsøk. Eit tøybleieprosjekt har også vore gjennomført. Av-fallsplanen er under revidering og vil vere viktig for det vidare arbeid innan kjeldesortering.

Kartlegging av søppelplassar og skrot har vore gjennomført og vil bli følgt opp vidare.

Vatn og avløp

Ei ny kloakkrammeplan er under arbeid.

Drikkevasskvaliteten har vore varierende. No får kommunen vatn frå Åle-sund, men enno er får delar av kommunen drikkevatnet sitt frå eigne lokale kjelder. Vasskvalitene på desse er varierende

Naturforvaltning

Viltforvaltninga har spesielt ulovlegjakt vore eit problem. Dette har betra seg etter at sentrale personar har fått rettsdom. I dette har viltnemnda vore sentral. Etter at valdsamanslåing har kommunen ein rimeleg god valdstruktur. Årleg vert det halde informasjonsmøter med m.a. jaktut-øvarande.

Innan fiske er Sula Jeger og Fiskeforeining aktive, med eige klekkeri og dei har også stått bak ein fiskesti/brygge, tilrettelagt for funksjonshemma.

Miljøundervisning

Ein barnehage har starta opp med kompostering. Elles har det vore småprosjekt retta mot naturkunnskap innan barnehagar.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Vi er klar med ein miljø- og ressursplan - statusdelen. Enno står mykje att på å få inn natur/friluftinteressene inn i kommuneplanarbeidet. Nokre viktige miljøvernoppgåver er lista opp i uprioritert rekkjefølgje. Oversikta er ikkje politisk handsama.

- Avfallshandtering: Revidering og oppfølging av avfallsplanen - bedre avfallshandteringa. Redusere ulovlege fyllplassar og bålbrenning hjå verksemdar. Gjer ferdig ny kloakkrammeplan, redusere næringsaltbelastninga i Borgundfjorden.
- Vågevatnet - sterkt belasta vatn - må reinsast.
- Oppfølging av tiltak i idretts- og friluftspanen
- Oppdatering av viltkart, m.a. for å hindre at viktige viltbiotopar vert øydelagt.
- Strandområda lang Borgundfjorden (sikre allment frie ferdsel og hindre nedbygging)
- Ivareta biologisk mangfald, betre rutiner for å sikre miljøomsyn i areal-saker.
- Betre inneklima i offentleg bygg, ps. Skular

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar:

- Generell auka medvit for miljøspørsmål

Flaskehalsar:

- Ressursmangel økonomisk/personell
- internt - sektor- og næringsinteresser

SUNNDAL KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Areal: 1.712 km²
 av dette: 23 km² dyrka mark
 200 km² skog (derav 160 km² produktiv skog)
 ca 1000 km² utmarksbeite (for sau)

Innbyggertall: 7.600

Hovednæringer: Industri, privat og offentlig tjenesteyting, handel.

Kommunen strekker seg fra fjord til fjell nordøst i fylket, og grenser til Sør-Trøndelag og Oppland. Om lag 4000 av innbyggerne bor i tettstedet Sunndalsøra

("Øra") ved Drivas utløp nederst i Sunndalen. Bosettingen i kommunen utenom Øra er i hovedsak knyttet til de 5 grendesentrene Grøa og Gjøra 8 og 30 km oppover Sunndalen, Øksendal på sørsiden av Sunndalsfjorden, Ålvundfjord innerst i Ålvundfjorden (Halsafjordens søndre arm) og Ålvundeid mellom Øra og Ålvundfjorden.

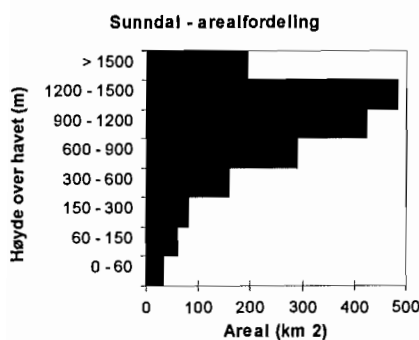
Øra har hovedtyngden av arbeidsplassene med Hydro aluminium Sunndal ("Verket") med snaut 1000 arbeidstakere. Videre kommuneadministrasjon, Aura kraftverk (Statkraft) og Statnetts Midt-Norgeadministrasjon. Øra har regional funksjon som handelssenter, her er videregående skole, småindustri,

forskning knyttet til fiskeoppdrett, m.v. Sekundær- og tertiærnæring sysselsetter drøyt 90% av arbeidsstokken på rundt 4000, likelig fordelt mellom de to. Trass i liten andel av arbeidsstokken i primærnæring, er kommunen en av de største jordbrukskommunene i fylket, særlig korn- og potetproduksjonen er stor. Skogbruket er heller ikke ubetydelig og drives vesentlig som attåtnæring til husdyrbruk i grendene utenfor selve Sunndalen.

Mesteparten av kommunen er fjell (jfr. fig). Landskapet er preget av et svært kraftig relieff med høydeforskjeller opp mot 1800 m innenfor 3-4 km, selv om de helt alpine formene mangler. Bare i dalbunnene er det plass bebyggelse, egnet byggeareal begrenses av ras- og flomfare. En finner svært mange naturtyper i kommunen, kommunen er antakelig den i fylket med størst biodiversitet (andre kandidater: Molde, Fræna). Kommune har de største gjenværende villmarksarealene i fylket, samtidig er store deler av kommunens fjellområder preget av kraftutbygging.

Miljøforhold og -utfordringer

Miljøutfordringene i kommunen knytter seg til at vi er en industrikommune med et større tettsted, at vi er en landbrukskommune og en stor utmarkskommune og til at trass i stort areal totalt sørger topografien for at områder egnet for utbygging er små og ofte biologisk verdifulle.

Luftforurensing

- Aluminiumsverk med utslipp av fluor, CO₂, PAH, SO₂, CF₄/C₂F₆, og støv til luft og PAH til sjø. Tidligere har utslippene av fluor skadet furuskog, umuliggjort skogreising (les: granplanting) og umuliggjort husdyrbruk i særlig nedre del av Sunndalen. Utslippsreduksjoner de seinere år har brakt utslippet ned mot eller under naturens tålegrense. En har ikke kunnet registrere forsuring i vassdrag knytt til Verkets SO₂-utslipp (vann i lokale vassdrag er godt bufret og kan maskere dette). En viss usikkerhet knyttet til PAH til luft (grenseverdier mangler bl.a.) - utslipp redusert siste 3 år.. I dag må utslipp av drivhusgasser vurderes som mest problematisk.
- En del boliger er plaget med forurensing inklusive støv fra veitrafikk.
- Vedfyring medfører (visuelt bedømt) vel så stor PAH-belastning som Verket for tettbebyggelsen på Øra ved inversjonsforhold om vinteren.
- Langtransportert forurensing influerer lite, i likhet med fylket ellers.

Vannforurensing

- Forsuringstilstanden er god i de tilfelle det er målt.
- Ingen alvorlig organisk forurensing av vassdragene er registrert. Vassdragene Ålvundelva, og Usma - vurderes i tilstandsklasse “god” til “mindre god” ut fra begroing, “mindre god” til “dårlig” ut fra bakteriologi. Driva vurderes som god ut fra begroing, mindre god til dårlig ut fra bakteriologi, dårligere jo høyere en kommer opp i elva. Siste 10 år er vannkvaliteten i Driva blitt markert dårligere bakteriologisk og når det gjelder nitrogeninnhold, og markert bedre for fosfor. Det er nærliggende å tolke dette dithen at forbud mot fosfat i vaske- og sanering av kommunale utslipp i perioden har hatt positiv effekt som særlig merkes på fosforinnhold, mens utslipp av kloakk fra Oppdal og avrenning fra landbruket har økt i samme periode. Forbehold: Ingen målinger etter at Oppdal iverksatte rensing av utslipp i vår, planlagt undersøkt i 97.
- PAH-forurensede sediment i indre del av Sunndalsfjorden p.g.a. utslipp fra Verket, pr. i dag er vannmassene lite forurenset. PAH til sjø er redusert med 80-90 % seinere år, og område med kostholdsrad i Sunndalsfjorden er sterkt redusert. Bortsett fra overstående er fjordene lite forurenset.

Vann - avløp -renovasjon

- Størstedelen av husstandene har vann fra godkjent vassverk av god kvalitet. Sunndal vassverk har problem med noe høyt jerninnhold og fluktuerende vanntemperatur (grunnvannsmagasinet med mating fra Driva).
- Hovedtyngden av avløp fra husholdninger og næringsliv via kommunal kloakk og renseanlegg til gode sjøresipienter. Enkelte driftsproblemer med eldre jordrenseanlegg i grendene.
- For renovasjon er todunk-system (papir/papp/drikkekartong + restavfall) gjennomført, unntatt for spredt bosetting. Bringeordning for glass, tekstiler, hvitevarer m.m. For spesialavfall Skvetten-esker til alle husstander, mottak i alle grender + sentrum. Restavfall fraktes ut av kommunen, deponi på Wennevold for “rene” fraksjoner av annet avfall.

Jordbruk

Pr. i dag er det ikke større miljøproblem knyttet til jordbruket, noe resipientkontroll viser, med unntak av at undersøkelser indikerer økt nitrogenavrenning til Driva. Brukskontroll er i gjenge, gjødselplanlegging er på trappene. Når det gjelder håndtering av produksjonsavfall fra brukene, er ikke denne alltid tilfredsstillende - brenning og deponering privat forekommer i for stor grad.

Skogbruk

Det drives aktivt skogbruk i store deler av kommunen, vesentlig utenfor Sunddalen. Veibygging og i særlig grad treslagsskifte i samband med hogst har redusert biologisk mangfold og endret landskapsbildet. En har i den senere tid begynt å kritisk vurdere granplanting på tidlige-
re furumark.

Arealbruk - biologisk mangfold - vern - friluftsliv

Arealer i kommunen egnet for utbygging (dvs. tettstedsnære og for industri sjønære, flom- og skredsikre) er små og ofte biologisk verdifulle, med de

Verneområder i Sunndal kommune	Areal (km ²)	Areal (%)
Sunndal kommune totalt	1712	100 %
Vernet etter Naturvernloven i dag	196	11 %
Foreslått vernet (Naturvernloven)	1026	60 %
Varig vernet vassdrag (nedbørfelt utenfor verneområder / foreslåtte)	113	7 %
Vernet / foresl. vern, uten vassdragsv.	1222	71 %
Vernet / foreslått vernet i alt	1335	78 %

kryssende konflikter det medfører (eks. Håsøran). Store områder i kommunen er vernet eller planlagt vernet (Innerdalen og Trollheimen LVO, planlagt utvidelse av Dovrefjell NP, 4 lauvskogsreservat og et barskogsreservat). I alt vil ca 71% av kommunens areal bli vernet etter naturvernloven om alt gjennomføres som planlagt. Se ramme. Selv om kommunens og også grunneierne i stor grad har vært positive til de tidligere verneprosessene (Trolleimen, Innerdalen og opprinnelig forslag Dovrefjell) har den siste utvidelsen i forbindelse med Dovrefjell og ikke minst forslag til vern av Håsøran vakt konflikt. Skogbruk og utbygging av spesielt verdifulle områder vurderes som de viktigste potensielle trusler mot biologisk mangfold. Tilgangen både til bolignære friluftsområder og dags-helgeturområder, områder for ekstremfriluftsliv og jakt og fiske er svært gode. Motorferdsel i utmark er forholdsvis strengt regulert, med scootertrafikk til Torbudalen som eneste mulige konfliktpunkt.

Kva er oppnådd

En ser her på hva som har skjedd i Sunndal, ikke nødvendigvis det som kommunen har vært ansvarlig for. Etter vår vurdering er det vanskelig å knytte en årsakssammenheng mellom MIK og mange av de gjennomførte tiltak. I listen er resultat der MIK har medvirket understreket.

Holdningsendringer, overordnede tiltak

- Miljøhensyn som planforutsetning i kommuneplanens generelle del.
- Miljø er et av 7 hovedpunkt i kommunens årsplan og årsmelding, som vedtas av kommunestyret. (Årsplan 1996 vedlegges som eksempel).
- Miljøprosjekt er en del av undervisningen ved de enkelte skoler i kommunen.
- Politikerskole i Miljøkunnskap 89-90 (planlegges 97)

- Alle ansatte på Verket får miljøkunnskap som en del av den bedriftsinterene opplæringa.

Forurensing

- Kraftig reduserte utslipp til sjø luft og fra Verket de siste 5 - 10 år.
- Mal for støyskjerming av tettbebyggelsen langs riksveier i sentrum utarbeidet, huseiere har igangsatt tiltak etter denne.
- Støyende / støvende industrivirksomhet nær boligområder bragt til opphør gjennom uformell kontakt med tiltakshaver.

Vann, avløp, renovasjon

- God offentlig vannforsyning til størsteparten av innbyggerne, vannverket ferdig.
- Kloakkrammeplan utarbeidet, utslipp fra de større befolkningskonsentrasjonene tas tilfredsstillende hånd om.
- Avfallsplan utarbeidet, første trinn i kildesortering gjennomført i 1995 (todunk-system).

Estetikk, grøntstruktur

- Målrettet estetisk opprusting av Øra, må vurderes som vellykket.
- Stor vekt på grøntanlegg, beplantninger og treplanting ved nyanlegg i sentrum.

Arealbruk - biologisk mangfold - vern - friluftsliv

- Bebyggelsesplan for Grødalen ("hytteplan") utarbeidet innenfor de rammer pågående verneplanarbeid setter.
- Vekt på fortetting, best mulig arealutnyttelse og hensyntagen i foreslåtte verneområder.
- Opprusting av stier og turveier gjennomført. God tilgjengelighet til natur fra boligområdene.
- Lite omfang av motorferdsel i utmark utenom næring.
- Svært god tilgang på jakt og fiske gjennom grunneiersamarbeid, felles kortområder og tilrettelegging fra Fjellstyret.

Hovedutfordringane i arbeidet framover

- 3.1. Definere mål for kommunens miljøvernarbeid gjennom **strategisk miljøplan.**
- 3.2. **Motivere befolkningen** for miljøvennlige holdninger og adferd. (Spesiell vekt mot barn og unge).
- 3.3. Etablere **saksbehandlingsrutiner** for vektlegging og økt synliggjøring av miljøvern i beslutningsprosessene.
- 3.4. Revidere / oppgradere eksisterende **friluftspan** til et styringsredskap for friluftslivet i kommunen.

- 3.5. Videreutvikle avfallssystemet, utvikle systemer og betalingsordninger som stimulerer ombruk, gjenvinning og resirkulering og som motvirker miljøproblem inkludert ulovlig tømning.
- 3.6. **Håsøran** - søke å finne løsninger som ivaretar biologisk mangfold og kommunens arealbehov.
- 3.7. **Verneplanarbeidet** - oppnå løsninger i tråd med nasjonale og kommunale målsettinger og som samtidig kan aksepteres av berørte grunneiere / grendelag.
- 3.8. Bevare det landbruksskapte **kulturlandskapet**.
- 3.9. Et flersidig, stedstilpasset og **miljøvennlig skogbruk**, bl.a. gjennom varierte hogstformer og kritisk valg av treslag.
- 3.10. Begrense **avrenning fra jordbruksarealer**, vurdere bruk av plantevernmidler i fht. drikkevann..
- 3.11. **Rotenonbehandling** av lakseelvene (miljøtiltak eller miljøproblem...?).

Suksessfaktorer og flaskehals

Noen viktige suksessfaktorer

- Godt samarbeid knyttet til arealplanleggingen på alle nivå.
- Sterkt politisk og administrativt engasjement for stedsutvikling.
- Politisk og administrativ vilje til prioritering på overordna nivå, jfr. årsplanssystemet.
- Administrasjon med god kompetanse og samtidig liten nok til at intern, uformell kommunikasjon er lettvinnt.
- Kommunen har unike naturressurser, dette er i stor grad akseptert politisk, administrativt og i befolkningen.

Noen viktige flaskehals

- Miljøplan med klare styringssignaler mangler.
- Miljøvern som kommunalt ansvarsområde er lite synliggjort i den politiske strukturen og i begrenset grad utviklet som ledelsesansvar administrativt - implementering av føringene i årsplanssystemet er ikke godt nok utviklet.
- Personellressursene gjør det vanskelig for miljøvernrådsgiver eller andre å fungere som koordinator / pådriver innen miljø - løpende oppgaver tar mesteparten av tiden. (Det bør legges til at samme problemstilling gjelder annen overordnet, langsiktig planlegging). Staben innen plan, miljø og næring totalt er redusert de siste årene.
- Tilsynelatende lite engasjement i befolkningen i natur- og miljøspørsmål. Frivillige organisasjoner er lite aktive. Dette gjenspeiler seg i en viss grad i hva som kommer på den politiske dagsorden.

SURNADAL KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturlege føresetnader

Surnadal er arealmessig ein av dei største kommunane i fylket. I alt utgjer han over 1365 km² og strekk seg frå Nordmøres indre fjordstrøk til høg-fjellsområda i Trollheimen. Kystlina er omlag 117 km lang. Fjord- og dal-systema sett eit typisk preg på topografien. Sør i kommunen finn ein Todalen og Todalsfjorden. Fortsett du nordover kjem du til Surnadalen med Surnadalsfjorden. I nord utgjer Bæverdalen i forlenginga av Hamnesfjorden eit markant dalføre. 590 km² av totalarealet er fjellområde over 600 m.o.h., og dei høgaste toppane ligg innafor Trollheimen landskapsvernområde i grense-traktene mellom Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag. Ein stor del av utmarksområda i kommunen er prega av fjell- og fjellskog. I dei sørvendte dalsidene er den meir varmekjære edellaauvskogen vanleg. Dei lågareliggande stroka, særleg dalbotnane, er prega av elveavsetningar.

Menneskeskapte tilhøve

Surnadal er i dag den største skogbrukskommunen i fylket, og blandt dei største jordbrukskommunane. Primærnæringa står derfor strekt. Av anna næringsverksemd gjer treforedlings- og plastindustri seg gjeldande i tillegg til ei rekkje servicefunksjonar knytta til kommunesenteret Skei.

Det finst ikkje mange fornminne att i hovuddalføra. Grunnen til det er truleg at elvene har sopa med seg slike spor i si vandring over dalbotnane. Dei store utmarksområda spela i tidlegare tider ei stor rolle i gardsdrifta, og i høgareliggande område er det mange eldre setre. Eit stort antall av desse er no i forfall eller teke i bruk til hytter. Nokre av setrene skil seg særleg ut med omsyn til biologisk mangfald på kulturmark. Dette gjer seg spesielt gjeldande på Nordmarka som er presentert i rapporten til prosjektet «Nasjonale registrering av verdifulle kulturlandskap» i Møre og Romsdal.

Kva er oppnådd

Det blir her teke utgangspunkt i arbeidsfelt som det har vore satsa på dei seinare åra, og/eller område kor det har skjedd endringar i positiv retning. Det bør nemnast at det på fleire felt blir dreve ei god og jamn forvaltning, sjølv om dei store endringane ikkje har funne stad sidan MIK - reformen vart satt i verk.

Kulturlandskapsforvaltning

Surnadal kommune var som ein av fleire andre kommunar med i prosjektet «Kulturlandskapet i kommuneplanen» i regi av ei rekkje statlege organ. Av tiltak som har vorte gjennomført i kjølvatnet her kan desse trekkast fram: ein har kome i gang med skjøtsel av dei gamle slåtteengene på kommunen sitt seteranlegg på Nordmarka. Registrering av representative og verdifulle kulturlandskap og kulturmarkstypar i heile kommunen er gjennomført.

Friluftsliv

Kommunen har utarbeidd kommunedelplan for anlegg og område for idrett og friluftsliv. For tilreisande jegerar har ein produsert eit jaktsonekart med oversikt over soner, jaktkortselgarar, prisar og jakttider. Det er for fleire område i kommunen inngått avtalar med lokale lag og organisasjonar som har teke på seg ansvar for vedlikehald av turvegar og trimløyper. Ein ynskjer med dette å styrke lokalt ansvar og initiativ. Ei flytebrygge er bygd for utplassering i eit mykje bruka fiskevatn. Brygga skal primært betre forholda for funksjonshemma.

Forureining

Surnadal kommune har hittil hatt ei rammeplan for avløp i forhalde seg til. Plana har fungert godt og dei fleste tiltaka er gjennomført. Av desse kan ein nemne bygging av silanlegg for nedre Surnadal. Her finn ein den største befolningskonsentrasjonen. Viare har det skjedd store framskritt når det gjeld hovudkloakkledningar, samt sanering av og tilkopling til avløpssystema. Ein har no starta opp arbeidet med utarbeiding av hovedplan for avløp. Dei siste åra har mykje skjedd når det gjeld hindring av erosjon og arealavrenning, betra gjødselhandtering og redusert antall punktutslipp frå landbruket. Det synes imidlertid vanskeleg å sjå dei heilt klare samanhengane mellom desse tiltaka og betra forureiningssituasjon i fjordar og vassdrag. Dei siste åra har vatnet i Surnadalsfjorden tilfredsstilt krava sett til godt badevatn. Dette er ei forbetring samanlikna med prøver teke på slutten av 1980-talet og byrjinga av 1990-talet. Vurderingar av vannkvaliteten i Surna i 1993 viser at elva har eit næringsrikt begroingsamfunn og er moderat forureina med løst lett nedbrytbart organisk stoff. På dette området er tilstanden lite endra sidan 1983 då liknande undersøkingar vart utført. Analysar av innhaldet av fosfor, nitrogen, organisk karbon og koliforme bakteriar i Surna i 1994 viser at vatnkvaliteten er «mindre god» til «nokså dårleg».

Avfall, renovasjon og resirkulering

Det er innført kjeldesortering av papir, papp og glass. Spesialavfallsstasjonar er etablert på seks ulike stader i kommunen. Omlag 100 husstandar komposterar det organiske avfallet sjølv mot reduksjon i renovasjonsavgifta.

Fiskeforvaltning

I høve til forvaltning av laksestammen i Surna har elveeigarlaget starta arbeidet med å utarbeide driftsplan for vassdraget. Statkraft er som regulant pålagt å drive kultiveringstiltak. Her er Samarbeidsorganet for Surna ein sentral samarbeidspartnar. Frå 1989 har det årleg vore rapportert fanga 8-12 tonn laks og sjøaure i vassdraget, medan den totale rapporterte fangsten i perioden 1970-1988 har variert mellom 2,8-7,3 tonn. I Bævra, Todalselva og Søya, dei tre øvrige lakseførande elvene i kommunen, har det årleg vore fanga mellom 0,5-1 tonn laks og sjøaure dei siste tiåra. Bævra var stengt for fiske i åra 1986-1994 grunna angrep av lakseparasitten Gyrodactylus Salaris og rotenonbehandling. I fleire fiskevatn er skadefisken ørekyte eit stort problem. Eit eige utfiskingsprosjekt er starta opp for å begrense veksten ved bruk av ruser.

Motorferdsel i utmark

Surnadal er av dei kommunane i fylket kor bruk av snøscooter er mest utbreidd. Dei store utmarksområda ligg nok til grunn for dette. Gjennom kommunale retningslinjer blir det fortsatt gjeve løyve til 3 tur/retur til hytte pr. sesong til eigarar av hytte lengre unna vinterbrøya veg enn 2,5 km. Personar med varig funksjonshemming får ubegrensa antall turar til hytte. I forhold til intensjonane i nasjonalt regelverk har ein i Surnadal ei liberal praktisering, eller ei praktisering som i beste fall er på grensa til kva lovverket legg opp til. Ved revidering av lokale retningslinjer hausten 1995 var det ikkje politisk vilje til å endre dette, dvs. innføre ei tilfredsstillande leiekjøringssordning for heile kommunen.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

I ny Miljøpolitisk startegiplan, som for tida er under utarbeiding, er det valt å gå inn for desse innsatsområda:

- Trygging av biologisk mangfold
- Forvaltning av vassdraga
- Sikring av verdifulle kulturlandskap
- Skape forståing for naturarven og konsekvensane av eiga verksemd
- Skape gode og trygge nærmiljø som grunnlag for høg livskvalitet
- Opprette eit beredskaps- og varslingsopplegg

Denne plana vil ikkje få status som eigen kommunedelplan. Å sørge for at tiltaka kjem inn i dei ulike kommunale sektorane sitt arbeid i tida framover vil dermed bli ei viktig oppgåve. På dette settet blir dei ulike etatane ansvarlege for mykje av miljøarbeidet i tillegg til miljøvernkonsulenten. Med bakgrunn i at Surnadal er ein stor skogbrukskommune, har ein tru for at det i tilknytning til trygging av biologisk mangfold vil bli satsa spesielt på skogen og skogbruket. Utover dei felte som her nemnast vil det bli ei utfordring

å gjennomføre tiltak i vassbruksplan for Bævra som også er under utarbeiding. Viare er utarbeiding av eit fiske- og turstikart planlagt. Ny avfallsplan vil bli vedteke med det første. Her er målsettinga at halvparten av innbyggjarane skal kompostere det organiske avfallet sjølv. Dette er nok ein ambisjon som vil krevje mykje informasjons- og motivasjonsarbeid.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Organisering av sakshandsaming og høyringar fungerer tilfredsstillande for miljørada.

Primærnæringane står sterkt i kommunen, og ein stor del av miljøhensyna som blir satt på dagsorden berører på eit eller anna tidspunkt landbruket. Då denne næringa er sterkt styrt av statleg landbrukspolitikk er mulighetene for lokal påvirkning små. Har først statlege styremakter innanfor denne sektoren gjeve sitt samtykke, endrar den lokale haldninga seg også.

SYKKYLVEN KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Naturtilhøve:

Fjell og isbrear utgjer ca 60% av arealet i kommunen.

Bebyggelse lokalisert for det meste langs stranda rundt fjordane.

Sykkylvsfjorden spesiell i inste delen, er ulik andre fjordar på vestlandet med eit indre fjordbasseng på ned til -4 meter, noko som gjer området svært produktivt.

Det er få urøyve område att som ligg meir enn 1 km frå inngrep (busetnad, hytter, vegar).

Omlag 5 store moreneryggar i austre del av kommunen er av internasjonal interesse, men nokre prega av masseuttak.

Mange fine og attraktive fiskeplassar både i sjø og i ferskvatn. 8 lakseførande elver.

Miljøproblem:

Ikkje spesielle forureiningsproblem frå industri eller næringsliv, men det vert produsert for store mengder søppel.

Forsøpling er vanskeleg å få bukt med (holdningar).

Busetnad langs ei smal stripe langs fjordane er, naturleg nok, kjelde til konflikter mellom utbygging og vern.

Fjordane er stort sett gode resipientar med unntak av indre fjordbasseng.

2 lakseelvar smitta av *Gyrodactylus salaris*, men er no friskmelde.

Ein del sårbare restbiotopar av urskog, våtmarksområde, edellauvskog som er viktig å ta vare på.

Kva er oppnådd

- * Miljøfagleg kompetanse i kommunen.
- * "Velledalsprosjektet", ei alternativ og mykje rimlegare kloakkløysing for Velledalen enn opprinneleg løysing.
- * Inititert betre avfallshandtering innan næringslivet (industrien).
- * Utvikla gode samarbeidsrutiner på tvers av fleire sektorar når det gjeld arealforvaltning.

- * Etterutdanningsplan i miljølære for lærarar i grunnskulen store delar av planen er alt gjennomført og har vore svært vellukka.
- * Miljø og ressursplan; ein tematisk kommunedelplan.
- * Aukande medvit om miljøvern i kommunal sakshandsaming.
- * Evaluert og arrangert kurs i heimekompostering.
- * Miljøomsyn er med i avfalls- og avløpsplanen.
- * Samarbeid med ulike lag og organisasjonar, m.a. Naturvernforbundet, Sykkylven Jeger og Fiskeforening, elveeigarlag, "Velledalen i balanse, Ungdomslaget samhald, hagelaget.

Hovudutfordringar i arbeidet framover

- * Miljøvernleiaren må fortsatt vere "motor" i miljøvernsaker.
- * Bygge opp brei miljø- og naturfagleg kompetanse.
- * Utvikle gode samarbeidsformer internt i kommunen men og eksternt i forhold til lag og organisasjonar.
- * Vidareutvikle samarbeid med næringslivet; industri, jord & skogbruk.
- * Bruke meir krefter på haldningsskapande arbeid ovanfor skulesektoren, barnehagar, lag, organisasjonar, publikum.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar:

Auka medvit om miljøvern i kommunal sakshandsaming. Å sitje i rådmannen sin stab gjer det mogleg å arbeide på tvers av sektorane.

Flaskehalsar:

Manglande medvit når det gjeld å nytte ut den kompetansen ein miljøverneliar måtte ha. Få signal frå leiinga (administrativt og politisk) om arbeidet kan lett føre til frustrasjon og at ein føler at ein manglar fagleg støtte og samtalepartnarar. (Ein kjenner seg åleine i jobben).

Enkelte vegrar seg mot nye samarbeidsformer- det er krevjande å endre arbeidsmåte når miljøvernleiaren "bryt seg rydning" i eit etablert arbeidsmiljø.

TINGVOLL KOMMUNE

ligger på en halvøy med djupe fjorder på begge sider. Jord- og skogbruk er viktige næringsveger i kommunen, og preger det meste av landskapet. Litt småindustri, og en del pendling til Sunndal Verk og til Kristiansund. Vel 1/3 av kommunens 3200 innbyggerne bor i kommunesenteret Tingvollvågen.

Tingvoll har forpliktet seg til **økokommuneerklæringa** som legger vekt på å nå en bærekraftig utvikling i samarbeid med innbyggerne og med utgangspunkt i lokale ressurser. Økokommunearbeidet har vært mangfoldig, og særlig rettet inn mot miljøundervisning fra barnehager til kommunestyre, og mot framtidsrettet avfallsbehandling med en særlig satsing på heimekompostering. Kommunens egenaktivitet er gjennomgått etter «grønt kontor-konseptet», og det er satset på felles energisentraler og vannbåren varme i alle nyere offentlige bygg med sikte på god varmeøkonomi og miljøriktige varmekilder.

Den lange og varme fjordlia mot Sunndal- og Tingvollfjorden har mye **edellauskog**, og eika har sin nordgrense i Tingvoll. Kommunens største miljøutfordring er forurensningen av **Bergemsvatnet**, der det i flere år har vært oppblomstring av toksinproduserende blågrønnalger. Også forurensninger fra Sunndal Verk har preget miljødebatten i kommunen noen år tilbake. Den største konfliktsaken med miljøelementer har vært lokalisering av **oppdrettsanlegg**, noe som førte til at kommuneplanens arealdel måtte til Miljøverndepartementet til endelig godkjenning. Kommunen har deltatt i et prosjekt om «økologisk basert kommuneplanlegging» som skal gi frukter under den kommende rulleringen av kommuneplanen.

Kommunene er i ferd med å sy sammen kommuneplanen, årsmelding og økonomiplan til et sammenhengende styringssystem, der miljøhensyn står sentralt. Gjennom deltakelse i prosjektet «**kommunal miljørevisjon**» har kommunen prøvd en miljørevisjon av internkontrollsystemet, og legger troilig opp til å bruke miljørevisjoner også framover for å kvalitetssikre plan- og budsjettarbeidet.

Kommunen er i ferd med å utarbeide et **friluftskart** som vil gi informasjon og motivasjon for økt friluftslivsaktivitet. Kartet vil også brukes i reiselivsarbeidet. Det er et problem for allmennheten at utmarksaktiviteter som jakt- og fiske i liten grad er organisert og tilrettelagt.

Ett **naturreservat**, Langvatnet våtmarksområde, er opprettet i kommunen. I kommuneplanen er en rekke edellauskogs-, myr- og sjøfuglområder bandlagt i påvente av kommende verneplaner. Det er et problem for kommunen å vente så lenge på en avklaring, selv om ikke områdene er direkte truet av inngrep. Alle registrerte naturvern-, vilt og friluftsområder ligger til grunn

for arealplanleggingen gjennom egne temakart. Kommunen ser fram til oppdaterte kommunekart fra Fylkesmannen.

Årsundøya båtutfartsområde er eneste innkjøpte **friluftsområde** i Tingvoll. I tillegg har kommunen stått for opparbeiding av noen parkeringsplasser ved bade- og utfartsområder. Øygardsneset vest Tingvollvågen er ved hjelp av tilskudd planlagt og dels tilrettelagt for økt friluftsliv gjennom en avklaring av forholdet til landbruksdrifta. Kommunen ønsker å ta fatt på en miljømessig og estetisk opprusting av sentrumsområdet i Tingvollvågen.

Kommunen har god kontroll på motorferdselen i utmark. Det er innført løyver for leiekjøring i hele kommunen.

Alle husstander har i dag henting av papir mm. i tillegg til restavfall. 30% av husstandene har avtale om **heimekompostering**. I løpet av året skal alle husstander sortere ut matavfallet. De som ikke heimekomposterer får hentet sitt organiske avfall. Inntil videre vil kommunene levere til Oppdal dyrefôr. Det er en sterk politisk vilje til å behandle organiske avfallsfraksjoner innenfor kommunenes grenser.

Husholdningene kan levere glass og spesialavfall på kommunens fire **miljøstasjoner**. Vi har også årlige ryddeaksjoner vår og høst med gratis levering. Nytt fra 1996 er mottak av hageavfall som kvernes i nyinnkjøpt kompostkvern. Hageavfallet skal brukes i kompostbinger, og i slambehandlingen.

Det er innført tvungen **slamtømming** fra private slamavskillere. Slammet blir kompostert i ranker. Målsettingen er å få en kompostkvalitet som er attraktiv for jordforbedring. Så langt er produktet brukt til overdekking på den kommunale fyllplassen som skal nedlegges.

Avløpssituasjonen er i store trekk tilfredsstillende. De kommunale avløpene har montert slamavskillere og djupvannsføring, og hovedutslippet fra Tingvollvågen har silanlegg. Rundt halvparten av husstandene og mange hytter har private avløpsanlegg med varierende kvalitet. Kommuneplanen angir en prioritert framdriftsplan på videre utbygging av kommunale avløpsanlegg som skal sanere de mest utsatte områdene. Fjordresipientene i kommunen er gode.

I en spredtbygd kommunen med stor avhengighet av primærnæringene, er vedlikehold og utvikling av jord- og skogbruk viktig. Flere grendevise **bygdeutviklingsprosjekter** er igangsatt, og særlig i Torjulvågen har en fått til noen gode resultater. Blant annet jobbes det med et prosjekt knyttet til biobrensel.

Kommunen er vert for Norsk senter for **økologisk landbruk**. Få «vanlige» gardbrukere har lagt om til økologisk drift, men miljøstandarden på de aller fleste bruk er vesentlig forbedret de siste årene. Kommunen ønsker å stimulere flere bruk til å legge om til økologisk produksjon.

Det er satt igang en arbeid med en heldekkende **skogbruksplan** som skal gi driftsplaner for alle skogeiendommene. Styringsgruppa for planarbeidet, der skogeierne er representert, har enstemmig vedtatt at det skal gjøres en **nøkkelbiotopkartlegging** i forkant av driftsplanleggingen.

I forhold til kommunestørrelse og næringsstruktur har Tingvoll en mange innbyggerne med høy **miljøkompetanse**. Representanter for Norsk senter for økologisk landbruk, Ressurssenteret i Tingvoll, konsulentfirmaet Miljøfaglig Utredning og kommunens Miljø- og næringsetat møtes jevnlig for å utvikle kompetanse og samarbeid.

Det er en utfordring å kunne nyttiggjøre seg statlige tilskudd der det ofte stilles krav om egenandeler. Svært små økonomiske ressurser må vris rundt for å imøtekomme disse kravene.

TUSTNA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Kystkommune som består av to hovudøyer. Kommunen er 142 km² stor og har 80 km strandlinje. Særegent ved Tustna er dei relativt høge fjella (opptil 900 m.o.h.). Jordbruk er viktigaste næring i kommunen med 23% av sysselsettinga (pr. 1980, no har talet antakeleg gått ned). Største miljøproblem er «private» avfallsplassar (inkl. bilvrak) og landbruksforureining.

Kva er oppnådd

Tustna kommune har miljøstasjon som fungerer bra. Der kan folk levere alle fraksjonar og det meste får dei levere gratis. Papir og restavfall (drikkekartong ilag med papir) blir heta heime. Folk har anledning til å «abonnere» på kompostering. Dei får da redusert renovasjonsavgifta med ca. 30%. I 1995 var miljøvernrådsgjevar/jordbrukssjef med i styringsgruppa for rullering av avfallsplanen. I 1996 har same person ei aktiv rolle i rullering av avløpsplanen og kommuneplanen.

Vi har (endeleg) fått opna for samarbeid mellom vilt- og innlandsfiskeremnda og jeger- og fiskerforeninga her. Dette er viktig da dei sit på mykje kunnskap. Eg har god kontakt med Ornitologisk Fprening som og sit på mykje kunnskap.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Utfordringane i arbeidet blir rulleringa av avløpsplanen og kommuneplanen (inkl. arealdelen). Vidare vil vi satse på å få fleire med som «komposterer». Vi har henta inn tilbod på bingar. Vidare vil vi få flest mogleg med på drikkekartonginnsamling. Utpå våren skal vi ha aksjonsdag for innsamling av bilvrak og div. jarnskrap i utmark.

Framover reknar vi altså med å få «kontroll» over avfall og avløp.

Suksessfaktorar og flaskehalsar*Suksessfaktorar:*

Samarbeid i kommunen. Særleg teknisk etat. Enklare med upopulere kontrollar når Staten er den som gjev pålegg (landbruk). Forhaldsvis miljøbevisste inbyggjarar.

Flaskehalsar:

Interne tilhøve i kommunen. Tungt å starte opp nye «ordningar». Ikkje definert kva rolle miljøvernrådsgjevar har i høve til aktuelle problem.

ULSTEIN KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Totalarealet er 97 km² med vel tredjeparten under 150 moh, fjerdeparten mellom 150 og 300 moh. Vassdraga er små, og dei fleste ferskvatna ligg høgare enn 100 moh. Naturtyper spenner frå ytre, eksponerte kystfront utan skjergard, til skjerna og øyrike fjordidyllar. Lokalklimaet varierer tilsvarende: Varme, sørvende hellingar med varmekjær vegetasjon i indredelar og høgfjellsvegetasjon på dei høgste fjelltoppane. Ulstein er ei industri- og servicekommune, med skipsbygging og ringverknader til dette som fundament. Kommunesenteret er lokalt handelssenter. Stort sett all utbygging og menneskleg verksemd finst langs sjøfronten og på strandflatene. Knappe arealreserver og ekspansjon i industri og busetnad har til tider gitt arealbrukskonflikter i høve til miljøfaglege omsyn. Dette er avklara i tidlegare planarbeid, men det er i høve til arealbruk dei framtidige miljøvernutfordringane vil ligge, særleg omsynet til verdifulle og varierte fjord- og sjøområde, både naturfagleg og for rekreasjon, det gjeld lett tilgang til turterreng i utmark og fjell, og det gjeld omsynet til eit verdifullt og levande kulturlandskap. Dei største naturverdiane er knytt til varmekjære plantesamfunn i indre del av kommunen og rike og varierte øy- og skjergardsområda og strandsoner. Det er rike fiskeområde i sjø og ferskvatn, og generelt stort biologisk mangfald. Viltrikdomen har vorte hausta gjennom hjortejakt og småviltjakt (ryper, orrfugl og hare). Eit interkommunalt avfallsselskap leverer hushalds-avfall til forbrenning og varmegjenvinning, og deponerer restavfallsplass like utanfor kommunegrensa. Resipientsituasjonen er gjennomgåande tilfredstillande, men store delar av fjordområda i kommunen er likevel sårbare for auka tilførsel av organisk avfall og overgjødsling. Dei mange bekkane og småvassdraga med redusert vassføring sommarstid, er svært ømfintlege for avlaup og arealavrenning frå dyrkajord.

Kva er oppnådd

Miljøvernkonsulenten er plassert i rådmannsstab, og politisk var miljøutvalet først eit sektorovergripande underutval under formannskapet. Ved omorganisering i 1995 vart miljøvern lagt til Kultur-, miljø- og reiselivsutvalet, som har eigen innstillingsrett for kommunestyret og såleis stadfester miljøvernomsyn som eit kommunalt ansvar. Kommuneplan manglar, men kommuneplanens arealdel vart godkjent i juli 1992, før miljøvernkonsulenten var tilsett. Miljøvern er såleis ikkje nedfelt spesielt i eksisterande kommuneplan. Viktigaste oppgåve vart derfor å få utarbeidd eit natur- og miljøressursprogram. Den skriftlege delen er nær ferdigstilt, men ein del kartarbeid står att. Programmet vert grunnlagsdata for og blir innarbeidd under rullinga kommuneplanen som vert sluttført 1996. I samarbeid med kulturetaten er det igangsett eit kulturlandskapsprosjekt på korleis verne- og opplevings-

verdiane i nordre del av kommunen kan ivareta og nyttast i framtida. Prosjektet får ikkje status som eigen kommunedelplan, men er eit breispektra, tverrfagleg samarbeid mellom miljø-, kultur-, oppvektst-, landbruks-, helse- og teknisk etat med overføringsverdi for heilskapsløysingar i andre saker av tilsvarande karakter og vil bli innarbeidd ved rullering av kommuneplanen. Gjennom sakshandsaming, med hovudvekt på plansaker, har miljøomsyn gått inn som rutine i kommunal sakshandsaming og har ved ei rekkje saker ført til grunnleggande omvurderingar av planarbeid. I samarbeid med tre nabokommunar er det under utarbeiding nytt turkart for øyregionen på Søre Sunnmøre, kombinert med kortfatta informasjon om natur- og friluftsområde. Godkjent kloakkrammeplan tek sikte på og har dels gjennomført opprydding i avlaupsnett i kommunen, og rullering av planen i 1996 vil forbetre dette arbeidet ytterlegare. Kommunedelplan for idrett og friluftsliv set prioritet på tiltak og tilrettelegging for friluftslivet i kommunen, med førsteprioritet på innløyning (1996) og opparbeiding av viktigaste badeplass i kommunen, og få tilrettelagt parkeringsplassar for andre utfartsområde. Det er i praksis ikkje motorferdsel i utmark i kommunen. Renovasjonsordning er organisert i eit interkommunalt samarbeid som er basert på delvis kjeldesortering, med levering av hushaldsavfall til forbrenning og varmegjenvinning, med innsamling av glas, kvitevarer, spesialavfall og papir, og med ein interkommunal, nyleg etablert og godkjent restavfallsplass. I samarbeid med kulturretaten har det vore gjennomført kulturlandskapsvandringar for innbyggjarane i kommunen. To våtmarksområde og eitt sjøfuglområde i kommunen er freda med heimel i Naturvernlova, og det ligg føre framlegg om å frede ytterlegare eitt stort og to mindre område. Kommunen sjølv har karakterisert dei varierte øy- og fjordområda som sin viktigaste naturarv, og at det er viktig å ta vare på desse verdiane for framtida.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

I samband med rulleringa av kommuneplanen er det viktig å få slutført arbeidet med eit natur- og miljøressursprogram og innarbeide dei miljøpolitiske måla i kommuneplanen med hovudvekt på følgjande:

Arealressursar

Rasjonalisering med svært knappe arealreservar til

- sikring av miljø- og rekreasjonsverdien langs sjøfronten og i øyområda
- sikring av svært stor spennvidde i natur
- sikring av lett tilgang til turterreng i utmark og fjell for funksjonshemma og funksjonsfriske
- sikring av eit levande kulturlandskap med store verdiar
- sikring av eit godt bu- og nærmiljø, medrekna tettstadsområda

Funksjon

Styre aktivitet og utvikling slik at

- verdifulle område med særprega plantar og dyr ikkje blir uroa eller nedslitne
- vegetasjon og dyreliv kan få stetta sine livsvilkår også i og inntil menneskleg aktivitet

Oppleving og undervising

Tilrettelegge og utarbeide opplegg for

- kombinasjon av rekreasjon og eigenopplevingar for fastbuande og tilreisande
- utnytting av det nære natur- og kulturlandskap som uteklasserom for undervising
- politikarskule i miljøkunnskap

Vatn, avlaup og renovasjon

Gjennom rullering og iverksetjing av planverktøyet

- sikre rikeleg tilgang på vatn av god kvalitet, bygt på miljøvenleg utbygging
- sikre avlaupsløysingar som naturen kan omsetje utan svekka miljøverdiar
- forbetre gjenvinning og handtering av avfall bl.a. gjennom full kjeldesortering

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Over for det *politikarane* er gjennomslaget for og forståinga av miljøvernarbeidet størst når

- miljøspørsmåla kan talfestast og illustrerast gjennom lokale problemstillingar

Innan *administrasjonen* er resultatata best når

- miljøtiltak og miljøspørsmål vert sett inn i ein heilskap og utforma i eit tverrfagleg samarbeid

Over for *publikum* får miljøtiltak og miljøspørsmål størst positiv merksemd når

- tiltaka gjeld nærmiljø og daglegdagse spørsmål

Vanskane i lokalt miljøvernarbeid syner seg oftast

- gjennom mangel på overordna, miljøpolitiske og lokalpolitiske målsetjingar
- ved sektorisering av ansvar og tiltak innan dei ulike fagområda
- når miljøomsyn hindrar eller hemmer private tiltak og interesser

VANYLVEN KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Vanylven kommune har eit areal på 340 km² og 3875 innbyggjarar. Den er ein vestlandsk fjordkommune med nærleik til kysten og det opne havet. Til største delen består landarealet av fjellområde som er omgjevne av fjordar og dalar. I lågare strøk, langs fjordar og i dalar, er det gode høve for landbruk. Kommunens største industri er Olivin AS som driv med utvinning av olivin i Åheim. Andre industrier av stor betydning er Ulstein Verft as, Kværner Kleven AS og Sunnmøre meieri avdeling Syvde. Oppdrettsnæringa er også godt etablert i kommunen.

Det finst to gode smålakseelvar, Åheimselva og Oselva. Ein tredje elv, Nordalselva, var tidlegare god, men er i dag sterkt påverka av vasskraftutbygging.

Kva er oppnådd

Under MIK-perioden har miljøvernet fått auka betydning i den kommunale forvaltninga. Den allmenne trenden i landet, auka krav på miljøområdet og MIK-ordninga har vore nokre faktorar som har medverka til dette.

Miljøvernleiarntenesten har vorte fast og miljøvernet har vorte organisert politisk.

Mange ting blir stadig betre på miljøområdet. Landbruksforureininga minkar, renovasjonen er innarbeidd, det kommunale avløpet blir utbygd m.m. og ein kan sjå fram mot eit betre miljø.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Den politiske organiseringa på miljøområdet er ny og ein må no få den innarbeidd slik at den kan fungere godt. Samtidig må ein få til ei organisering av miljøvernarbeidet i administrasjonen slik at det kan fungera godt saman med og i høve til dei politiske organa.

Kulturlandskap, naturvern, miljøpåverking er område der den lokale kunnskapen er for dårleg og der ein må gjere undersøkingar, inventeringar og prøvetakingar for å få eit godt underlag for framtida. I dag er det kva involverte personar trur og meiner saman med ein del grove og oversiktlege statlege undersøkingar som ligg til grunn når ein arbeidar innan desse felta. Fortsatt bevisstgjerling av folk på miljøområdet er også viktig. I dag er folk flest miljøbevisste, men ikkje lengre enn at vi har oppnådd det som amerikanarane kallar for NIMBY-syndromet (not in my backyard). Det vil seige at alle aksepterer at miljøvern er viktig når det sett grenser for andre, men når ein sjølv blir "råka" så er det slutt på forståinga.

Drifta ved Olivin AS gjev utslepp av støv til lufta

og sand til Åheimselva samtidig som den fører til endringar i kultur- og naturlandskapet.

Det finst også andre "store" problem som vi i dag veit lite om kva vi skal gjere med på lokal nivå. Forsuring, eit nytt Tsjernobyl, ozonlaget, veksthuseffekt og PCB er eksempel på slike område, men det kan også dukke opp nye område som kan bli aktuelle. Her må vi få til ordningar som gjer at vi kan arbeide med dei problem som vi kjenner til i dag på ein riktig måte samtidig som vi opparbeider ein beredskap for å ta tak i dei problema som kan dukke opp i framtida.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Det er vanskeleg å peike ut suksessfaktorar samtidig som det er lett å peike ut flaskehalsar. Dette beror blant anna på at når ein startar arbeidet med å byggje opp eit nytt felt, så er det flaskehalsar ein må arbeide med og ein er vel medviten om dei flaskehalsar som fortsatt har stor betydning og dei som ein ikkje har lykkast trenga igjennom.

Flaskehalsar:

1. Etter innføringa av MIK overlet staten kommunane til seg sjølv utan å gje støtte eller stille krav, truleg grunngjeve med den kommunale sjølvrådetretten.
2. Mange ord men få definisjonar. Kva er miljøvern, kulturlandskap, biologisk mangfald, berekraftig utvikling? Alle slike termar burde ha vore definert i lov eller forskrift. I dag har vi mange ulike definisjonar og ein arbeider på mange ulike måtar og med mange ulike oppgåver innan landets kommunar.
3. Ressursar til miljøvernarbeidet. Når staten gav pengar til MIK-tenestene burde staten ha gjeve pengar til å arbeide med også. I mange kommunar er det pressa økonomi. Skal ein der sette av pengar til eit nytt område når ein har vanskeleg for å få pengane å rekke til dei oppgåver ein har frå tidlegare, det må ein ha full forståing for at er vanskeleg. Det finst naturlegvis statlege tilskott å søkje, men å få fram underlaget til ein søknad inneber ofte eit omfattande arbeid og at fleire andre utanforståande skal engasjerast. Når ein ikkje får noko tilskot og prosjektet blir umogleg å gjennomføre, ja då er dette også eit dårleg alternativ for å få fart på miljøvernarbeidet.
4. Den lokale politiske interessa er ofte sval. Det finst fleire grunner til dette. Ikkje pengar å sette av til miljøvern, ikkje ytre krav om at ein må gjere noko med miljøvernet spesielt, eit vanskeleg område å sette seg inn i, fullt opp med andre område, vanskeleg å forstå kva og korleis ein skal handtere miljøvernet. I mange tilfelle må ein også vere bevisst på at viss ein prioriterer miljøvernaspektet så kan det fordyre eller stoppe prosjekt som ein gjerne vil ha gjennomført utifrå andre aspekt, sysselsetjing m.m..

5. Ein miljøvernleiar er ofte åleine med sin kompetanse i kommunen og har ikkje andre å snakke gjennom sine problema med på arbeidsplassen. Dette er ein vanskeleg situasjon ettersom det er lett å komme inn på eit gale spor når ein ikkje har andre å diskutere og vurdere eit problem med.
6. Det er ofte få i administrasjonen som forstår kva ein skal ha miljøvernleiar til eller kva miljøvern eigentleg er. Mange meiner at det er ein ressurs som kan brukast til å gjere oppgåver som ein ikkje sjølv vil ha eller har tid til.
7. At miljøvernleiar tenesta ikkje har vore fast har vore til klar ulempe ettersom det er vanskeleg å ikkje "gjere feil" i eit nytt område. Det er også lett å måtte slutte når/om ein gjer feil viss ein ikkje er fast tilsett.
8. Mange personar har hatt eit negativt syn på miljøvernleiar frå starten og har vore redd for at dei skal få ein miljøaktivist som berre bråkar. For å få bort dette synet må ein gå forsiktig fram, det tek lang tid og er begrensande for det arbeidet som ein miljøvernleiar kan gjera.
9. Ofte er det vanskeleg for andre å forstå kva for kompetanse miljøverneleiar har og korleis denne kompetansen kan nyttast.

Suksessfaktorar:

Miljøvern byrjar bli innarbeidd som ei kommunal oppgåve og fleire og fleire i administrasjonen og blant politikarane interesserer seg for området.

Landbruksforureininga minkar.

Det kommunale avløpsnettet blir stadig betre. Hovedplan for avløp er under arbeid.

Det har vore gjennomført eit heimekomposteringsprosjekt.

Strendene langs elvane og rundt Åheim, Fiskå og Syvde har vorte rydda for søppel.

VESTNES KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Areal:	350 km ² .
Antall innbyggjarar:	6482
Hovudnæring:	primærnæring, skipsindustri, service.

Vestnes er ein landbrukskommune, med ganske mykje utmarksareal. Store delar av desse areala er registrert som friluftsområder av regional verdi.

Dominerande vegetasjon er bjørk- og gran/furuskog og meir myrprega områder over tregrensa. Kommunen har mykje hjortevilt som har gode næringsforhold, både på innmark og i skog. Vestnes har store innlandsfiskeressursar. Det er også fleire lakseførande elver i kommunen.

Vestnes har få områder som er verna. Så langt er det berre Nysetervatnet som er verna, medan Måslia og Tresfjordleira er foreslått verna. To vassdrag er verna i verneplan 4 for vatn og vassdrag.

Utbyggingsmønsteret i kommunen er prega av sprett utbygging langs med sjø, med nokre markerte sentra; Vikebukt, Tresfjord, Vestnes og Tomrefjorden. Det har vore gjort ein del tiltak på avløpssektoren, og mange punktutsløpp i tettbygd strøk har vorte sanert. Resipientsituasjonen er så langt vi veit god. Problematisk område kan bli Tresfjorden som er ein terskelfjord.

Kva er oppnådd

Vestnes har hatt tilsett miljøvernrådsgjevar sidan sommaren 1992. Stillinga er framleis eit engasjement som går ut i 1996. Så langt har det ikkje vorte teke opp til politisk handsaming om stillinga skal gjerast fast.

Det tar tid å innarbeide miljøomsyn i den kommunale drifta og hos innbyggjarane i kommunen. På nokre områder har det skjedd ein del, medan vi på andre områder har kome kortare.

Avfall, vatn og avløp:

Vestnes har innført kjeldesortering (minus glas), heimekompostering og innsamling av spesialavfall. Kommunen har tvungen renovasjon og slamtømming. Ny avfallsplan (1996-99) for kommunen er vedteken. Plana legg opp til auka satsing på heimekompostering. Kommunen har registrert bilvrak og anna metallskrot i utmark.

Vestnes har gjort mykje på vatn og avløpsida, og avløpssektoren skal vere sanert innan år 2000. Dei fleste punktutsløppa er samla til silanlegg (2 stk) eller slamavskillar (3 stk). Kommunen har utarbeida kloakkrammeplan, og det skal i løpet av året utarbeidast ein hovudplan for vatn og avløp.

Naturforvaltning/friluftsliv:

Så langt har det ikkje fullt ut lykkast å innarbeide miljøvernaspektet i sektorplanar og i kommuneplanen. Ting er på gang, og vi skal kome sterkare att ved rullering av kommuneplanen. Kanskje er ei satsing på Agenda 21 vegen å gå? Når det gjeld sakshandsamingsrutinar, har miljøaspektet vorte styrka. Forskjellen er lettast å sjå hos teknisk sektor. Kommunen har omorganisert politisk, og miljøvernoppgåvene har vorte lagt til nærings- og miljøutvalet. Så langt har vi positive er erfaringar med denne organiseringa, då miljøaspektet har kome tydelegare fram, også i plansaker. Den store utfordringa for dette utvalet er å ta stilling til ofte kolliderande interesser som næringsutvikling i landbruksområder og sårbare og lokalt viktige naturområder og friluftssareal.

Tilrettelegging og informasjon om jakt, fiske og friluftsliv har så langt vore dårleg. Dette skuldast i første rekke manglande grunneigarorganisering. Definering av arbeidsoppgåver innanfor desse temane er ein av dei viktigaste sakene til nærings- og miljøutvalet i tida som kjem.

Når det gjeld motorferdsel har det vorte arbeida for betra sakshandsamingsrutinar, og at søknadene blir handsama meir i tråd med intensjonane i lov og forskrift.

Haldningsendring og miljøundervisning:

Kommunen har jobba aktivt med kompetanseheving innanfor feltet miljøundervisning i skulen. Det har også vorte brukt tid på haldningsskapande arbeid blant politikarar og i administrasjonen. Dette har vorte gjort uformelt, utan faste rammer. Hausten 93 gjennomførte kommunen miljøpolitikarskulen.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

Dei viktigaste miljøoppgåvene er ramsa opp i uprioritert rekkefølge. Oppgåvene er ikkje politisk handsama, og er eit uttrykk for administrasjonens syn.

Haldningsskapande arbeid og miljøundervisning:

Fullføre starta prosjekt med etterutdanning i miljølære ved alle skulane i kommunen. Arbeide aktivt med opparbeiding og tilrettelegging av nærrområde til skulane, som kan nyttast i undervisningssamanheng. Drive opplæring av politikarar i miljøkunnskap. Kommunen må starte arbeidet med ein lokal Agenda 21 for å motivere og auke aktiv deltaking i kommunen.

Avfall, vatn og avløp:

På begge desse sektorane er det utarbeida planar. Avløpssektoren skal vere sanert innan år 2000. Hovudutfordringane innan vatn- og avløp er ferdigstilling av pumpestasjonar og nedsetjing av slamavskillarar på punktutsløpp som framleis eksisterer. Når det gjeld avfall er det viktig å få innført grader-

te avfallsgebyr for å stimulere til større grad av kjeldesortering, t.d. heimekompostering.

Naturforvaltning og friluftsliv:

Kommunen manglar oppdaterte opplysningar om vegetasjon, habitatar og nøkkelbiotopar i kommunen. Kommunen har vedteke å gjennomføre ei registrering av biologisk mangfald.

Strandsona i kommunen har eit sterkt utbyggingspress. Dette gjeld særleg hyttebygging og industriell verksemd. Sikring av allmenta sin ferdselsrett langs sjø, og hindre nedbygginga av areal er ei stadig viktigare oppgåve. Arealforvaltninga i framtida må rettast enda meir mot sikring av viktige areal og naturdokument i kommunen. Nedbygging av viktige/sårbare områder er irreversibel. Haldningane på dette området må betrast lokalt. Kartlegging av biologisk mangfald er helt nødvendig for å kunne ta omsyn i arealplanlegginga.

Vestnes har store "fritidsressursar" innan jakt og fiske. Det må i framtida arbeidast med informasjon og tilrettelegging, slik at desse ressursane blir lettare tilgjengelege. Lakseelvane i kommunen har hatt ei drastisk reduksjon i fangstmengda, og det må settast inn tiltak for å betre dei biologiske forholda i elvene, slik at denne ressursen ikkje blir borte. Lett tilgjengelege ferskvatn bør kultiverast (tynningsfiske) for å stimulere til auka fiskeinteresse.

Friluftsliv er viktig for lokal trivsel. Kommunen har mykje friluftareal, men manglar ein del informasjon og tilrettelegging lokalt. Dette gjeld særleg informasjon om nærfriområda. Fleire av desse er mindre tilgjengelege enn ønskeleg p.g.a manglande informasjon (enkelt turkart?), og manglande tilrettelegging for parkering og toalett.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Suksessfaktorar: viser til avsnittet om kva som er oppnådd.

Flaskehalsar har i første rekke vore ressursmangel (økonomisk, personell), mangel på verkemiddel og sterke sektor- og næringsinteresser i kommunen. I byrjinga var det også eit problem at miljøvernrådgvaren ikkje hadde ei definert rolle i høve til aktuelle problem.

VOLDA KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Fjordkommune med mange bygdelag. Relativt store gradienter fra varmekjær edellauvskog til høgaltpine fjellområde.

Miljøproblem hovedsaklig knytt til arealkonflikter.

Kva er oppnådd

- Relativ god kommuneplan som synliggjør natur og miljøinteresser.
- God kobling miljø - helse.
- Miljøinteresse i administrasjonen.
- Fast ansatt MIK-person.
- Tett funksjonelt tettsted med økt vekt på estetikk.
- Fokuserert på grønn infrastruktur.

Hovudutfordringane i arbeidet framover

1. Sikre biologisk mangfold og villmarksprega områder.
2. Oppdatere avfallsbehandlingen til å behandle organisk avfall skikkelig.
3. Sikre friluftsmuligheter i nærmiljø.
4. Vakrere tettstader.
5. Øke kunnskap og engasjement om natur og miljø hos folk flest.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Flaskehalsar:

Folkelig engasjement i miljøsaker. Ressursmangel/manglande prioritering. Andre interesser kan «utkonkurrere» miljøinteressene (f.eks. næring).

Suksessfaktorer:

Godt tverretatlig samarbeid. Godt planystem. Statlige tilskudd. Klare styringssignal eks. avfallspolitikk. Plan- og bygningsloven.

ØRSKOG KOMMUNE**- ikkje svart**

ØRSTA KOMMUNE

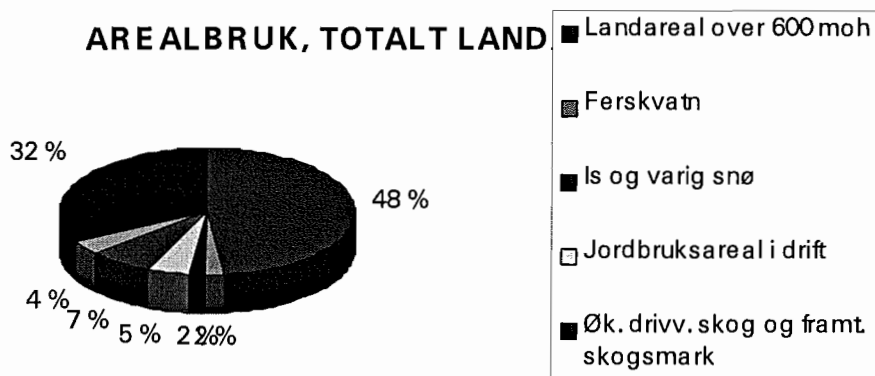
Karakteristiske trekk

Totalt areal/landareal: 940km²/805km²

Antal innbyggjarar: 10 361

Hovudnæringsveggar: Industri, service og landbruk

Arealfordeling innanfor totalt landareal:

Omlag halvparten av kommunen sitt landareal ligg over 600 m.o.h. og inneheld ein stor del av det alpine fjellandskapet ein kallar Sunnmørsalpane. Kommunen har elles fleire store dalføre, og skiftar frå nærast kystklima langs Vartdalsstranda til meir innlandsklima i indre del av fjordane og dalføra. I dei sørvende lauvskogslieane finn ein restar av nokre av dei nordlegaste edellauvskogane i verda, og ein har spesielle lokalitetar med t.d. barlind og kristtorn. Ørsta har fleire større vassdrag, der to er varig verna mot kraftutbygging. Fleire er gode lakseelvar. Kommunen har ein stor hjortebestand med gode høve til jakt, men dei jaktbare småviltbestandane har vore låge og til dels minkande over lenger tid. Kommunen har ikkje faste bestandar av nokon av dei store rovviltartane, men siste par åra er dokumentert streifdyr av jerv og rovviltskade frå jerv på beitande sauer/lam. Låglandsarealet er elles i stor grad teke i bruk til jord- og skogbruk og anna menneskeleg aktivitet. Kommunen har eit stort areal kulturskog, hovudsakleg gran. Ved sidan av kommunesenteret Ørsta, er det ei rekkje mindre bygder og ein stor del spreidd busetnad. Kommunen er geografisk vidfemnande med relativt store avstandar.

Kva er oppnådd

Overordna tiltak, informasjon og opplæring.

Statusdelen av miljø- og naturressursprogram vedteke i 1994, m.a. inneheld det overordna målsetjingar og fylgjande vedtekne hovudsatsingsområde:

- Oppretthalding av mangfaldet i naturen.

- Arealdisponering.
- Helseretta miljøvern.
- Tiltak mot forureining. Avfall og gjenvinning.
- Kulturlandskap, kulturminne og andre kulturmiljø.

I naturvernåret 1995 vart gjennomført ei rekkje arrangement i samarbeid med m.a. naturvernforbundet der ulike turar i naturområde vart kombinert med formidling av informasjon. Dette var svært vellukka og med eit stort antal deltakarar, det er utarbeidd eigen rapport (Vedlagt).

Samarbeid med Volda kommune og Miljøskulen i Dalsfjorden, miljøundervisning for lærarar, 40-timars kurs. Treårig prosjekt 1995-98, tilskotsmidlar etter søknad kvart år

Naturvern, friluftsliv og bruk av Pbl.

Kommunale verneplanar for Hustadneset og Molladalen, og kommunalt initiativ for vern av Skorgeura.

Reguleringsplan for friluftsområde på Rjåneset

Fiskesti/tursti langs Ørstaelva på Ose.

Sikring av badeplass i Nakkestranda i Vatnevatnet.

Opparbeiding av sti og toalett ved badeplass Hovdevatnet.

Arbeid med utarbeiding av turkart oppstarta.

VAR:

Interkommunalt renovasjonsselskap (VØR), har ordningar for glasinnsamling, papirinnsamling og skvetten, tvungen slamtømeordning. Anaerobt anlegg vurderast bygt. Tøybleieprosjekt, men ikkje spesielt vellukka. Innsamling av landbruksplast og/eller ryddeaksjonar er gjennomført 1993 og 94. Frå 1995 fast ordning med innsamling av grovavfall frå distrikta med store containerar som pendlar etter oppsett rute. Ny ordning med omsyn til risikoavfall frå kommunale institusjonar som no vert levert til forsvarleg handsaming i samarbeid med Fylkessjukehuset i Volda.

Kloakkrammeplan sidan 1989, hovudplan avløp utarbeidd 1995 og er under handsaming politisk. Mange tiltak gjennomført, handlingsplanen stort sett fulgt opp, m.a. silanlegg for Ørsta sentrum ferdig 1993.

Utbygging av kommunale vassverk gjennomført over siste åra, kvalitetsmessig god og sikker vassforsyning, enno ein del dårleg leidningsnett, hovudplan for vassforsyning. Fleire private vassverk med dårleg vasskvalitet m.o.t. bakteriar.

Landbruk.

Færre punktutslepp enn tidlegare, gjennomførte kontrollar kvart år.

ENØK

Tidlegare gjennomførte større prosjekt ved Ørsta ungdomsskule, Hovden skule og Vartdal helsetun. Oversiktsvurdering av tilstand m.o.t. inneklima og ENØK i kommunale bygg, eiga enøk-nemnd kjem med tilråding med prioritering av tiltak, samarbeid med Enøk-forum i Ørsta. ENØK er utpeika som eit satsingsområde i økonomiplansamanheng.

Hovudutfordringar i arbeidet framover

Informasjon om miljøtilstand og miljøproblem, og endring av haldningar er viktige grunnlag for å kunne initiere handling. Likeeins synlegjering og problematisering av dei ulike felta med både lokale og nasjonale/globale problem og utfordringar. Det er avgjerande å få langsiktige perspektiv inn i problemstillingane, og ei bevisstgjering av menneska som ein del av naturen og dei effektar øydelegging av naturgrunnlaget også vil få for menneskeleg livsgrunnlag. Det er naturleg å peike på politkaropplæring og ei vidareføring av MRP og særleg eit prioritert handlingsprogram som verkemiddel som kan medverke til dette.

Døme på saksfelt med viktige utfordringar:

- Miljøomsyn i arealplanlegginga, og rutiner som sikrar at konsekvensar for miljøet vert vurdert i alle aktuelle saker.
- Forvaltning av leveområde, biologisk mangfald.
- Tettstadsutvikling og samferdsels spørsmål, energibruk og utslepp.
- Avfallshandtering, kjeldesortering og utnytting av ressursane i avfallet. Avfallsplan.
- Helseretta miljøvern, friluftsliv m.v.

Suksessfaktorar og flaskehalsar

Viktige føresetnader for å kunne lukkast i miljøarbeidet i kommunen (suksessfaktorar), er m.a. at ein lukkast i å formidle kunnskap og haldningar til politikarar, administrasjon og til innbyggjarane. Ein del av dette er å synleggjere konsekvensar av ulike aktuelle val, og i mange tilfelle også perspektiv av desse vala i høve langsiktig utvikling og nasjonale og globale tilhøve, like så vel som dei lokale.

Enkelte sektor- og næringsinteresser kan vere flaskehalsar i høve til viktige miljøspørsmål. For ein del saksfelt er det også klart at ein har for få eller dårlege verkemiddel, eller at verkemiddela ikkje vert nytta. Interne samarbeidsrutiner vil også kunne vere flaskehalsar i den grad dette medfører at miljøomsyn anten ikkje vert vurderte, eller vert sett til side utan at informasjon kjem fram til t.d. politisk nivå. Manglande definerte målsetjingar for miljøvernarbeidet i kommunen er truleg enno situasjonen trass i den vedtekne miljøstatusen.

ALESUND KOMMUNE

Karakteristiske trekk

Innbyggere: 36 700
 Areal: 97 km²
 Næring: Service, fiskeindustri, og annen maritim virksomhet, møbel og plastindustri.

Kommunen har bymessig utbygging fordelt på flere øyer og holmer. Store ubebygde arealer finnes.

Tilgangen på lekeplasser og nærfriluftsområder er jevnt over bra, men flere steder bærer preg av manglende opparbeiding og lite vedlikehold. Det er og en fare for nedbygging av grønne lunger særlig de sentrumsnære.

Byen har ellers "vanlige" byproblemer knyttet til trafikk, støy og forurensning. Vi har begrenset areal (smal by) slik at bebyggelse og hovedvegnett blir liggende tett innpå hverandre.

Ålesund sentrum har en særpreget bebyggelse i jugendstil.

Kva er oppnådd

Ålesund har hatt en første generasjons miljøvernplan 1993 - 1997 med mål og tiltak beskrevet for 3 prioriterte felt 1) Avfallshåndtering, 2) Forurensning av sjøområder, 3) Miljøvern hensyn i arealplanleggingen.

Det som er oppnådd er:

Ad.1) Innføring av et kildesorteringssystem basert på henteordning (papir) og bringeordning for glass, klær, spesialavfall, hvitevarer og hageavfall), og frivillig hjemmekompostering.

Ad.2) Bygging av et høggradig renseanlegg for å avlaste Åsefjorden. Bygging av avskjærende ledningssystem og samling av enkeltutslipp på bedre resipienter. Det er fortsatt en uløst sak hvor tungmetallforurensningen i Aspevågen kommer fra. Utbredelse og mektighet samt forurensningens oppløsning i vannmassene er ytterligere kartlagt.

Ad.3) Det er oppnådd en god holdning og vilje i administrasjonen til å tenke grøntstruktur i kommunenes planlegging. Ved utarbeiding av kommuneplanens arealdel ble grøntstrukturen tillagt stor betydning. Det er utarbeidet lekeplassnorm for kommunen som vedtekt til plan- og bygningslovens § 69 pkt.3 Det er utarbeidet egen verne- og byformingsplan for Ålesund sentrum. Det er også utarbeidet plan for, og skaffet til veie midler til innløsning av friområder som kommunen ønsker å ha hånd om for almen ferdsel.

Hovedutfordringane i arbeidet framover

Miljøverndepartementet har gitt kommunene fem satsingsområder som departementet mener kommunen bør konsentrere seg om. Kommunens miljøvernplan skal nå rulleres. Miljøvernplanen for Ålesund har vært/vil bli en lokal tilpasning og prioritering av disse statlige innsatsområdene. Biologisk mangfold, kulturminner og kulturlandskap kan og må integreres i en miljøvennlig arealforvaltning. Begge delområdene må følges opp av en registrering. Kommunens grøntstruktur skal gjennomgås i en særskilt plan. Det er lovpålagt, men likefullt en stor utfordring å la barn og unge ta del i planlegging og utforming av miljøstrategi. Det er deres framtidige livskvalitet det handler om.

Ålesund har i sin kommuneplan nedfelt som et av tre hovedmål; Ålesund skal bli en miljøvernkommune hvor alle aktører tar hensyn til miljø- og naturressursene.

Hovedutfordringene er:

- fortsatt vern om grønne arealer
- bevare/viderutvikle jugendbyen Ålesund
- begrense ulempene fra trafikk, støy og forurensning
- vegsystem/trafikkkløsnings o.a. bedre tilrettelagt for beboerne og myke trafikkanter (gang- og sykkelveg m.m.)
- fortsatt arbeide for bedre "miljøholdninger blant administrasjon, politikere og befolkning.

Suksessfaktorer og flaskehalsar

En klar flaskehals har vært den økonomiske situasjonen med store regnskapsunderskudd i MIK-perioden. Den personellmessige situasjonen i kommunen har av samme grunn i perioder vært dårlig. Økonomien er nå inne i en mer positiv retning. Likevel ser vi det som en flaskehals at det kan skranke på ressurser på gjennomføringssiden internt.

Det har vært en flaskehals at miljøvernrådgiver ikke har hatt noen klart definert rolle i aktuelle problem og har derfor ikke kommet inn i eller kommet for seint inn i saker. Med hjelp av interne arbeidsrutiner er dette blitt bedre, og et godt samarbeid kan i dag regnes som en positiv faktor.

Kommunene blir forespeilet at det i kjølvatnet av MIK-reformen ble delegert ytterligere oppgaver/myndighet innen miljøvernforvaltningen til kommunene. Det ville vært en klar fordel for kommunens eget engasjement i miljøvernsaker at også beslutningsmyndighet blir overført. I dag kan det oppleves som om oppgaver overføres, men ikke virkemidlene og ressursene til å løse disse på en god måte.